

**AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ**

MÜZİK ANASANAT DALI

**TRT REPERTUVARINDA YER ALAN KÜTAHYA YÖRESİ
KADIN AĞZI TÜRKÜLERİNİN MÜZİKAL VE EDEBİ YÖNDEN
İNCELENMESİ**

ERHAN BOZKURT

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DOÇ. DR. SEVİLAY GÖK

ANTALYA, 2023

**AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ**

MÜZİK ANASANAT DALI

**TRT REPERTUVARINDA YER ALAN KÜTAHYA YÖRESİ KADIN AĞZI
TÜRKÜLERİNİN MÜZİKAL VE EDEBİ YÖNDEN İNCELENMESİ**

ERHAN BOZKURT

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Doç. Dr. Sevilay GÖK

ANTALYA, 2023

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

...../...../ 2023

Erhan BOZKURT

İmzası

KABUL VE ONAY SAYFASI

Erhan BOZKURT tarafından hazırlanan “TRT Repertuarında Yer Alan Kütahya Yöresi Kadın Ağzı Türkülerinin Müzikal ve Edebi Yönden İncelenmesi” başlıklı bu çalışma, jürimiz Müzik Anasanat Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak oybirliği / oyçokluğu ile kabul edilmiştir./..../....

(Not: Sınav sonucu e-imza ile onaylanması halinde, bu belge yerine e-imzalı çıktılar konulmalıdır.)

Jüri Başkanı	Prof. Dr. Nihan YAĞIŞAN	İmza
Jüri Üyesi (Danışman)	Doç. Dr. Sevilay GÖK	İmza
Jüri Üyesi	Doç. Dr. Deniz GÜNEŞ	İmza

Bu çalışma, Akdeniz Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği’nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri tarafından uygun bulunmuştur.

.....
Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürü

TEŞEKKÜR

Çalışmam sürecinde beni yönlendiren ve değerli zamanını benimle paylaşmaktan geri durmayan tez danışmanım Doç. Dr. Sevilay GÖK' e; Yüksek lisans ders döneminde bizlere, bilimsel yolculuğu ve akademik çalışma disiplini büyük özveri ile öğreten kıymetli hocam Prof. Dr. Nihan YAĞIŞAN' a; fikirleri ile tezime katkıda bulunan kıymetli dostlarım, hocalarım Prof. Dr. Attila ÖZDEK ve Doç. Dr. Deniz GÜNEŞ' e; fikir ve görüşleri ile çalışmama katkı sağlayan Prof. Dr. Kürşat GÜLBAYAZ'a; çalışmam süresince başından sonuna kadar yanımda olup fikirleri ve bilgi birikimi ile çalışmama yön veren sevgili kardeşim, hocam Dr. Erhan USLU' ya; ders ve tez dönemimde beni yalnız bırakmayan sevgili ablam Prof. Dr. Didem DELİORMAN ORHAN' a; çalışmaya değerli görüşleri ile katkıda bulunan çok kıymetli ağabeyim, hocam Öğr. Gör. Y. Ziya BEYDÜZ olmak üzere, Kerim VURAL, M. Mesut TEZCAN, Mustafa SALÜN, Özlem ÖZRENK, Zehra DÜRÜLÜ, Aynur İÇTİ, Hediye AYKANAT ve Ahmet ALTINSOY' a; çalışmamın edebi incelemesinde desteğini esirgemeyen kıymetli meslektaşım ve mesai arkadaşım Gülçin GÜRPINAR' a; en yoğun döneminde bile her zaman yanımda olan ve desteğini esirgemeyen sevgili kardeşim, meslektaşım ve mesai arkadaşım Hakan DAĞ' a; desteklerini her zaman yüreğimde hissettiğim sevgili anneme, babama ve kardeşim Zeyno' ya; her zaman ve her koşulda yanımda olan, çalışma sürecimde bana katlanıp desteğini esirgemeyen sevgili eşim Öznur BOZKURT' a; son olarak varlığıyla bana güç veren canım oğlum Poyraz BOZKURT' a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Erhan BOZKURT

Antalya, 2023

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ

Öğrencinin	Adı Soyadı	Erhan BOZKURT
	Numarası	20195311001
	Anasanat Dalı	Müzik Anasanat Dalı
	Danışmanı	Doç. Dr. Sevilay GÖK
	Tezin Adı	TRT Repertuvarında Yer Alan Kütahya Yöresi Kadın Ağzı Türkülerinin Müzikal ve Edebi Yönden İncelenmesi

ÖZ

Bu çalışmada TRT Türk Halk Müziği repertuvar arşivinde bulunan Kütahya yöresine ait 23 kadın ağzı türkü tespit edilmiş, müzikal ve edebi açıdan incelenmiştir. Bu çalışma ile Kütahya yöresi kadın ağzı türkülerini müzikal (makamsal dizi, ses aralıkları, melodik seyir, ritmik yapı (ölçü, düzüm), form) ve edebi (tema, konu, şiir yapısı, yöresel dil vb. özellikleri) bakımından incelemek, türkülerin icra edildiği yerler, varsa hikâyelerini ortaya koymak, yörede repertuvarında tespit edilen ve kadınlar tarafından oynanan oyunlu türkülerin oyun özelliklerini yansıtmak, yöre müzik kültürüne katkıda bulunmak, görüşme yapılan katılımcıların demografik yapısı da göz önüne alınarak geleneğin devamlılığı, aktarımı ve alana dair farklı çalışmalara bir basamak sağlamak amaçlanmıştır. Betimsel nitelikteki bu çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden “Durum çalışması” deseni kullanılmıştır. Veriler, doküman analizi ve yarı yapılandırılmış görüşme yoluyla toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme soruları, ilgili alan yazın ışığında ve yöreyi tanıyan kişilerin görüşleri doğrultusunda oluşturulmuş, ulaşılan 10 kişiye uygulanmıştır. Yöre türkülerinin form yapılarının tümünün sözlü kırık hava olduğu, beş farklı ölçü yapısının kullanıldığı ve 9 zamanlı ölçülerin yoğun olduğu görülmüştür. TRT repertuvar arşivinde tespit edilen Kütahya yöresi 23 kadın ağzı türkülerinde 7 farklı makam dizisi tespit edilmiş ve en yaygın Hicaz dizisinin olduğu belirlenmiştir.

Türkülerin genel olarak en az 5 en fazla 9 ses genişliğine sahip olduğu görülmüştür. Kütahya yöresinde kadınlar türküleri icra ederken def, deblek, darbuka kullanmışlardır. Bu çalgılar yoksa tepsi, küp vb. aletler ile türkülere eşlik etmişlerdir. Yörede kadınların oynadığı oyunlar, ağır ve düz oyunlardır. Tespit edilen beş oyunlu türkünün üçü TRT repertuvar arşivine kayıtlıdır. İncelenen üç türkünün hikâyesine ulaşılmıştır. Yapılan görüşmeler Kütahya yöresi halk müziği, Kütahya yöresi kadın gelenekleri, kadın oyunları, kadın ağzı türküleri ve konuları hakkında bilgi toplamak, kadın ağzı türkülerin hikâyelerine ulaşmak amacı ile yapılmıştır.

Anahtar sözcükler: Müzik, Kütahya Yöresi, Kadın Ağzı Türküler, Türk Halk Müziği.

T.R.
AKDENİZ UNIVERSITY
INSTITUTE FINE ARTS

Student's	Name Surname	Erhan BOZKURT
	Number	20195311001
	Department	Music
	Supervisor	Doç. Dr. Sevilay GÖK
	Thesis Title	MUSIC and Literary Analysis of Women's Dialect Folk Songs in Kütahya Region in TRT Repertoire

ABSTRACT

In this study, 23 women's dialect folk songs belonging to the Kütahya region in the TRT Turkish Folk Music repertory archive were identified and examined from a musical and literary point of view. The aim of the study is to examine in terms of musical (modal scale, sound intervals, melodic course, rhythmic structure (measure, pronoun), form) and literary (theme, subject, poetic structure, local language features), the places where the folk songs are performed, the folk songs with a story, if any. to reveal the stories of the local repertoire, to reflect the characteristics of the dance folk songs played by women, to contribute to the local music culture, to provide a stepping stone for the continuity of the tradition, its transfer and different studies on the field, taking into account the demographic structure of the interviewed participants. In this descriptive study, one of the qualitative research methods, "Case study" design was used. Data were collected through document analysis and semi-structured interview. Semi-structured interview questions were created in line with the opinions of people who knew the region and were asked to 10 people. It has been observed that all of the form structures of the local folk songs are verbal "kırık hava", five different meter structures are used and nine-time measures are intense. Seven different maqam scales were determined in the twenty-three women's dialect folk songs of Kütahya region, which were determined in the TRT repertory archive, and it was determined that the most common Hicaz scale. It has been observed that folk

songs generally have at least five and maximum nine voice width. In Kütahya region, women used def, deblek and darbuka while performing folk songs. If these instruments do not exist, trays, cubes, etc. accompanied the songs with instruments. The dances performed by the women in the region are slow and straight folk dances. Three of the determined five folk songs with danceare registered in the TRT repertoire archive. As a result of the interviews, the stories of the three songs examined were reached. The determinations and analysis results obtained from 23 folk songs belonging to Kütahya province and its districts are presented in tables and lists.

Keywords: Music, Kütahya Region, Women's Dialect Folk Songs, Turkish Folk Music.

İÇİNDEKİLER DİZİNİ

BİLİMSEL ETİK SAYFASI	i
KABUL VE ONAY SAYFASI	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZ	iv
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER DİZİNİ.....	viii
TABLolar DİZİNİ	xii
GÖRSELLER DİZİNİ	xiv
NOTA MATERYALİ DİZİNİ.....	xvi
GİRİŞ	1
1. KURAMSAL ÇERÇEVE	5
1.1. Kütahya'nın Tarihi, Coğrafi ve Kültürel Yapısı	5
1.2. Kütahya Yöresi Halk Müziği	8
1.3. Kadının Türk Toplumunda İçindeki Önemi	25
1.4. Kütahya Yöresi Halk Kültüründe Kadın.....	30
1.4.1. Kütahya Yöresi Kadın Gelenekleri.....	30
1.4.2. Kütahya Yöresi Kadın Oyunları	32
1.5. Kadın Ağzı Türküleri	36
1.5.1. Kütahya Yöresi Kadın Ağzı Türküleri ve Konuları.....	39
2. YÖNTEM.....	48
2.1. Araştırmanın Modeli	48
2.2. Verilerin Toplanması ve Analizi.....	49
3. BULGULAR VE YORUM	51
3.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	51
3.1.1. “Askerlere Giydirmişler Kareyi” Müzikal İncelemesi	51
3.1.2. “Sarılı Yazma” Müzikal İncelemesi	53
3.1.3. “Yasemen Dalına Yar Neden Eymeli” Müzikal İncelemesi.....	55
3.1.4. “Çam Telleri (Gelin Havası)” Müzikal İncelemesi	58
3.1.5. “Fincanın Dibi Noktalı” Müzikal İncelemesi	60
3.1.6. “Karımca Karımca” Müzikal İncelemesi.....	63

3.1.7.	“A İstanbul Sen Bir Han mısın? Müzikal İncelemesi.....	67
3.1.8.	“Altın Tas İçinde Kınam Ezdiler” Müzikal İncelemesi.....	71
3.1.9.	“Ambara Koydular Mısır Darısı” Müzikal İncelemesi.....	74
3.1.10.	“Ben Bir Sarı Demircinin Kızıyım” Adlı Eserin Müzikal İncelemesi.	76
3.1.11.	“Biberim Biberim Acı Biberim” Adlı Eserin Müzikal İncelemesi.....	79
3.1.12.	“Ekin Ektim Dağ Başına (Yolma Türküsü)” Adlı Eserin Müzikal İncelemesi.....	81
3.1.13.	“Harman Yeri Sürmeli” adlı eserin Müzikal İncelemesi	83
3.1.14.	“İğnem Düştü Yerlere” Adlı Eserin Müzikal İncelemesi	86
3.1.15.	Taş Duvar Örülür mü” Adlı Eserin Müzikal İncelemesi	89
3.1.16.	“Manisa’yla Bergama’nın Arası” Adlı Eserin Müzikal İncelemesi	92
3.1.17.	“Tarlada Bostan Olur mu” Adlı Eserin Müzikal İncelemesi	95
3.1.18.	“Köprüden Geçer İken” Adlı Eserin Müzikal İncelemesi	98
3.1.19.	“Çömüdüm” Adlı Eserin Müzikal İncelemesi	101
3.1.20.	“Ben Gürgenden Ok Yaparım” Adlı Eserin Müzikal İncelemesi.....	103
3.1.21.	“Aşağıdan Geliyor Üç Atlı” Adlı Eserin Müzikal İncelemesi.....	106
3.1.22.	“Kınalar Karılır Tasta” Adlı Eserin Müzikal İncelemesi.....	109
3.1.23.	“Al Kirezim Mor Kirezim” Adlı Eserin Müzikal İncelemesi.....	112
3.2.	İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	117
3.2.1.	“Askerlere Giydirmişler Kareyi” Adlı Türkünün Edebî Açından Özellikleri.....	118
3.2.2.	“Sarılı Yazma” Müzikal inceleme Adlı Türkünün Edebî Açından Özellikleri.....	119
3.2.3.	“Yasemen Dalına Yar Neden Eymeli ” Adlı Türkünün Edebî Açından Özellikleri.....	120
3.2.4.	“Çam Telleri (Gelin Havası)” Müzikal inceleme Adlı Türkünün Edebî Açından Özellikleri	121
3.2.5.	“Fincanın Dibi Noktalı” Müzikal inceleme Adlı Türkünün Edebî Açından Özellikleri	122
3.2.6.	“Karımca Karımca” Adlı Türkünün Edebî Açından Özellikleri	123
3.2.7.	“A İstanbul Sen Bir Han Mısın?” Adlı Türkünün Edebî Açından Özellikleri.....	124

3.2.8. “Altın Tas İçinde Kınam Ezdiler” Adlı Türkünün Edebî Açından Özellikleri.....	125
3.2.9. “Ambara Koydular Mısır Darısı” Adlı Türkünün Edebî Açından Özellikleri.....	126
3.2.10. “Ben Bir Sarı Demircinin Kızıyım” Adlı Türkünün Edebî Açından Özellikleri.....	127
3.2.11. “Biberim Biberim Acı Biberim” Adlı Türkünün Edebî Açından Özellikleri.....	128
3.2.12. “Ekin Ektim Dağ Başına” Adlı Türkünün Edebî Açından Özellikleri	129
3.2.13. “Harman Yeri Sürmeli” Adlı Türkünün Edebî Açından Özellikleri ...	130
3.2.14. “İğnem Düştü Yerlere” Adlı Türkünün Edebî Açından Özellikleri	132
3.2.15. “Taş Duvar Örülür mü?” Adlı Türkünün Edebî Açından Özellikleri.	133
3.2.16. “Manisa’yla Bergama’nın Arası” Adlı Türkünün Edebî Açından Özellikleri.....	134
3.2.17. “Tarlada Bostan Olur mu?” Adlı Türkünün Edebî Açından Özellikleri	136
3.2.18. “Köprüden Geçer İken” Adlı Türkünün Edebî Açından Özellikleri ...	137
3.2.19. “Çömüdüm” Adlı Türkünün Edebî Açından Özellikleri	138
3.2.20. “Ben Gürgenden Ok Yaparım” Adlı Türkünün Edebî Açından Özellikleri.....	139
3.2.21. “Aşağıdan Geliyor Üç Atlı” Adlı Türkünün Edebî Açından Özellikleri...	140
3.2.22. “Kınalar Karılır Tasta” Adlı Türkünün Edebî Açından Özellikleri.....	141
3.2.23. “Al Kirezim Mor Kirezim” Adlı Türkünün Edebî Açından Özellikleri...	142
3.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	146
3.3.1. Ebelerin Şakşaklıdır Kapısı	150
3.3.2. Yoğurdum Var	151
3.3.3. Çömüdüm.....	152
3.3.4. Yasemen Dalı.....	154
3.3.5. İğnem Düştü Yerlere (Şimdallı)	155
3.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	157

3.4.1.	“Altın Tas İçinde Kınam Ezdiler” Adlı Türkünün Hikâyesi	157
3.4.2.	“A İstanbul Sen Bir Han mısın” Adlı Türkünün Hikâyesi	158
3.4.3.	“Sarı Yazma” Adlı Türkünün Hikâyesi.....	158
4.	SONUÇ VE ÖNERİLER	160
4.1.	Sonuçlar.....	160
4.1.1.	Birinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar: TRT repertuvar arşivine kayıtlı Kütahya yöresine ait kadın ağzı türkülerin ezgi (tür, makamsal dizi, ses aralıkları), ritim (usul, ölçü, düzum, tempo) ve melodik seyir özellikleri nasıldır?	160
4.1.2.	İkinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar: TRT repertuvar arşivine kayıtlı Kütahya yöresine ait kadın ağzı türkülerin edebi açıdan (tema, konu, şiir yapısı, dil özellikleri) özellikleri nasıldır?	160
4.1.3.	Üçüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar: TRT repertuvar arşivine kayıtlı Kütahya yöresine ait kadın ağzı türkülerin oyun özellikleri nasıldır?.....	161
4.1.4.	Dördüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar: TRT repertuvar arşivine kayıtlı Kütahya yöresine ait kadın ağzı türkülerin hikâyelerine ulaşılabilenlerinin hikâyeleri ve konuları nelerdir?	162
4.2.	Öneriler	162
	KAYNAKÇA.....	163
	EKLER.....	167

TABLOLAR DİZİNİ

	Sayfa
Tablo 1. “Katılımcıların demografik özellikleri”	49
Tablo 2. “Askerlere Giydirmişler Kareyi”	51
Tablo 3. “Sarılı Yazma”	53
Tablo 4. “Yasemen Dalına Yar Neden Eymeli”	55
Tablo 5. “Çam Telleri (Gelin Havası)”	58
Tablo 6. “Fincanın Dibi Noktalı”	60
Tablo 7. “Karımca Karımca”	63
Tablo 8. “A İstanbul Sen Bir Han mısın?”	67
Tablo 9. “Altın Tas İçinde Kınam Ezdiler”	71
Tablo 10. “Ambara Koydular Mısır Darısı”	74
Tablo 11. “Ben Bir Sarı Demircinin Kızıyım”	76
Tablo 12. “Biberim Biberim Acı Biberim”	79
Tablo 13. “Ekin Ektim Dağ Başına (Yolma Türküsü)”	81
Tablo 14. “Harman Yeri Sürmeli”	83
Tablo 15. “İğnem Düştü Yerlere”	86
Tablo 16. “Taş Duvar Örülür mü?”	89
Tablo 17. “Manisa’yla Bergama’nın Arası”	92
Tablo 18. “Tarlada Bostan Olur mu?”	95
Tablo 19. “Köprüden Geçer İken”	98
Tablo 20. “Çömüdüm”	101
Tablo 21. “Ben Gürgenden Ok Yaparım”	103
Tablo 22. “Aşağıdan Geliyor Üç Atlı”	106
Tablo 23. “Kınalar Karılır Tasta”	109
Tablo 24. “Al Kirezim Mor Kirezim”	112
Tablo 25. Kütahya Yöresi Kadın Ağzı Türkülerinin Müzikal İnceleme Tablosu ...	115
Tablo 26. “Askerlere Giydirmişler Kareyi”	118
Tablo 27. “Sarılı Yazma”	119
Tablo 28. “Yasemen Dalına Yâr Neden Eymeli”	120
Tablo 29. “Çam Telleri (Gelin Havası)”	121

Tablo 30. “Fincanın Dibi Noktalı”	122
Tablo 31. “Karımca Karımca”	123
Tablo 32. A İstanbul Sen Bir Han mısın?	124
Tablo 33. Altın Tas İçinde Kınam Ezdiler.....	125
Tablo 34. “Ambara Koydular Mısır Darısı”	126
Tablo 35. “Ben Bir Sarı Demircinin Kızıyım”	127
Tablo 36. “Biberim Biberim Acı Biberim”	128
Tablo 37. “Ekin Ektim Dağ Başına”	129
Tablo 38. “Harman Yeri Sürmeli”	130
Tablo 39. “İğnem Düştü Yerlere”	132
Tablo 40. “Taş Duvar Örülür mü?”	133
Tablo 41. “Manisa’yla Bergama’nın Arası”	134
Tablo 42. “Tarlada Bostan Olur mu?”	136
Tablo 43. “Köprüden Geçer İken”	137
Tablo 44. “Çömüdüm”	138
Tablo 45. “Ben Gürgenden Ok Yaparım”	139
Tablo 46. “Aşağıdan Geliyor Üç Atlı”	140
Tablo 47. “Kınalar Karılır Tasta”	141
Tablo 48. “Al Kirezim Mor Kirezim”	142
Tablo 49. Kütahya Yöresi Kadın Ağzı Türkülerinin Edebi İnceleme Tablosu	144

GÖRSELLER DİZİNİ

	Sayfa
Görsel 1. “Kütahya İl Haritası”.....	7
Görsel 2. “Kütahya Mevlevihane’si”.....	10
Görsel 3. “Mustafa SALÜN ile kişisel görüşme”.....	11
Görsel 4. “M. Mesut TEZCAN ile kişisel görüşme”.....	11
Görsel 5. “Y. Ziya BEYDÜZ ile kişisel görüşme”.....	12
Görsel 6. “Mesut TEZCAN”.....	19
Görsel 7. “Mesut TEZCAN Kütahya Mızrabı”.....	19
Görsel 8. “Mesut TEZCAN Kütahya Mızrabı Örnek Türkü”.....	19
Görsel 9. “Y. Ziya BEYDÜZ”.....	21
Görsel 10. “Y.Ziya BEYDÜZ Kütahya Mızrabı”.....	21
Görsel 11. “Y. Ziya BEYDÜZ Kütahya Mızrabı Örnek Türkü”.....	21
Görsel 12. “1942, Ankara Radyosu, Sağdan sola; “Hisarlı Ahmet, Âşık Sadık, Nuri Çavuş, Kambur Celal” (Tezcan, 2017, s.7).	23
Görsel 13. “Bağlamacı Nuri Çavuş” (Gazimihal, 1975, s.151).	23
Görsel 14. “Y. Ziya Demircioğlu”.....	24
Görsel 15. “Muzaffer Sarısözen”.....	24
Görsel 16. “Nida Tüfekçi”.....	24
Görsel 17. “Yücel Paşmakçı”.....	24
Görsel 18. “H. Edip Adivar”.....	28
Görsel 19. “Cephede savaşıyan kadınlar”.....	28
Görsel 20. “Atatürk ve Türk kadını”.....	29
Görsel 21. “Ramazan Geleneği Küpecik”.....	31
Görsel 22. “Güvey Salma Geleneği / Veysel Karani”.....	31
Görsel 23. “Z. DÜRÜLÜ ile kişisel görüşme”.....	32
Görsel 24. “Kürşat Gülbeyaz ile kişisel görüşme”.....	34
Görsel 25. “Kerim Vural ile kişisel görüşme”.....	34
Görsel 26. “Hediye AYKANAT ile kişisel görüşme”.....	41
Görsel 27. “Hediye AYKANAT/Altın Tas İçinde Kınam Ezdiler”.....	42
Görsel 28. “Hediye AYKANAT/Çiftetelli”.....	42

Görsel 29. “Özlem ÖZRENK ile kişisel görüşme”	42
Görsel 30. “Aynur İÇTİ ile kişisel görüşme”	43
Görsel 31. “Makamsal Yapı”	116
Görsel 32. “Ses Genişliği”	116
Görsel 33. “Ölçü Yapısı”	117
Görsel 34. “Tema”	144
Görsel 35. “Konu”	145
Görsel 36. “Şiir Yapısı”	145
Görsel 37. ”Ebelerin Şakşaklıdır Kapısı”	151
Görsel 38. “Ebelerin Şakşaklıdır Kapısı Oyun Videosu”	151
Görsel 39. “Yoğurdum Var”	152
Görsel 40. “Yoğurdum Var Oyun Videosu”	152
Görsel 41. “Çömüdüm”	153
Görsel 42. “Çömüdüm Oyun Videosu”	154
Görsel 43. “Yasemen Dalı Yar Neden Eymeli”	155
Görsel 44. Yasemen Dalı Yar Neden Eymeli Oyun Videosu.....	155
Görsel 45. “İğnem Düştü Yerlere”	156
Görsel 46. “İğnem Düştü Yerlere Oyun Videosu”	157

NOTA MATERYALİ DİZİNİ

	Sayfa
Nota Materyali 1. “Askerlere Giydirmişler Kareyi” Adlı Türkünün Ses Sahası.....	52
Nota Materyali 2. “Askerlere Giydirmişler Kareyi” Adlı Türkünün Saz Kısmı	52
Nota Materyali 3. “Askerlere Giydirmişler Kareyi” Adlı Türkünün Vokal Kısmı ...	53
Nota Materyali 4. “Sarılı Yazma” Adlı Türkünün Ses Sahası.....	54
Nota Materyali 5. “Sarılı Yazma” Adlı Türkünün Vokal Kısmı	54
Nota Materyali 6. “Sarılı Yazma” Adlı Türkünün Saz Kısmı	55
Nota Materyali 7. “Yasemen Dalına Yar Neden Eymeli” Adlı Türkünün Ses Sahası	56
Nota Materyali 8. “Yasemen Dalına Yar Neden Eymeli” Adlı Türkünün Saz Kısmı	56
Nota Materyali 9. “Yasemen Dalına Yar Neden Eymeli” Adlı Türkünün Vokal Kısmı	57
Nota Materyali 10. “Çam Telleri (Gelin Havası)” Adlı Türkünün Ses Sahası.....	58
Nota Materyali 11. “Çam Telleri (Gelin Havası)” Adlı Türkünün Saz Kısmı	59
Nota Materyali 12. “Çam Telleri (Gelin Havası)” Adlı Türkünün Vokal Kısmı	60
Nota Materyali 13. “Fincanın Dibi Noktalı” Adlı Türkünün Ses Sahası.....	61
Nota Materyali 14. “Fincanın Dibi Noktalı” Adlı Türkünün Vokal Kısmı	62
Nota Materyali 15. “Fincanın Dibi Noktalı” Adlı Türkünün Saz Kısmı	63
Nota Materyali 16. “Karımca Karımca” Adlı Türkünün Ses Sahası	63
Nota Materyali 17. “Karımca Karımca” Adlı Türkünün 1. Saz Kısmı.....	64
Nota Materyali 18. “Karımca Karımca” Adlı Türkünün 1. Saz Kısmının Devamında Gelen Vokal Kısmı.....	65
Nota Materyali 19. “Karımca Karımca” Adlı Türkünün Vokal Kısmından Sonra Gelen 2. Saz Kısmı.....	66
Nota Materyali 20. “Karımca Karımca” Adlı Türkünün Meyan Sazının Devamında Gelen Vokal Kısmı.....	67
Nota Materyali 21. “A İstanbul Sen Bir Han Mısın” Adlı Türkünün Ses Sahası.....	68
Nota Materyali 22. “A İstanbul Sen Bir Han mısın” Adlı Türkünün Saz Kısmı.....	68
Nota Materyali 23. “A İstanbul Sen Bir Han mısın” Adlı Türkünün Vokal Kısmı... 70	70
Nota Materyali 24. “Altın Tas İçinde Kınam Ezdiler” Adlı Türkünün Ses Sahası ...	71
Nota Materyali 25. “Altın Tas İçinde Kınam Ezdiler” Adlı Türkünün Saz Kısmı....	72
Nota Materyali 26. “Altın Tas İçinde Kınam Ezdiler” Adlı Türkünün Vokal Kısmı	73
Nota Materyali 27. “Ambara Koydular Mısır Darısı” Adlı Türkünün Ses Sahası ...	74

Nota Materyali 28. “Ambara Koydular Mısır Darısı” Adlı Türkünün Saz Kısım1.....	75
Nota Materyali 29. “Ambara Koydular Mısır Darısı” Adlı Türkünün Vokal Kısım1.	75
Nota Materyali 30. “Ben Bir Sarı Değirmencinin Kızıyım” Adlı Türkünün Ses Sahası	76
Nota Materyali 31. “Ben Bir Sarı Değirmencinin Kızıyım” Adlı Türkünün Saz Kısım1	77
Nota Materyali 32. “Ben Bir Sarı Değirmencinin Kızıyım” Adlı Türkünün Vokal Kısım1	78
Nota Materyali 33. “Biberim Biberim Acı Biberim” Adlı Türkünün Ses Sahası.....	79
Nota Materyali 34. “Biberim Biberim Acı Biberim” Adlı Türkünün Saz Kısım1	80
Nota Materyali 35. “Biberim Biberim Acı Biberim” Adlı Türkünün Vokal Kısım1 ..	80
Nota Materyali 36. “Ekin Ektim Dağ Başına (Yolma Türküsü)” Adlı Türkünün Ses Sahası	81
Nota Materyali 37. “Ekin Ektim Dağ Başına (Yolma Türküsü)” Adlı Türkünün Saz Kısım1	82
Nota Materyali 38. “Ekin Ektim Dağ Başına (Yolma Türküsü)” Adlı Türkünün Vokal Kısım1	83
Nota Materyali 39. “Harman Yeri Sürmeli” Adlı Türkünün Ses Sahası	84
Nota Materyali 40. “Harman Yeri Sürmeli” Adlı Türkünün Saz Kısım1	84
Nota Materyali 41. “Harman Yeri Sürmeli” Adlı Türkünün Vokal Kısım1	85
Nota Materyali 42. “İğnem Düştü Yerlere” Adlı Türkünün Ses Sahası	86
Nota Materyali 43. “İğnem Düştü Yerlere” Adlı Türkünün Saz Kısım1	87
Nota Materyali 44. “İğnem Düştü Yerlere” Adlı Türkünün Vokal Kısım1	88
Nota Materyali 45. “Taş Duvar Örülür mü” Adlı Türkünün Ses Sahası	89
Nota Materyali 46. “Taş Duvar Örülür mü” Adlı Türkünün Saz Kısım1.....	90
Nota Materyali 47. “Taş Duvar Örülür mü” Adlı Türkünün Vokal Kısım1.....	91
Nota Materyali 48. “Manisa’yla Bergama’nın Arası” Adlı Türkünün Ses Sahası	92
Nota Materyali 49. “Manisa’yla Bergama’nın Arası” Adlı Türkünün Saz Kısım1.....	93
Nota Materyali 50. “Manisa’yla Bergama’nın Arası” Adlı Türkünün Vokal Kısım1.	94
Nota Materyali 51. “Tarlada Bostan Olur mu” Adlı Türkünün Ses Sahası	95
Nota Materyali 52. “Tarlada Bostan Olur mu” Adlı Türkünün Saz Kısım1	96
Nota Materyali 53. “Tarlada Bostan Olur mu” Adlı Türkünün Vokal Kısım1	97
Nota Materyali 54. “Köprüden Geçer İken” Adlı Türkünün Ses Sahası	98
Nota Materyali 55. “Köprüden Geçer İken” Adlı Türkünün Saz Kısım1	99
Nota Materyali 56. “Köprüden Geçer İken” Adlı Türkünün Vokal Kısım1	100

Nota Materyali 57. “Çömüdüm” Adlı Türkünün Ses Sahası.....	101
Nota Materyali 58. “Çömüdüm” Adlı Türkünün Saz Kısmı	102
Nota Materyali 59. “Çömüdüm” Adlı Türkünün Vokal Kısmı	102
Nota Materyali 60. “Ben Gürgenden Ok Yaparım” Adlı Türkünün Ses Sahası.....	103
Nota Materyali 61. “Ben Gürgenden Ok Yaparım” Adlı Türkünün Saz Kısmı	104
Nota Materyali 62. “Ben Gürgenden Ok Yaparım” Adlı Türkünün Vokal Kısmı..	105
Nota Materyali 63. “Aşağıdan Geliyor Üç Atlı” Adlı Türkünün Ses Sahası	106
Nota Materyali 64. “Aşağıdan Geliyor Üç Atlı” Adlı Türkünün Saz Kısmı	107
Nota Materyali 65. “Aşağıdan Geliyor Üç Atlı” Adlı Türkünün Vokal Kısmı	108
Nota Materyali 66. “Kınalar Karılır Tasta” Adlı Türkünün Ses Sahası	109
Nota Materyali 67. “Kınalar Karılır Tasta” Adlı Türkünün Saz Kısmı.....	110
Nota Materyali 68. “Kınalar Karılır Tasta” Adlı Türkünün Vokal Kısmı.....	111
Nota Materyali 69. “Al Kirezim Mor Kirezim” Adlı Türkünün Ses Sahası.....	112
Nota Materyali 70. “Al Kirezim Mor Kirezim” Adlı Türkünün Saz Kısmı	113
Nota Materyali 71. “Al Kirezim Mor Kirezim” Adlı Türkünün Vokal Kısmı	114

GİRİŞ

Tarih boyunca Anadolu toprakları üzerinde birçok medeniyet yaşamıştır. Bu medeniyetler, taşıdıkları farklı kültürel özellikleri ile etkileşime girmişlerdir. Bu özelliklerin arasında gelenek ve görenekler, konuşulan dil, din ve inancın yanında müzik ve edebiyat da vardır. Anadolu topraklarında var olan bu medeniyetlerin çokluğu ülkemiz coğrafyasına da renklilik katarak kültürel bir çeşitlilik oluşturmuştur. Bu çeşitliliğin halk tarafından benimsenerek yaygınlık gösteren önemli unsurlarından biri de halk müziğidir. Halk müziği; bir toplumun aynasıdır. Halkın yaşayış şeklini, duygu ve düşüncelerini, gelenek ve göreneklerini, acı ve mutluluklarını anlatır. Türk halk müziği sözlü olabileceği gibi sözsüz de olabilir. Halk ozanları duygu ve düşüncelerini müzikle dile getirmiştir. Halk türkülerinde yaşama dair her detayı görmek mümkündür. Aşk, seveda, hasret, gurbet, doğa olayları, ölüm, yas, kahramanlık ve günlük yaşamda var olan konular anlatılır. Türkülerin çoğunda aşk ve seveda konusu yaygın olarak görülmekte ve kadına ithaf edilen türküler oldukça dikkat çekmektedir. Sosyal hayatın her alanında olduğu gibi kadının halk türkülerinde de önemli bir yeri vardır. Aşk ve gurbet türkülerinde sık sık betimlemeleri yapılan kadınlar; günlük yaşamdaki işlerinin yanı sıra düğünlerde, kınalarda, yaslarda, kına yakıcı, türkü ve mani söyleyici, çalgı çalıcı ve aktarıcı rolleri ile karşımıza çıkmakta ve yaktıkları türkülerde duygu ve düşünceleri ile yaşayış tarzlarını da bizlere anlatmaktadır. Her yerde üretken, koruyucu olan kadın, duygularını türkülere yansıtmış ve Türk halk kültürünü nesilden nesile aktararak günümüze kadar taşımıştır. Kadınlar tarafından yakılmış olan türkülere “kadın ağzı türküler” denmektedir.

Kadına atfedilen türkülerin yanında, kadınlar tarafından yakılan türküler Anadolu'nun çoğu yerinde olduğu gibi Kütahya yöresinde de karşımıza çıkmaktadır. Geniş bir tarihi yelpazeye ve kültürel mirasa sahip olan Kütahya yöresinde, kadın ağzı türküler kulaktan kulağa aktarılarak günümüze kadar gelmiştir. Türkülerde kadın; genç kız, anne, büyükanne (nine), kayınvalide, sevgili, gelin, eş olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kütahya yöresinde kadın kınaları, kadın gezekleri, düğün öncesi, düğün esnası, düğün sonrası, kadın hamamları gibi etkinliklerde kadınların oldukça aktif bir rolü bulunmaktadır. Zamanla teknoloji devreye girmiş, kentsel yaşantı öne çıkarak köyden kente göçler başlamıştır. Dolayısıyla Kütahya'daki geleneksel yaşantı sekteye uğrayarak değişmeye, dönüşmeye başlamıştır. İş hayatının yoğunluğu da buna eklenince, sosyal beraberlikler de şekil değiştirmiş ve ilgi alanları farklılaşmıştır. Sosyal beraberlikler şekil değiştirerek azalınca türkü yakma, söyleme ve aktarma ihtiyacı da zamanla azalarak, eğlence amaçlı farklı etkinlikler görülmeye başlanmıştır.

Tüm bunların ışığında araştırma fikri ortaya çıkmış ve TRT Türk Halk Müziği repertuar arşivi detaylı olarak incelenmiştir. Kütahya yöresine ait kırık hava türünde 100 türküye rastlanmış, bu 100 türkünün ise 23'ünün kadın ağzı türküler olduğu tespit edilmiştir. Kütahya yöresi kadın ağzı türkülerinin genel olarak özelliklerinin araştırıldığı bu çalışma ile şimdiye kadar yöreden toplanıp TRT repertuar arşivine kaydedilen 23 türkü; ezgi (tür, makamsal dizi, ses aralıkları, melodik seyir), ritim (usul, ölçü, düzum,), edebi (tema, konu, şiir yapısı, yöresel dil) özellikleri bakımından incelenmiş, oyunlu olanlarının oyun özelliklerinin neler olduğu açıklanmış, Kütahya yöresi kadın ağzı türkülerden hikâyesi olan türkülerin hikâyelerine yer verilmiştir.

Çalışmada Kütahya ilinin kültürel yapısı ile ilgili bilgiler, ardından Kütahya ili halk müziği ile ilgili literatür, inceleme ve araştırmalar eklenmiştir. Kadınların Türk kültür ve coğrafyasında rolü ve önemi üzerinde durularak türkü yakıcılığı ile tanınan kadınların Türk Halk Müziği kültürüne sağladığı katkılar anlatılmaya çalışılmıştır. TRT Türk Halk Müziği repertuarına kayıtlı Kütahya yöresine ait 23 türkü çeşitli ölçütler temel alınarak incelenmiştir. Bu türkülerin müzikal ve edebi yönleri detaylı olarak incelenmiş, tespit edilen türküler; künyesi (adı, yöresi, kimden alındığı, repertuar numarası), makam incelemesi (makamsal yapı, karar sesi, donanımı, ses genişliği), usul ve form incelemesi (usul karakteri, usul yapısı ve düzümü, formu, konusu ve türü) tablolar halinde sunulmuştur. Kütahya yöresi kadın ağzı türkülerini söz unsuru bakımından; temalarına, konularına, şiir yapısı ve dil özelliklerine göre tasnif edilmiştir.

Problem Cümlesi

Kütahya yöresine ait kadın ağız türkülerin incelendiği ve yöre özelliklerinin ortaya konulduğu bu çalışmanın problem cümlesi şu şekilde oluşturulmuştur:

“TRT Türk Halk Müziği repertuar arşivinde yer alan Kütahya yöresi kadın ağız türküleri müzikal ve edebi yönden ne gibi özellikler göstermektedir?”

a) Alt Problemler

1. TRT repertuar arşivine kayıtlı Kütahya yöresine ait kadın ağız türkülerin ezgi (tür, makamsal dizi, ses aralıkları), ritim (usul, ölçü, düzum, tempo) ve melodik seyir özellikleri nasıldır?
2. TRT repertuar arşivine kayıtlı Kütahya yöresine ait kadın ağız türkülerin edebi açıdan (tema, konu, şiir yapısı, dil özellikleri) özellikleri nasıldır?
3. TRT repertuar arşivine kayıtlı Kütahya yöresine ait kadın ağız türkülerin oyun özellikleri nasıldır?
4. TRT repertuar arşivine kayıtlı Kütahya yöresine ait kadın ağız türkülerin hikâyelerine ulaşılabilenlerinin hikâyeleri ve konuları nelerdir?

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın temel amacı, Kütahya yöresindeki TRT repertuarı arşivine kayıtlı kadın ağız türkülerin müzikal (tür, makamsal dizi, ses aralıkları, melodik seyir, ritmik yapı (usul, ölçü, düzum,)), edebi temalarına, konularına, şiir yapısı ve dil özellikleri bakımından incelemek, türkülerin icra edildiği yerler, çalgı özellikleri, varsa hikâyesi bulunan türkülerin hikâyelerini ortaya koymak, yörede kadınlar tarafından oynanan oyunların özelliklerini yansıtmak, yöre müzik kültürüne katkıda bulunmak, yazılı kaynak oluşturmak ve alana dair farklı çalışmalara bir basamak sağlamak amaçlanmıştır.

Araştırmanın Önemi

Bu çalışma, TRT repertuar arşivine kayıtlı Kütahya yöresi kadın ağız türkülerinin müzikal ve edebi özelliklerinin incelenerek yöre müzik yapısının detaylı bir biçimde sunulması, türkülerin varsa hikâyelerinin çalışmaya dâhil edilmesi, yörede icra edilen çalgıların özelliklerinin sunulması ve yöreye ait kadın ağız

türkülerin oyun özelliklerinin irdelenmesi, yöreye ait kadın ağız türkülerin hikâyelerine ulaşılabilenlerinin hikâyelerinin ve yöreye ilişkin kültürel değerlerin ortaya çıkarılması bakımından önem taşıdığı düşünülmektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları ve Sayıtları

- Kütahya iline ait TRT Türk halk müziği repertuvar arşivinde yer alan 23 türkü ile sınırlandırılmıştır.
- Kişisel görüşme yapılan yöresel sanatçılar ve eğitimcilerden edinilen bilgilerin güvenilir olduğu varsayılmıştır.

1. KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde Kütahya ilinin tarihi, coğrafi ve kültürel yapısı, Kütahya ili halk müziği, kadının Türk toplumu içerisindeki yeri ve önemi, Kütahya yöresi kadın ağzı türküleri incelenmiştir.

1.1. Kütahya'nın Tarihi, Coğrafi ve Kültürel Yapısı

Kütahya Hititler, Bizans İmparatorluğu, Selçuklu Devleti, Germiyanogulları Beyliği ve Osmanlı İmparatorluğu zamanında önemli bir konumda bulunan bir şehir olmuştur. Kütahya üzerinde hâkimiyet sahibi olarak bilinen en eski medeniyet Hititlerdir. Kütahya'nın ne zaman kurulduğu kesin olarak bilinmemektedir. Anadolu'nun en eski şehirlerinden biri olduğu bilinen Kütahya'da ilk siyasi egemenlik Frigler tarafından sağlandığı bilinmektedir. Kütahya, Hititler döneminde Hitit devletinin batısında yer almıştır. Şehri ikiye böldüğümüzde doğu yarısında Frigler, batısında ise Mysia Bölgesi bulunmaktadır.

“Kütahya ili sınırları içinde kalan topraklarda yerleşen ve adı bilinen en eski halk Hitit'lerdir. Kütahya için kesin bir kuruluş tarihi verilememekle birlikte; Hitit metinlerinde geçen Assuva tarihiyle ilgili IV. Tuthaliya (M.Ö. 1256–1220) yıllıklarına dayanarak M.Ö. II. binin ortalarında kurulduğu söylenebilir. “Kütahya yöresi, Hititler Dönemi'nde Assuva'nın doğusunda, Hitit Devlet sınırlarının da batısında yer almaktadır” (<http://www.kutahya.gov.tr/tarihce> - Erişim Tarihi: 13.08.2022).

Kütahya'da çeşitli antik yerleşim merkezleri vardır. Şehir merkezinde Kati-aeion, Çavdarhisar'da meşhur Aizonai, Simav'da Synaus, ve yine Simav Boğazköy'de Aneyra antik yerleşim merkezleri bulunmaktadır. Bu antik kentler arasında en büyüğü 120 bin nüfusu ile Aizonai'dir. Zaman içerisinde Lydia, Pers, Makedon, Britanya ve Bergama krallıklarının işgaline de uğrayan Kütahya, Pergamon krallığı yıkılınca Roma İmparatorluğu'nun yönetimi altına girdi. Bizans imparatorlarının şehre hâkim olması neticesinde şu an Kütahya Kalesi olarak bilinen yapı yapılmıştır. Bu yapı, Türkiye'nin 3. büyük kalesi olarak bilinmektedir.

Anadolu Selçukluları, 1078 yılında Kütahya'yı fethetmiştir. 1097'de tekrar haçlı işgaline uğrayan Kütahya, 1233'ten sonra tamamen Türk hâkimiyeti altına

girmiştir. Selçuklu Devleti, Moğol saldırıları ile güç kaybettiği için şehir Germiyanoglu Alişiroğlu'nun başkaldırması sonucu Germiyanogullarının eline geçmiştir. 1277 tarihinde Anadolu Selçuklu Devleti'nin dağılması ile Germiyanogulları yönetimine giren Kütahya, 140 yıl Germiyanogullarına başkentlik yapmıştır. Son Germiyan beyi 2. Yakup, kız kardeşi Devlet Hatun'un Osmanlı padişahı Yıldırım Beyazıt ile evlenmesi ve ikinci Yakup'un vasiyet etmesiyle Osmanlı topraklarına katılmıştır.

“1277'de Anadolu Selçuklu Devleti'nin dağılmasıyla Kütahya ve yöresi Germiyanogullarının payına düşmüş, hızla gelişen Germiyanoglu Beyliği, Batı Anadolu'nun en güçlü beyliği olmuştur. Alişiroğlu I. Yakup 1300'de bağımsızlığını ilan ederek Kütahya'yı başkent yapmıştır. 1340'ta Germiyanoglu Devleti'nin başında 1361'de Süleyman Şah görünmektedir. Osmanlı Sultanı I. Murad'ın oğlu Bayezid'e kızını veren Süleyman Şah, Kütahya, Simav, Emet ve Tavşanlı'yı kızı Devlet Hatun'un çeyizi olarak Osmanlı'lara vermiştir” (<http://www.kutahya.gov.tr/tarihce> - Erişim Tarihi: 13.08.2022).

Kütahya, 1429'da II. Yakup'un vasiyeti ile Osmanlılara geçmiş ve Osmanlı Devleti zamanında bir sancak merkezidir haline gelmiştir. Padişahların erkek çocukları olan şehzadeler, küçük yaşlarda yönetim ve askeri alanda deneyim kazanmaları amacıyla hocaları ile birlikte sancak merkezlerinde vali görevine atanırlardı. Kütahya, kuruluşun ve kurtuluşun şehridir. Millî mücadelenin başladığı 20 Eylül 1919 tarihinden 26 Ağustos 1922 tarihine kadar Kurtuluş Savaşı'na tanıklık etmiştir. 30 Ağustos 1922'de kazanılan büyük zafer neticesinde düşman işgalinden kurtulmuştur.

“Kütahya'nın Milli Mücadele tarihimizde çok önemli bir yeri vardır. Cumhuriyetimizin kurulması için verilen bağımsızlık mücadelesinin en önemli safhası ilimiz sınırları içerisinde yaşanmıştır. Kütahya'da Milli Mücadele 20 Eylül 1919 günü başlamıştır. Kütahya 30 Ağustos Zaferi ile düşman işgalinden kurtarılmıştır” (<http://www.kutahya.gov.tr/tarihce> - Erişim Tarihi: 13.08.2022).

Ege Bölgesi'nin İç Batı bölümünde bulunan Kütahya; Ege, Marmara ve İç Anadolu Bölgeleri arasında bir geçiş noktasıdır. Kütahya'da Ege Bölgesi

jeomorfolojik özellikleri yerine daha çok İç Anadolu özellikleri görülmektedir. Merkez ilçe dışında on iki ilçesi bulunmaktadır.

Görsel 1. “Kütahya İl Haritası”

Bir toplumun tarih boyunca ürettiği ve nesilden nesile aktardığı maddi ve manevi özelliklere kültür denir. Kültür, bir toplumun yaşayış şekli, duygu ve düşüncesi hakkında bilgi veren, içinde yaşadığımız toplumun değer, norm ve kültürel beklentilerine göre şekil alan sosyolojik açıdan oldukça önemli bir unsurdur. Toplumun kültür öğeleri olarak dil, inanç, ahlak gibi manevi unsurların yanında müzik, yazılı ve sözlü edebiyat ürünleri, kılık kıyafet, yemek, mimari yapılar gibi maddi unsurları da sayabilmek mümkündür. Maddi kültür, manevi kültürden etkilenerek bu sayılan örnekleri oluşturmuştur. Turan (1994, s.36), kültürü; genel anlamda, insana özgü bilgi, inanç ve davranış bütünü ve bu bütünün parçaları olan her tür maddi ve manevi yaratımlardır. Toplumsal ve bireysel yaşamın oluşmasını sağlayan; dil, gelenek, düşünce, semboller, yasalar, kurallar, ahlak, kuramlar, aletler, teknikler, makineler, bilim, felsefe ve sanat eserleri gibi her tür maddi ve tinsel ürünler bütünlüğü şeklinde tanımlamıştır.

Kütahya'nın folklor açısından zengin bir kültüre sahip olması, konumu eski bir tarihi mirasa sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Senelerdir yaşayan örf ve adetleri, gelenek ve görenekleri, ölüm ve düğün gibi törenleri, şekillendirerek

yaşatmış ve Kütahya kültürünü ortaya çıkarmıştır. Özbek (1994, s.13) *Folklor ve Türkülerimiz* adlı kitabında folkloru; bir milletin hayatında var olan gelenek ve göreneklerin, dili yardımıyla hafızasında sakladığı edebiyat ve müziğinin, daha geniş anlamıyla manevi kültür ürünlerinin toplamıdır şeklinde tanımlamıştır. Günhan (2009, s.3) ise Kütahya yöresi folkloru hakkında şu ifadelerle yer vermiştir; Kütahya, folklor bakımından oldukça zengindir. Kütahya halkı adet ve ananelere çok bağlıdır. Birçok değişikliklere uğramakla beraber, eski adetlerin çoğu kırsal kesimde başta olmak üzere hala yaşanmaktadır.

1.2. Kütahya Yöresi Halk Müziği

Dünya üzerinde tarih boyunca insanların birbirleriyle iletişim yolları geliştirerek kendilerini de kültürel bağlamda çeşitlendirmeleri bilinen bir gerçektir. Bu iletişim yollarından biri de müziktir. Müziksel iletişim yolu, çok eski bir tarihe sahip olmakla birlikte küçük gruplardan, büyük topluluklara doğru yol izlemiştir. Yerel unsurlar, bu küçük gruplara örnek olarak gösterilebilir. Her toplumun kendine has bir müzik yapısı bulunmaktadır. Bu müzik yapısı toplumun yaşadığı coğrafyaya, dil özelliklerine, yaşayış biçimlerine ve halkın estetik anlayışına göre şekillenmiştir. Bu özellikler doğrultusunda halkın oluşturduğu müziğe “Halk müziği” denmektedir. Emnalar (1998, s.27). Türk halk müziğini; kendine özgü çalgıları, çalış ve söyleyiş tavırları, türleri, biçimleri ve geniş dağarıyla ulusal nitelikleri bünyesinde taşıyan, halk biliminin diğer dalları ile iç içe oluşan, yöresel müziklerin birleşimi ile ortaya çıkan bir müzik çeşididir şeklinde tanımlamıştır.

Halk Müziği, ülkemizde de kendine özgü ve zaman zaman diğer toplumlar ile etkileşim sonucunda oluşan benzerlikler ile duyguları dile getirmektedir. Geçmiş çok eskilere dayanır. Türk halk müziği; Aşk, vatan, ölüm, ayrılık, sıla özlemi gibi birçok temayı içli bir şekilde işlemiş; Samimi, yalın ve duru olan halk dili ile de söylenmiştir. Bu sayede; geçmişten günümüze, nesilden nesile aktarımı kolay olmuştur. Gök “*Teke Yöresi Türkülerinde Kadın*” çalışmasında kültürü; Türk toplumunun değer yargıları, gelenekleri, örf ve adetleri, müziği, dansı, yemeği, kişilerin ortak davranış biçimi, mimarisi, zanaatı vs. o toplumun kültürünü meydana getirmektedir. Halk kültürünün devamlılığını ve dinamizmini devam ettiren unsurların başında da o toplumun üretmiş olduğu türküler gelmektedir şeklinde ifade

etmiştir. (Gök, 2020, s.190). Türkülerin verdiği mesajlar, dile getirdiği gelenek ve görenekler günümüzü geçmiş hakkında bilgilendiren bir iletişim aracıdır. Dolayısıyla Türk Halk Müziği konu ve tarihi geçmiş açısından oldukça zengin ve köklü bir maziye ev sahipliği yapar. Türk insanının yaşantısını, türkülerde görmek mümkündür. Yaşanan büyük acılar, afetler, savaşlar gösterilen kahramanlıklar türkü yakılarak ifade edilmiştir. Türküler ve Türk insanı birbirinden ayrılmaz bir bütün gibidir. Bu yüzden türkü yakmak yöre insanları için önemli bir gelenek olmuştur. Özbek (1994, s.63-64) Türkü yakıcılığı hakkında şunları ifade etmiştir; Türküler bir olay üzerine yakılırlar. Aşk, gurbet, ölüm, seferberlik, tabii afetler, oymak kavgaları, eşkıya baskınları, bir kalenin düşmesi, bir vatan parçasının elden çıkması gibi sosyal olaylarla; sevda, talihe kızma, şansa küsme gibi duygular türkülerin doğuş şartlarını hazırlayan sebeplerin başında gelir. Halk şairinin; içinden geldiği gibi söz ve ezgi oluşturmaya Türkü yakmak denir. Bu deyiş, Anadolu köylerinde yaşanan ve halk üzerinde etki bırakan biri olay üzerinde kısa ve ezgili manzumeler söylenerek ortaya çıkmıştır.

“Kültürün gelecek nesillere aktarımında sanat önemli bir yere ve işleve sahiptir. Halk müziği, melodik açıdan olduğu kadar, söz unsuru açısından da kayda değer veriler içermektedir. Sadece insanların duygu ve düşüncelerini yansıtmakla kalmaz, bireylerin içinde yaşadığı toplumun ekonomik, kültürel ve sosyal durumu hakkında bilgi sahibi olmamızı da sağlar.” (Bayburtlu, Ulusoy Y. 2022, s.3).

Kütahya, Halk Müziği açısından tarihi ve kültürel miras açısından zengin bir şehirdir. Frigler ‘den, halk ozanlarını koruyan Germiyanogulları ve besteci padişahları ile ünlü Osmanlı şehzadelerinin yaşadığı bir şehir olmakla birlikte müzik alanında Türk Sanat dünyasına önemli katkılarda bulunduğu bilinmektedir. Türkmen (Türkmen,2009,s.20) konu ile ilgili şunları ifade etmektedir; Kütahya; edebiyat, resim, müzik ve folklor ile öne çıkmış; insana ve sanata dair hemen her alanda yetiştirdiği insanlarla Türk kültüründe önemli katkılarda bulunmuş; tarihin her döneminde kültürel mirasına sahip çıkmış, yaşamış ve yaşatmıştır.

Kütahya'da kurulan Mevlevilik Tarikatı da Türk musikisi üzerinde etkili olduğunu söylemek mümkündür. Mevleviliğin kurucusu Mevlana Celaleddin

Rumi'nin oğlu Bahattin Veled' dir. Anadolu Moğol saldırıları içinde acı çekerken, bu tarikat halkın manevi yanına güçlendirerek acılara dayanmasını sağlamıştır. Mevlevilik; şiir, Musiki ve dansı bünyesinde birleştirmiştir. Mevleviliğin önemli şehirlerinden biri de Kütahya'dır. İlk Mevlevihane, Celalettin Ergun Çelebi tarafından Kütahya da kurulmuştur. Bu Mevlevihane “Ledünni” denilen tasavvuf ilmi başta olmak üzere çeşitli çalışmalar yapmış, Bu da Kütahya'nın Müzik alanında adı geçen bir şehir olmasını sağlamıştır. Bu tarikattaki kişiler, müzikle ilgilendikleri için, Kütahya halkının sanat sevgisinin kaynağı olmuşlardır.

Görsel 2. “Kütahya Mevlevihane’si”

Kültür Bakanlığı mahalli sanatçı, araştırmacı, derlemeci, yazar ve uzun yıllar Kütahya yöresi halk müziği üzerine çalışmaları bulunan Mustafa SALÜN, Kültür Bakanlığı mahalli sanatçı, araştırmacı, derlemeci, yazar ve uzun yıllar Kütahya yöresi halk müziği üzerine çalışmaları bulunan M. Mesut TEZCAN ve DPÜ Öğr. Gör. Kültür Bakanlığı mahalli sanatçı, çalgı yapım ustası, araştırmacı, derlemeci, uzun yıllar Kütahya yöresi halk müziği ve halk oyunları müziği üzerine çalışmaları bulunan Y. Ziya BEYDÜZ yapılan kişisel görüşmelerde, Kütahya türkülerinin Mevlevi dergâhından etkilenmiş olması hususu ile ilgili şunları ifade etmişlerdir;

“...Kütahya, Germiyoğullarının başşehridir. Ayrıca Hz. Mevlana'nın Mevlevilik dergâhının Konya ve Afyon'dan sonra üçüncü kurulan dergâhudur. Türk tasavvuf musikisinin o dönemlerde yaşatıldığı ve yansıtıldığı bir ildir. Bu

yüzden Kütahya türkülerinde İç Ege'de olmasından dolayı zeybeklik kültürü de hâkimdir” (M. SALÜN ile kişisel görüşme, 30 Haziran 2021).

Görsel 3. “Mustafa SALÜN ile kişisel görüşme”

“...Kütahya'da yaşanan tarihsel gelişmeler, yaşanan olaylar, coğrafi durum ve Mevlevihane'nin bulunmasından dolayı musikisi genellikle makamsal özellikler taşıyan ezgilerdir. Çünkü Mevlevihane'de klasik Türk müziği ve tasavvuf müziği icra edilmiş ve ilerleyen yıllar içerisinde orada yetişen gençler halk musikisi ile de etkileşimde bulunmuşlardır” (M. Mesut TEZCAN ile kişisel görüşme, 29 Haziran 2021).

Görsel 4. “M. Mesut TEZCAN ile kişisel görüşme”

“...Kütahya'da bir beylik, Osmanlı ve Mevlevi kültürü var, Kütahya türkülerine bakın! Çok ağır ve sanat müziğini andıran, makamsal yapısı olan türküler. Mesela; "Ben Kendimi Gülün Dibinde Buldum" türküsü... Bugün sanat müziğinde böyle bir eserin bestelenmesi var mı, karşımıza çıkar mı bilmiyorum.

Yani hakikaten ağır ve sanat müziği eserinden daha güzel bir eser. Yani Kütahya halk müziğinin, saray kültürü ve Mevlevilik kültüründen bir etkileşimi var mı? Evet var!” (Y. Ziya BEYDÜZ ile kişisel görüşme, 2 Ekim 2022).

Görsel 5. “Y. Ziya BEYDÜZ ile kişisel görüşme”

Yapılan görüşmelerden de anlaşıldığı üzere Kütahya’ da kurulan Mevlevilik tarikatının ve Germiyanogulları Beyliğinden kalan saray kültürünün Kütahya yöresi halk müziği üzerinde etkili olduğunu söylemek mümkündür.

“Kütahya türkülerinin üstün teknik, olgun zevk ve musiki anlayışı bakımından müstesna bir mevkiye sahip olmaları da Mevlevi dergâhlarından yetişen musikişinasların sayesinde olmuştur. Kütahya Mevlevihane’sinde yetişmiş ve daha sonra İstanbul Yenikapı Mevlevihane’si Şeyhi olan Ebubekir dede Efendi (1705- 1 775)’ nin oğlu Ali Nutki Dede (1762-1804) ve Abdülbaki Nasır dede Efendiler (1765-1821) sanatın beşiği olan İstanbul’ da ve daha sonra İmparatorluk sınırlarında üne kavuşmuş büyük üstatlardandır. Ressam Ahmet Yakupoğlu otuz seneyi aşkın hocalığı ile istidatları gençleri etrafında toplamış hem talebelerine, hem de çevresine olgun musiki zevkini aşılamış ve yaymıştır” (Karaağaoğlu, 1982, s.701-705).

Kütahya, Anadolu’da pek çok alan yönünden kültürel özelliklere sahip ender şehirlerden biridir. Gelenek ve görenekleri, örf ve adetleri, her derde deva kaplıcaları, doğal güzellikleri, türküleri, folklorik özellikleri ve halk oyunları ile pek çok kültürel ögeyi içinde barındırır. Çekilen acılar, yaşanan veya yaşanmayan aşk hikâyeleri, afetler nesilden nesile aktararak günümüze kadar gelmiştir. Bu yörenin türkülerinde

önce içtenlik, doğallık ve samimiyet sezilir. Türküleri incelediğimizde Kütahya halkının hayatı algılayış biçimini, çaresizliğini, sevda acısını, yiğitliği ve mertliği, masum insanların acılarını görebiliriz. Kütahya türküleri konu olarak zengin olmakla birlikte, çeşit olarak kırık havalar grubundadır. Uzun havalar Kütahya türkülerinde çok ender olarak görülür. Uzun havalara örnek olarak; Şu karşiki dağda türküsü verilebilir. Ancak yörede bile çok nadir söylenir hatta neredeyse bilinmediği söylenebilir.

Şu karşiki dağda bir kuzu meler.
Kuzunun meleyişi bağırimi deler.
Önünde gülmeyen sonda mı güler.
Gel yiğidim ağlama ayrılmam senden

Y. Ziya BEYDÜZ yapılan kişisel görüşmede Kütahya yöresi türkülerinde uzun hava ile ilgili şunları ifade etmiştir;

“...Kütahya türküleri genel olarak kırık havalar grubundadır. Tür olarak da zeybek sınıfına koyduğumuz zaman kırık zeybek diye geçen Ağır zeybeklerde görülür ama genelde kırık zeybeklerdir. 1989 yılında daha İstanbul Teknik Üniversitesinde okurken rahmetli Selman COŞKUN 'un önderliğinde burada Halk Eğitim Merkezine müzik yapmaya gelirdim. Kerim VURAL hocaların ekiplerine, Ali GÜRAL lisesinin ekiplerine falan. 33 sene önce gibi bir tarihten bahsediyorum. O tarihte Kütahya halk müziği, halk oyunları ve kültürü ile tanıştım. Ve ben 1994 yılında bir fil burada Dumlupınar Üniversitesinde göreve başladım. O tarihten bu yana tüm okullara ve halk oyunlarına müzik yaptım. Yeni derlenen, derlenmeyen müzikler yaptım, fakat ben bu bahsettiğin uzun hava ile 5-6 sene önce, tanıştım veya 7 sene... Yani çok yakın bir tarihte tanıştım, şimdiye kadar hiç rastlanmadım. Kerim Hoca'dan da duymadım. Eski çalıştıracılardan Erdoğan SEVİM' den de duymadık. O zamanlar serbest olarak okunan kına havası olarak ağır bir “Altın tas içinde kınam ezdiler” vardı, o okunurdu, ritimliydi ama. Uzun hava değildi. Biz bu türküyü yeni duyduk. Şimdi yapısal olarak da bakarsak; Uzun hava yapısı var mı? Yok! Şahsi görüşüm bunlar. Lütfen kimse üzerine alınmasın. Literatür de nasıl geçer bilmiyorum ama şahsi fikrimi söylüyorum, uzun hava yapısı yok. Uzun hava dediğimiz zaman, mesela mayalardan örnek verecek olursak; Maya çeşitlerine baktığımız

zaman 8-10 tane maya çeşidi koy hepsi birbirine benzer ve hepsini herkes söyleyebilir. Bunu ben yedi sekiz sefer duydum, söyleyemem, aklımda bile kalmadı hiç. Yani birinin zorlamasıyla ortaya konulmuş, bir eser gibi bir durum var ortada. Yani bunda bir yöre aitliği var mı, yok mu? Biliyorsun burası zaten Germiyan Beyliğine bağlıydı. Osmanlı zamanında ki beyliklerin olduğu yerde pek uzun hava söylenmez, Neden? Aslında söylenmez diye bir şey yokta, pek rastlanmaz. Neden rastlanmaz? Çünkü uzun hava çile yeridir, ıstıraptır derttir, derdini dışa vurmaktır. E böyle bir yerde, rahatlığın olduğu bir yerde kimse elini kulağına atıp uzun hava okumaz. Birde zaten eline kulağına atıp nara atar gibi uzun hava okumaya kalkarsan zabıtlar eline kelepçeyi vurur götürürler. Yani bağırttırmazlar seni. Dağ başına çık oku desen, zaten öyle bir kültür yok Kütahya da. Dedim ya dert yeridir uzun hava. Acıdır, kederdir, ıstıraptır vs. Çoğu yerde de rastlanır bu; Evliya Çelebi'nin 9. ciltti yanılmıyorsam, tam net hatırlamıyorum. Kütahya ile ilgili yazmış olduğu yerde zaten geçer. "Kütahyalı zevk-i sefaya düşküdü" diye bir cümle kullanmıştır orada. Yani yıllar öncesinden dile getirmiş Evliya Çelebi. Dolayısıyla bu bana göre bir uzun hava çeşidi değildir. Bir de şey var yani dilde de böyledir, kelimedede de böyledir. Bir şey doğar, büyür ve ölür. Nasıl büyür? Kabullenirse büyür. Bu uzun hava hiç kabullenilmedi. Yani kimse elini kulağına atıp bunu söylemedi. Bir Kütahya türküsünün önüne de koyamazsın bunu, hiç bir ayağa da (makam) bağlayamıyorsun. Yani kabullenilmedi. Hani büyür mü bilmiyorum. Biz göremeyiz belki bizden sonra büyür. Büyürse ve yerleşirse zaten kalır. Aksi dursa zaten kaybolur gider" (Y. Ziya BEYDÜZ ile kişisel görüşme, 2 Ekim 2022).

Yapılan görüşme sonrasında Kütahya yöresinde söylenen bir uzun havanın varlığı bilinmekte, ancak şehrin insanlarının da sosyal yapısını göz önünde bulundurduğumuz zaman bu uzun havanın kabullenilmediği, okunmadığı ve çok az çevrelerce de bilindiğini söylemek mümkündür.

Yusuf Ziya BEYDÜZ' ün Evliya Çelebi'nin Kütahya halkı ile ilgili söylediği cümleyi, Evliya Çelebi şu şekilde söylemiştir. (Kahraman, 2013, s.9/17). "Halkı safa ve zevk ehlidirler. Üzüntü ve sıkıntıdan uzaktırlar"

Y. Ziya BEYDÜZ yapılan kişisel görüşmede Kütahya Türkülerinin işlediği konuları ile ilgili şunları ifade etmiştir;

“...Şimdi genel olarak türkülerin konularından bahsedecek olursak insan eşittir türkü, yani insanın hayatında olup da türküye yansımayan bir şey yok. Askerlikti, ölümdü, sevdandı aşkı yani türküler konusunu insandan alır, insanlar içindir, insanların yaşanmışlıkları karşısında yapılmıştır. Kütahya'ya doğru yönelirsek, Kütahya'da da bunların hepsi görülmektedir. Ağıtlarda görülmektedir, eğlence türkülerinde görülmektedir, hüznü türkülerde görülmektedir, aşk türkülerinde görülmektedir ama genel anlamda yöre açısından zaten zeybek yöresine aittir. Yani sınıflandırdığımız nokta budur. Mesela "Feracem Zeybeği" vardır. Ağır zeybeğdir ve yazma oyun olduğu söylenir. Ancak kabul görmüştür Türkiye literatüründe kabul görmüştür. Çok beğenilen bir türkü ve oyundur. Ağır Zeybek kısmında çok gösterişli bir oyundur. Bunun dışında kırık zeybekler vardır. Kaşıkla oynanan oyunları vardır. Mesela ağıtlara gelecek olursak; "Gediz Pazarı" türküsü bir ağıttır ama Kütahya'da kırık zeybek olarak icra edilir ve oynanır. Aslında oyun türkülerini içine girer ama aynı zamanda ağıttır. Aşk ve sevdâ türkülerini Kütahya'da fazlasıyla vardır. Gurbet türküsü dediğimiz zaman; Gurbet deyince eskiden akla gelen İstanbul'du. Bunun da türkü olarak iki örneği var. Biri Kayseri yöresi "Yârim İstanbul'u Mesken mi Tuttun" diğeri Kütahya yöresi "A İstanbul." Mesela Almanya dersek; daha ziyade beste tarzında Neşet ERTAŞ yakmalarında kullanılır. Türkü bazında yöreselliklerde çok rastlanılmaz. Aşıklamalarda, yakmalarda görebiliriz ama direkt gurbet dediğin zaman İstanbul akla gelir. Düğünlerde, kınalarda ve gezeklerde icra edilen oyun türkülerini vardır. Ağıtlar vardır. Ama daha önce söylediğim gibi "Gediz Pazarı" türküsü ağıt olduğu halle oyun türkülerini içine de girmiştir Şahıslar üzerine yakılan türküler vardır. "Ahmet Beyin Bin Küheylan Atı var, İslamoğlu" gibi... Bunun haricinde mesela "Kadir Efe" var. Yani "Delhadır Başındayım" Simav türküsüdür. Doğadaki sembollerin kullanıldığı türküler vardır. Mesela "İğnem düştü yerlere" İğne oyası, kanaviçe, ağır kıyafet işlemesi Kütahya'da çok fazla. Dolayısıyla bu tür tasvirleri Kütahyalı kendi yaşantısından koymuştur. Kütahya'nın Pınarları Akışır ağıttır ama Pınarlar tasvir edilmiştir. Yani bizim halkımız esprisini de doğru yapar, tasvirini de doğru yapar, tamlamasını da doğru yapar. Her şeyi doğrudur. Sana mutlaka bir şey verin. Askerlik Türkülerimiz vardır. Yer Adlarını tasvir eden türkülerimiz vardır. Örnek verecek olursak; "Hisardan inmem diyor." Yine "Gediz Pazarı" Mesela Bu

türkü Simav türküsidür. Yani türkü illa yeri tasvir edilen yere aittir diye bir şey yok. Bir örnek daha verecek olursak; “Yaylalar içinde Erzurum Yayla, Şehirler içinde Konya’dır Konya” Nerenin bu türkü? Kırşehir türküsidür. Yani bir Kırşehirli, Erzurum ve Konya’yı övmüş.” (Y. Ziya BEYDÜZ ile kişisel görüşme, 2 Ekim 2022).

Kütahya türkülerini temel olarak etkileyen faktörlerden biri de Mevlevihane olduğunu belirtmiştik. Dolayısıyla türkülerin birçoğunda Türk müziği makamlarını görmemizde ve türkülerin yapılarının genel olarak ağır bir karakter yapısına sahip olmasının da bu etkiden kaynaklı olduğunu söyleyebiliriz. Eserlere örnek olarak; Havada Durna Sesi Gelir; Eviç, Mustafa’m Kaşların Kare; Karcığar, Sarılı Yazmamı Yırtar Eklerim; Hicaz; Yağmur Yağar Her Dereler Sel Alır; Hüseyni, Ben Kendimi Gülün Dibinde Buldum; Hicazkâr makam dizisi gösterilebilir. Altınay, Hisarlı Ahmet ve Kütahya Türküleri Sempozyumunda sunduğu “Cumhuriyet Döneminde Kütahya ve Yöresinde İlk Halk Müziği Derlemeleri” bildirisinde (Altınay, 2009, s.33). Kütahya’dan türkülerinde Uşşak, Hicaz, Karcığar, Kürdi, Hüseyni, Hicazkâr, Nikriz, Muhayyer Kürdi, Saba, Rast, Eviç gibi makamların etkinliğinin görüldüğünü ifade etmiştir. Yeşilyurt (2021, s.65-66) ise Kütahya türkülerinin makam dizileri açısından yapılan incelemede 10 farklı makam dizisinin varlığının tespit edildiğini, Hüseyni, Hicaz ve Karcığar makam dizilerinin hâkim olduğunu ifade etmiştir. Mevlevihane pek çok sanatkârında burada yetişmesinde öncülük etmiştir. Pesendi Ali dede ve Dülger’in Hüseyin Ağa, Kelerzade Ethem Bey, Âşık Ömer, Nuri Çavuş ve Hisarlı Ahmet bu isimlere örnek verilebilir.

“Kütahya yöresi, tasavvuf geleneği ile sağlam musiki temelleri üzerine kurulmuş, türküleri ezgi ve tavır yönünden çok zengin bir musiki yapısına sahiptir. Her devirde kendi üslubunu, ağırlığını ve güzelliğini yansıtan Kütahya türküleri, Arifi’ den Pesendi’ ye, Pesendi’ den Dülger Hüseyin’ e, Dülger Hüseyin’ den Hisarlı Ahmet’ e ve Hisarlı Ahmet’ ten günümüze kadar yapısını bozmadan aynı güzelliği ile bizlere ulaşmıştır” (Beydüz, 2009, s.87).

Kütahya türkülerin birçoğunun oyun eşlikli olduğu görülür. Bölgede, zeybek ve karşılama oyunları hâkimdir. Türkülerde 9 zamanlı ritim kalıbının (2+2+2+3)

düzümleri daha çok kullanılmıştır. 4/4, 2/2, 7/4 ritim kalıpları ve değişken ritim kalıplarına sahip türkülerde bulunmakla birlikte 27/8 ritim kalıbına sahip “Yasemen Dalına Yar Neden Eymeli” adlı türküde görülmektedir. Türkmen’e göre (2009, s.20). Kütahya türküleri; Ezgi ve ölçü çeşitliliği, bakımından Türk Halk Müziği içinde ayrı bir öneme sahiptir.

Y. Ziya BEYDÜZ yapılan kişisel görüşmede Kütahya türkülerinin ritim yapıları ile ilgili şunları ifade etmiştir;

“...Kütahya türkülerinin ritim kalıpları genelde 9 samanlıdır. Zeybek eşittir 9 zamanlı olmak zorunda. 4 zamanlı da vardır ama çok görülmez. Genelde 9 zamanlı, düzüm şekli 2+2+2+3 şeklindedir. 3+2+2+2 düzümde üçlemesi başta alanlarda vardır Portakalım, Yağmur Yağar türküleri gibi...” (Y. Ziya BEYDÜZ ile kişisel görüşme, 2 Ekim 2022).

Yapılan görüşme ve incelemeler sonrası Kütahya türkülerinin ritim yapılarını büyük bölümünün 9/8, 9/4 lük ritim kalıplarından oluştuğunu söylememiz mümkündür.

Türk halk müziği ve çalgıları, Türk folkloru için oldukça önemlidir. Altınay (2009, s.33) Kütahya yöresi halk müziğinde kullanılan çalgıları bağlama, bozuk, cura, üç telli, kaval, davul, zurna, tef, klarnet (gırnata), keman, darbuka, dümbelek (deblek) şeklinde sınıflandırmıştır. Yörede bağlama ve bağlama ailesine ait tüm çalgılar; vürmalı çalgılar olarak davul, zil, kaşık ve deblek; Nefesli çalgılar olarak kaval, klarnet (Simav ilçesinde görülmekte) ve orta boy zurna; yaylı çalgılardan ise kabak kemane görülmektedir. Türk halk müziği çalgılarını icra edildikleri alanlara göre üç gruba ayırabiliriz.

“Türk Halk Müziğinde kullanılmakta olan çalgılarımız;

I. Telli çalgılar

II. Nefesli çalgılar

III. Ritim çalgılar

Olarak üç grupta toplamak mümkündür. Bunlar da kendi içinde;

I. Telli çalgılar

A. Tezeneli - Mızraplı çalgılar

1. Tahta kapaklı (Bağlama Ailesi)

2. *Deri kapaklı (Tar)*

B. *Yaylı çalgılar*

1. *Tahta kapaklı çalgılar (Karadeniz kemençesi, tırnak kemane (Heğit)*

2. *Deri kapaklı çalgılar (Kabak kemane)*

II. *Nefesli (Üflemeli) Çalgılar*

A. *Direkt Üflemeli*

1. *Dilli (kaval, çifte, çimon)*

2. *Kamışlı (Zurna, mey, sipsi, çığırtma, çifte kaval)*

B. *Hava Depolu (Tulum)*

III. *Ritim Çalgıları*

A. *Vurmali çalgılar*

1. *Bagetli (davul, debildek, Koz)*

2. *Bagetsiz (def, darbuka, koltuk davulu)*

B. *Çarpmalı çalgılar*

1. *Tahta çarpmalı (kaşık, çalpara)*

2. *Metal çarpmalı (zil, zilli maşa)*

Olarak alt bölmelere ayrılmaktadır” (Emnalar,1998, s.55-56).

M. Mesut TEZCAN yapılan kişisel görüşmede Kütahya türkülerinin icra şekilleri ile ilgili şunları söylemiştir;

*“...Kütahya türkülerinde “tavır” özelliği oldukça önemlidir. Diğer bölgeler gibi Kütahya’nın da kendine has bir tavır özelliği mevcuttur. Hisarlı Ahmet’ten öğrendiğim bu tavır, gösterilerek veya öğretilerek hemen gerçekleşmiyor. Sürekli çalındığında tavır uygulanabilir hâle geliyor. Bu da önemli ve bu da belirli bir noktaya getiriyor Kütahya türkülerini. Literatürde bu tavra “süpürme tavrı” denilir ama bu tavrın ismi esasta **Kütahya tavrıdır.**”(M. Mesut TEZCAN ile kişisel görüşme, 29 Haziran 2021).*

Kütahya türkülerinin icrasında ki mızrap vuruşlarına ilişkin örnekler M. Mesut TEZCAN tarafından çalınmış, video kaydı olarak eklenmiş ve Görsel 7. ve Görsel 8.’de karekod olarak verilmiştir.

Görsel 6. “Mesut TEZCAN”

Görsel 7. “Mesut TEZCAN Kütahya Mızrabı”

Görsel 8. “Mesut TEZCAN Kütahya Mızrabı Örnek Türkü”

Mustafa SALÜN ve Y. Ziya BEYDÜZ yapılan kişisel görüşmelerde Kütahya türkülerinin icra şekilleri ve kullanılan çalgılar ile ilgili şunları ifade etmişlerdir;

“...Kütahya türküleri, bağırıp çığırarak değil davudi bir sesle gezeklerde, gösterilerde bağlama takımıyla koro hâlinde söylenir. Bu icra takımında en az üç bağlama, bir cura, topraktan yapılan çift deblek ve eğer varsa bir nefesli saz bulunur. Debleğin biri sağ başta biri sol başta oturacak şekilde çift deblek kullanılır Bir de ahenk versin diye zilli maşa ve ritim atmak için sürekli olmasa

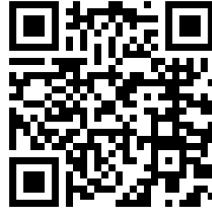
da kaşık kullanılır. Ağır türkülerde, zeybek tarzında olanlarda kaşıkla renk katılır. Onun haricinde davul zurna ile icra edilir. Divan sazı “baş bağlama” denilen saz olarak kullanılır. Günümüzde ise bu toplantılarda pek çok çalgı mevcuttur.” (M. SALÜN ile kişisel görüşme, 30 Haziran 2021).

“...İlk Hisarlı Ahmet Sempozyumunda bir bildiri ile "Süpürme" tavrını” sunmuştum. Kullanılan sistem midir? Çok değil. Ama süpürme tavrı vardır, yok değildir. Ben bunu Yücel PAŞMAKÇI hocam ile birebir konuştum. Süpürme tavrını bana tarif ederken, aşıklamanın, şelpenin mızraba aktarılmış şeklini düşün demişti. Yani sistem bu... Ancak kullanılmıyor. Hatta Mustafa Hisarlı ile kullanılmadığına dair görüştük. "Bu mızrap kullanılır, bu Kütahya'mızın tavrı." dedi. Ama o ara rahmetli babası Hisarlı Ahmet ile bir görüntüsü geldi ekrana. Kendisi "Ferace" çalıyor. Bildiğimiz, TRT'de kullandığımız "Zeybek tavrı" ile. Ben bu konuyu o bildirimde de belirttim. Var inkâr edilemez, çalanlar çalıyor ama bir kere bileğin anatomisine ters. Yani her türküye oturan bir yapısı yok. Var mı? Var! Kabul ediyoruz, ama kullanılmıyor. Bugün TRT' de, Kültür Bakanlığında veya diğer profesyonel korolar veya amatör korolarda, kesinlikle hiç biri kullanmıyor. Mızrap birliği açısından da zor, oturmaz zaten. Türküler burada gezeklerde söylenir genelde. Erkek gezeklerinde ve kadın gezeklerinde. Düğün ve kına da zaten müzik vardır. Sazını alan gelir, söyleyebilenler de söylerler. Ama şöyle bir durum var! Sazını en iyi çalanlara verilir bu iş, o hiyerarşi zaten, gelenekte, Türkiye'nin her yerinde vardır. Yani orada bir usta varken, kimse hadsizlik edip sazını eline almaz. Kullanılan çalgılara gelince; En yaygın şekilde kullanılan çalgılar Bağlama ailesi burada, Eskiden zurna kullanıldığı söylenir ama zurnacıardan en eski bildiğimiz ve en yaşlı Köprücekli Ali abi var, başka da çok böyle rastlanılacak zurnacıardan yok. Kemane çok sonradan gelme. Bağlama takımının yanında, vurmaları dan “Deblek” derler o vardır. Genelde bağlama takımı ve deblek vardır yani. Üflemeliler de kemane gibi sonradan girmiştir. Zaten halk müziği dediğin zamanı aklına, işte üç tane bağlama, bir tane divan, bir tane cura, bir tane de deblek, dört beş kişi bir araya geldi mi halk müziğin çalınma şekli buydu” (Y. Ziya BEYDÜZ ile kişisel görüşme, 2 Ekim 2022).

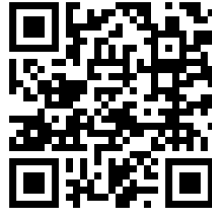
Kütahya türkülerinin icrasındaki mızrap vuruşlarına ilişkin örnekler Y. Ziya BEYDÜZ tarafından çalınmış, video kaydı olarak eklenmiş, Görsel 10. ve Görsel 11.'de karekod olarak verilmiştir.

Görsel 9. “Y. Ziya BEYDÜZ”

Görsel 10. “Y.Ziya BEYDÜZ Kütahya Mızrabı”

Görsel 11. “Y. Ziya BEYDÜZ Kütahya Mızrabı Örnek Türkü”

Kültürel bir zenginliğe sahip Kütahya türkülerinin bugüne dek ulaşım yaşatılmasında Hisarlı Ahmet'in çok büyük katkısı vardır. Bu yüzden yörede türkü deyince ilk akla gelen isim Hisarlı Ahmet'tir.

Mustafa SALÜN ve M. Mesut TEZCAN yapılan kişisel görüşmelerde Kütahya türkülerinin en eski icracıları ile ilgili şunları ifade etmişlerdir;

“...Kütahya Türkülerinin bilinen en eski icracıları araştırmalarımda gördüğüm, duyduğum, öğrendiğim isimleri zikretmeye çalışayım. 1845’li yıllardan itibaren

üstat Arifi, Pesendi, Dülgerin Hüseyin Ağa, Nuri Çavuş, Kellarzade Ethem Efendi, Kambur Celal Tavukçuoğlu, Terzi Sadık Türk, Arap oğlu İbraam, Hisarlı Ahmet, Âşık Ömer Kocaoğlu, Berber Kazım Baltaoğlu, Ayakkabıcı Sadık Beyler hem icra etmişler hem de aktarıcı görevini görmüşlerdir.” (M. SALÜN ile kişisel görüşme, 30 Haziran 2021).

“...Kütahya Halk Müziğinin en eski icracıları olarak Hisarlı Ahmet’in ustası var; Dülger Hüseyin. Onunla beraber çalışan bir de Nuri Çavuş var. Mahmut Rıfat Gazimihal bir kitap yazmış 1975 tarihli bir kitaptı, o kitap elime geçtiğinde öğrendim. Bu kişi gelmiş, Nuri Çavuş’la görüşmüş. Hatta Nuri Çavuş’un akort çekerken resmini de almış, çok değerli bir insan olduğunu yazıyor. Nuri Çavuş da çok değerli birisiymiş. Dülger Hüseyin gibi ama Dülger Hüseyin’i ben daha önemsiyorum. Zira Hisarlı Ahmet’in ustası olduğunu biliyorum. Ve tesadüfen türkü araştırması yaparken Dülger Hüseyin’in kızı ile karşılaştık. O zaman 1980’li yıllarda yaklaşık 75-80 yaşlarındaydı ve Kütahya türkülerini alıyorduk. O zaman bahsettim ben “Hisarlı Ahmet’i tanıyor musun?” dedim “Tanıyorum. Arada bir dükkânına uğrarım, görüşürüz. Hatta benim babam bize, bahçede de türkü öğretirdi, sandalyeye oturtup Kütahya türküsü söyletirdi. O zaman da; “Hisarlı Ahmet geldi, Hisarlı Ahmet gitti diye konuşulurdu.” dedi. Yani demek ki Hisarlı Ahmet de zaman zaman Dülger Hüseyin’i ziyaret ediyormuş, geliyormuş yanına. Hak aşığı olarak da bazı kayıtlar gördüm ben Dülger Hüseyin ile ilgili. Ve birkaç resmi birleştirdikten sonra da Hisarlı Ahmet’in ustasının Dülger Hüseyin olduğunu kesin olarak biliyorum yani. Bundan önce de dediğim gibi Dülger Hüseyin’le beraber Nuri Çavuş, Kambur Celal, Terzi Sadık gibi isimler en eski icracılardır. Hatta bunlar bir ara Ankara Radyosu’na gitmişler 1942 yılında canlı yayında Kütahya türkülerini icra etmişler” (M. Mesut TEZCAN ile kişisel görüşme, 29 Haziran 2021).

Yapılan görüşmeler neticesinde Hisarlı Ahmet dışında Kütahya türkülerini geleneğe uygun çalarak günümüze kadar ulaşmasını sağlayan eski icracıları; Arifi, Pesendi, Dülgerin Hüseyin Ağa, Nuri Çavuş, Kellarzade Ethem Efendi, Kambur Celal Tavukçuoğlu, Terzi Sadık Türk, Arap oğlu İbraam, Hisarlı Ahmet, Âşık Ömer Kocaoğlu, Berber Kazım Baltaoğlu, Ayakkabıcı Sadık Bey şeklinde sıralayabiliriz.

Görsel 12. “1942, Ankara Radyosu, Sağdan sola; “Hisarlı Ahmet, Âşık Sadık, Nuri Çavuş, Kambur Celal” (Tezcan, 2017, s.7).

Görsel 13. “Bağlamacı Nuri Çavuş” (Gazimihal, 1975, s.151).

Gazimihâl, “Ülkelerde Kopuz ve Tezeneli Sazlarımız” adlı çalışmasında Nuri Çavuş ile ilgili şunları ifade etmiştir;

“Dinlediğimiz halk sanatkârları arasında Âşık Nuri Çavuş sazında çok kuvvetli, nazik ve hassas bir halk sanatkârı idi. Ona göre sazlar ceviz ağacından, büyük sazların mızrapları öküz boynuzundan, küçüklerinki de kiraz kabuğundan yapılmalıdır. Saz mızrabına terz'ane, bam teline de bap teli derdi. Sazının boyu 110 santimdi; sapına döşediği bağ adedi 28 idi ama 30 olması gerektiğini söylerdi. Sazında üçerden üç takım, yani 9 tel vardı. Üç takım tele birden dokunulduğu zaman tam sekizli, büyük ikili, büyük dokuzlu, iki tam beşli, bir

tam dörtlü aralığından mürekkep özel bir armoni işitilirdi. Gördüğüm başka sazlar başka ölçülerde idi. Mesel Ali avuş'un sazında  takım teline ilk iki takımı ikişer, üçüncü takımı üçer telden, yani hepsi 7 telden mürekkepti” (Gazimihal, 1975, s.150-151).

Kütahya türkülerinin derleme çalışmaları 1927’de Y. Ziya DEMİRCİOğLU başkanlığında başlamıştır. Akabinde Muzaffer SARISÖZEN, Yücel PAşMAKçI ve Nida TFEKI tarafından da yapılan derleme çalışmaları ile birçok türkü notaya alınmıştır. Kütahya türküleri zerine Ayrıca Muazzez ÖZKER, Mansur KAYMAK, A. Gazi AYHAN, Mustafa AğAN gibi araştırmacılar da çalışmıştır.

Görsel 14. “Y. Ziya Demircioğlu”

Görsel 15. “Muzaffer Sarisözen”

Görsel 16. “Nida Tüfekçi”

Görsel 17. “Yücel Paşmakçı”

Mustafa SALN ve Y. Ziya BEYDÜZ yapılan kişisel görüşmelerde Kütahya türküleri derleme çalışmaları ile ilgili şunları ifade etmişlerdir;

“...TRT Radyo Kurumu kurulduktan sonra Muzaffer SARISÖZEN bu kurumda görevlendirilir ve Anadolu’yu gezer. Kütahya türkülerinde başlangıçta

Muzaffer SARISÖZEN' in derlediği türküler vardır. Muzaffer SARISÖZEN Kütahya'ya geldiği zaman Tavşanlı'da Şeref CANKU, Simav'dan Asım SİMAV, Kütahya'da Terzi Sadık ve Hisarlı Ahmet'ten faydalanarak derlemeler yaparak TRT'ye kazandırmıştır. Zaman içerisinde tekrar gelip Hisarlı Ahmet, Nida TÜFEKÇİ ve Yücel PAŞMAKÇI ile görüşmüştür. Rahmetli Hisarlı amcanın oğlu Mustafa Hisarlı, Hisarlı amcadan kaydettiği türküleri dinleterek Nida TÜFEKÇİ ve Yücel PAŞMAKÇI' ya aktarmıştır. Özey GÖNLÜM, Kütahya'nın damadıdır. Ortaokul yıllarında Kütahya'da kalmış ve Kütahya'dan evlenmiş. Dolayısıyla Hisarlı amcayla derlemeler konusunda çalışmıştır.” (Mustafa SALÜN ile kişisel görüşme, 30 Haziran 2021).

“...Türküleri genelde Nida TÜFEKÇİ hoca ve Yücel PAŞMAKÇI hoca derlemişler. Kütahya türkülerinin altında bu iki ismin imzası var. Hisar Ahmet'ten birebir derlemişlerdir. TRT'ye notaların yanlış geçtiği iddiası var. Hocalar türküleri direkt Hisarlı Ahmet'ten aldılar ve duyduklarını bire bir yazdılar. Ancak söyle bir durum var. Hisarlı düğünde ayrı çalardı, şurada ayrı burada ayrı falan... Lütfen yanlış anlamayın! Allah rahmet eylesin ama o da Hisarlı' nın kişiliği demek ki. Ben 33 yıldır Kütahya türküleri çalıyorum, 33 yıldır da aynı Ferace türküsünü çalarım. Zaten oraya geliş amaçları belli o insanların. Derleyip duyduklarını yazıp, kalıcı bir hale getirecekler ve sabitleyecekler. Hisarlı doğrusu neyse onu çalması gerekiyordu veya en doğrusunu çalmış Nida hoca ve Yücel hoca da bunu notaya almışlar arşive koymuşlar. Ve bütün Türkiye'de derlenen türküleri böyle tanıyor bitti...” (Y. Ziya BEYDÜZ ile kişisel görüşme, 2 Ekim 2022).

Bazıları oyun havası niteliğinde olan Kütahya türkülerinin genel olarak sözlü olsa da bazıları da sözsüz olarak icra edilmektedir. Buna, Aslanapa Zeybeği örnek olarak gösterilebilir. TRT repertuarında kayıtlı olan Kütahya yöresi türkülerinin 23'ü kadın ağzı türkülerden oluşmaktadır.

1.3. Kadının Türk Toplumunda İçindeki Önemi

Dünya geliştikçe ve ihtiyaçlar farklılaştıkça kadın ve erkeklere hayatın içinde farklı roller verilmiştir. Bu roller fiziki, ruhi ve kadın erkek fitratına göre biçim almıştır. Her topluluğun, soyunun devamı ve hâkimiyetini sürdürülebilmesi için,

erkek ve kadına; farklı sorumluluklar ve roller yüklediği söylenebilir. Yüklenen farklı görev ve sorumlulukları ise “cinsiyet” ile açıklanmaktadır. (İrten, 2019, s.14)

Tarihin en eski çağlarından kadın olmak uğurlu sayılmıştır. Kadınlar, günlük hayatta her zaman erkeğin yanında olmuştur. Ata binmiş, silah kullanmış, yönetimde erkek yokken devleti temsil etmiştir. Acar’a (2019, s.397) göre; Türkler, her zaman kadına diğer topluluklardan daha çok önem ve değer vermiştir. Türklerde çocukların cinsiyetiyle ilgili ayırım yapılmaması, kadınlara karşı olan bakış açısını açıkça belli etmiştir. Türk devlet geleneğinde benzer şekilde aileyi babadan sonra temsil eden anne olmuştur. Buradan da anlaşılacağı gibi Türkler, yasal haklar konusunda da kadın ve erkeği eşit tutmuştur. Çocukları üzerindeki velayet hakkı, ev üzerindeki hakkı erkeklerle aynıdır. Kadın evli de olsa, dulda olsa bütün hakları aynı şekilde devam etmiş; medeni durumu onu hayattan soyutlamamıştır.

“Kadın yasal hakları bakımından da erkekten ayrı görmemiştir. Bütün aktivitelerini yüzleri açık olarak gerçekleştirmiş, toplumdaki diğer erkeklerden saklanmadığı gibi eşine ve diğer aile bireylerine karşı sorumluluklarında, saygıda kusur etmemiştir. Birçok medeniyetin ancak yüzyıllar sonra farkına varabildiği sosyal, siyasal, medeni hakları bu ilk Türk toplulukları, o tarihlerden itibaren uygulamışlardır” (Kaya, 1999, s. 8).

İslamiyet’in Türkler tarafından kabul edilmesi ile birlikte yine toplum ve aile gibi değerler, önem arz etmeye devam etmiştir. Selçuklular dönemine geldiğimizde de kadının, önemini hala koruduğu görülür. Aynı yüzyılın sonlarına doğru ise kadının toplum içindeki konumunda değişiklikler görülmeye başlanmıştır. İslam dini ortaya çıktığında Türk kadını ile Arap kadını arasında çok büyük farklar vardı. Örneğin Arap toplumunda tamamen erkekler egemendi. Arap toplumunda kadının bir değeri yoktu, kız çocukları diri diri gömülerek öldürülüyordu. Kadın, alınan ve satılan bir eşya gibiydi. İslam dininin, bu cehalet içinde doğuşuyla birlikte kadın bir takım haklara sahip olabilmıştır.

“Türkler, XII. yüzyılın ortalarından toplu olarak İslâmiyet'i kabul etmişlerdir. Aynı tarihlerde büyümeyi sürdüren Selçuklular, kadının eski konumunu koruyabilmiştir. Müslümanlık VII. yüzyılda Arap Yarımadası'nda ortaya çıktığında kadın; istenildiğinde öldürülebilen, kız çocuğu ise diri diri

gömülebilen, alınıp satılan meta durumundadır. Böyle bir sosyal yapı içinde ortaya çıkan İslâm dini, kadına önemli haklar tanımıştır” (Kaya, 1999, s. 9).

Osmanlı imparatorluğunda kadının durumunda gerileme başlamıştır. Çok uluslu bir yapıya sahip olan Osmanlı; çok din, dil ve ulusu yönetmeye çalıştığı için millî olmaktan uzak kalmış padişahlar, toplumun ve kadının eğitimine gereken önemi vermemişlerdir. Eğitim, saray ve çevresi ile sınırlı kalmıştır. Dolayısıyla eğitimsizlik ve göçler sonucunda kadın, hak ve özgürlüklerini de kaybetmiş, toplum içindeki konumu gerilemiştir. Acar (2019, s.403) Osmanlı döneminde kadınların konumu ile ilgili şunları ifade etmiştir; Osmanlı döneminde kadınlar, eğitimi sadece dini konuda almaktaydılar. Saray kadınları dışında başka tarzda eğitim alan bulunmuyordu. Saray kadınları da eğitimi daha çok kişisel tatmin ya da boş zamanlarını değerlendirmek için alıyorlardı.

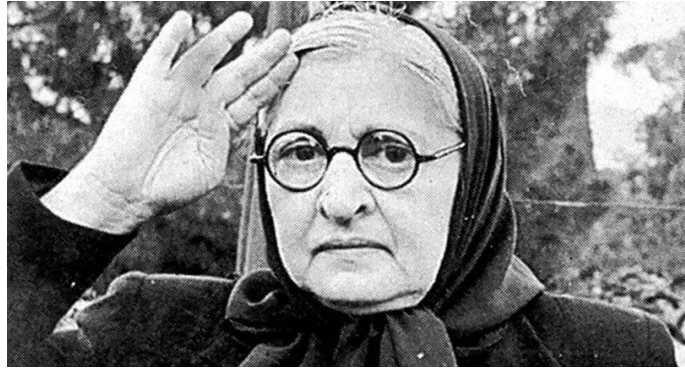
“Osmanlı İmparatorluğu'nun gerileyiş döneminde, kadının toplumdaki statüsü tamamıyla değişmiştir. Genellikle kadınlar, sadece dua öğrenmek için yedi-sekiz yaşlarına kadar okula gidebilmekteydi; ondan sonra herhangi bir eğitime hakları olmadığı için, hemen hemen tüm meslekler onlara kapalıydı” (Tuncer, 1989, s.165).

Batı’da ise kadın bireysel hakları için mücadeleye girerken, Osmanlı toplumunda yaşayan kadında Tanzimat ile birlikte, gelişen ve modernleşen dünya şartlarından etkilenerek eğitimin önemini fark etmiş, ancak bu çok başarılı bir gelişim olamamıştır. Bu gelişim, sadece eğitimli ailelerin kızlarında görülerek aydın bir grubun oluşmasını sağlayan kız öğretmen okullarının açılmasını sağlamıştır. Bu gelişme, ne yazık ki Anadolu’ya yansımadağı görülmüştür. Aksoy’ a göre (2016, s.17) Türk kadınlarının hak ve yetkilerine kavuşmalarının ilk adımı Tanzimat döneminde atılmıştır.

“18. yüzyılın sonlarında, Osmanlı İmparatorluğu devlet adamları, sosyal, ekonomik ve kültürel sistemi değiştirmek zorunluluğunu duymuşlar ve böylelikle "Batılılaşma" hareketini başlatmışlardı. Bu yenileşme dönemine "Tanzimat" adı verilmişti. Kadınların eğitimi giderek artan bir önem kazanmış ve sağlıklı bir gençliğin ve ulusun, sadece iyi eğitilmiş annelerin yardımı ve rehberliğiyle

yetiştirilebileceği hususunun bilincine varılmıştı. Böylece, kadınların eğitilmesini başlanılmış oldu; ancak, bu bazı büyük kentlerle sınırlıydı” (Tuncer, 1989, s.165).

Türk kadını için Kurtuluş Savaşı, tarihi bir dönüm noktasıdır. Toplumun sayılı aydın kadınları Halide Edip Adıvar, gibi aydın isimler, toplumun bilinçlendirilip örgütlenmesinde önemli görevler yapmışlardır. Eğitimine önem verilmeyen Anadolu kadını ise cephede ve cephe gerisinde erkeği ile omuz omuza düşmana karşı savaşmıştır. Tuncer (1989, s.166) Kurtuluş Savaşı döneminde Halide Edip için şunları ifade etmiştir; Bazı Türk yazar ve düşünürleri, kadının sosyal yaşamdaki hakkı olan yerini alması gerektiği görüşünü savunuyorlardı. Bu yazar ve düşünürlerden biri olan Halide Edip, aynı zamanda siyasal bir lider olup ve Kurtuluş Savaşı'nda aktif görev alan *ilk kadın onbaşı* lâkabını almıştır.

Görsel 18. “H. Edip Adıvar”

Görsel 19. “Cephede savaşan kadınlar”

Cumhuriyetin ilan edilmesi ile Türk kadınının durumunun farkında olan Atatürk; onu batı toplumlarının önüne geçirecek hamleler yapmıştır. Medeni kanun, kadın ve erkek eşitliği, tek eşli evlilik, kadının evlilikte rızasının alınması, miras hakkında eşitlik, velayet hakkı, boşanma ve seçme-seçilme hakkı kadına Atatürk tarafından sağlanmıştır. Bu yenilikler, toplumun hızlı bir şekilde ilerlemesini sağlamıştır. Kadınlar meslek sahibi olmanın yanında muhtar, belediye başkanı gibi seçilme hakları ile siyasi hayata da girmiştir. Doğramacı “*Cumhuriyet Döneminde Türk Kadını*” başlıklı makalesinde Cumhuriyet dönemi kadınları için şunları vurgulamıştır;

“Tanzimat ve Meşrutiyet dönemleri ülkemizde yeni bir Türk kadını tipi yaratmıştır. İslam dininin özgür ve erkekle eşit kadın anlayışına rağmen, teokratik bir devlet sisteminde gittikçe yozlaşan bir anlayışla eve kapatılan, hürriyetleri kısıtlanan kadın ancak, Cumhuriyet devrinde ve özellikle Atatürk’ün öğretileri ile tekrar hak ettiği statüye kavuşma yoluna girmiştir” (Doğramacı, 1985, s.112-113).

Atatürk, 1923 yılında yaptığı bir konuşmada şöyle demektedir; “*Bizim sosyal toplumumuzun başarısızlığının sebebi, kadınlarımıza karşı gösterdiğimiz ilgisizlikten ileri gelmektedir. Yaşamak demek faaliyet demektir. Bundan dolayı bir sosyal toplumun bir organı faaliyette bulunurken, diğer bir organı işlemezse o sosyal toplum felçlidir”*

Görsel 20. “Atatürk ve Türk kadını”

Türk kadınının tarihine baktığımızda onun hayat tarzını etkileyen pek çok olay olmuştur. Kocasını ile omuz omuza mücadele eden Türk kadını erkek ile eşit olarak var olduğunda; hem toplum hem de millet de ilerlemiştir. Kadın hakları konusunda Türkiye Cumhuriyeti kurucusu Mustafa Kemal Atatürk, kadına önem verilen toplumlarda ailenin sağlam bir yapıya sahip olarak devleti var edeceğini bildiği için büyük mücadeleler vermiş, devrimlerini yapmış ve kadınlar toplumun her alanında söz sahibi olarak devlet için çalışmaya devam etmiştir.

1.4. Kütahya Yöresi Halk Kültüründe Kadın

1.4.1. Kütahya Yöresi Kadın Gelenekleri

Toplumsal cinsiyet bağlamında değerlendirdiğimizde daha çok yâr, anne, kız çocuğu, kayınvalide gibi isimlerle adlandırılan kadının Anadolu geleneklerinin hemen hemen her bölümünde (düğünlerde, kınalarda vs.) ve gelenekleri şekillendirmesi bakımından oldukça önemli bir yeri ve rolü bulunmaktadır. Örnek'e göre (1977, s.126) Sosyal normların önemli ve güçlü bir bölümünü de gelenekler oluştururlar. Bir toplumda kuşaktan kuşağa geçen kültür kalıtları = (mirasları), alışkanlıklar, bilgiler, beceriler, davranışlar vb. gelenekler içinde yer alırlar

“Gelenek; TDK'ye göre “bir toplumda, bir toplulukta eskiden kalmış olmaları dolayısıyla saygın tutulup kuşaktan kuşağa iletilen, yaptırım gücü olan kültürel kalıntılar, alışkanlıklar, bilgi, töre ve davranışlar, anane, tradisyon” anlamlarına gelmektedir” (Türk Dil Kurumu Sözlükleri. <https://sozluk.gov.tr/> Erişim tarihi 05.07.2022).

Geleneğin ilk biçimi maddi ve manevi değerlerdir. Bu maddi ve manevi değerler, geçmişte doğmuş ve kuşaklar aracılığı ile günümüze kadar gelmişlerdir. Kütahya da tarih boyunca çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapan bir şehrimizdir. Yaşadığı kültürlerin etkisi hâlâ halkın hayat tarzında sezilmektedir. Kütahya'nın bir Anadolu şehri olması, Anadolu'da da çeşitli medeniyetlerin yaşaması, Kütahya'nın kültürel zenginliğini artırmış, Kütahya'da bu kültürel mirasa sahip çıkmıştır. Teknolojinin hâkim olduğu günümüzde dahi geçmişten günümüze gelen bu kültürel öğeler varlığını sürdürmektedir. Kütahya' da ramazan aylarında halen devamlılığını sürdüren “*Küpecik*” ve düğün sonrası güvey salma geleneğinde okunan “*Veysel*

Karani” ilahisi Hediye AYKANAT’ ın seslendirmesi ile Görsel 21 ve Görsel 22.’de karekod olarak verilmiştir.

Görsel 21. “Ramazan Geleneği Küpecik”

Görsel 22. “Güvey Salma Geleneği / Veysel Karani”

Bu kültürel öğeler arasında hâlâ güncelliğini koruyan öğelerden biri de kadın gelenekleridir. Kütahya kadın geleneklerine; kadın gezekleri, kadın kınaları, düğünleri, düğün öncesi, düğün ertesi ve düğün sonrası adetler gösterilebilir.

Zehra DÜRÜLÜ yapılan kişisel görüşmede Kütahya yöresi kadınları ile ilgili şunları ifade etmiştir:

“...Kütahyalı kadınlar kaliteyi ve yaşamayı severler. Ama adlarına da bir söz gelsin asla istemezler. Gururlu ve ağırdırlar. Kıyafetleri de ağırdır. Mesela bir kadın kınaya davet edildiğinde “Ağırlarını al da gel” diye davet edilirdi. İşlemeler, eskiden altın veya gümüş ipliklerle işlenirdi” (Z. DÜRÜLÜ ile kişisel görüşme, 9 Ekim 2022).

Görsel 23. “Z. DÜRÜLÜ ile kişisel görüşme”

Evliya Çelebi seyahatnamesinde Kütahyalı kadınlar için şunları ifade etmiştir; “Giyecekleri baştan aşağı çuka ferace ve kontuştur (en üste giyilen elbise, kollu yelek, mantoya benzeyen yere kadar uzanan üst giysi). Ve kadınlarının çoğu başlarına altın ve gümüş tas takke giyip üzerlerine çuka ve beyaz câr (çarşaf, örtü) bürünürler. Ayaklarına kadife çakşır (şalvar) üzere sarı çizme giyerler. Ve gayet edeplice gezerler” (Kahraman, 2013, s.9/17). Buradan da anlaşılacağı gibi Kütahyalı kadınların kendilerine değer veren, giyimine ve kuşamına düşkün, gururlu ve terbiyeli, arkadaşları ile eğlenmeyi seven ama adına, ailesine ve yakın çevresine asla laf getirmeyen bir yapısının olduğu söylenebilir.

1.4.2. Kütahya Yöresi Kadın Oyunları

Kütahya yöresi kadın oyunları, geçmişten günümüze özünü koruyarak gelmiştir. Saray kültürünün etkisi kadın oyunlarına ve kıyafetlerine de yansımıştır. Bu yüzden türküler ve oyunları ağır özellikler gösterir. Ağır oyunlarda kol çevirme hareketleri vardır. Ağır kostümlü oyunlarda ise hoplama, zıplama hareketleri görülmez. Topuk ve kol hareketleri sıkça görülür. İki oyunda çökme hareketi görülür. Genel olarak küçük sekmeli, gitmeli gelmeli ve dönmelidir. Kütahya yöresinde kadın oyunlarının oynandığı yerler erkeklerin olmadığı, kadın kınaları ve kadın gezekleridir. Hisarlı ve Pektaş’a göre; Kütahya kadın oyunları karşılıklı iki kişi ile dört kişi arasında oynanan kapalı salon oyunlarıdır. Germiyanların karakteristik vasıflarını ortaya koyar ve kadınlar arasındaki özel günlerde (Gezek, kızlar içi) ve düğünlerde oynanır (Hisarlı ve Pektaş, 1995, s. 96). Kılınç (2014) oyunu

Toplumların geçmiş yaşamlarına ait bilgileri, değerler sistemini yansıtan kültürel yaşamın, beden dilidir şeklinde tanımlamıştır.

“İlkel toplumlardan bu yana insanlar, hayat biçimlerini, duygu ve düşüncelerini, bir çalgı ya da çalgılardan çıkan seslerle yaptıkları hareketleri uyumlu bir şekilde birleştirerek anlatmışlardır. Modern toplumlarda ise Halk Oyunları, geçmişe özgü kültür değerleri olarak görülmektedir. Türk Halk Oyunlarında kültür ile birlikte giysi, müzik, yöre özellikleri ve figür yapısı gibi unsurlar ortak özellik olarak karşımıza çıkmaktadır”(Çelebi, 1991, s.7).

Prof. Dr. Kürşat GÜLBAYAZ ve Kerim VURAL yapılan kişisel görüşmelerde halk oyunları ile ilgili şunları ifade etmişlerdir:

“...Türk halk oyunları dendiğinde Türkiye’de coğrafya olarak Doğu farklı oynar, Batı ve Kuzey farklı oynar. İçlerinde çeşitlilikler bulunur. Bunun birkaç sebebi vardır: Bunlardan biri Türklerin Anadolu’ya gelmeden önce, Anadolu coğrafyasında var olan medeniyetlerdir. Frigyalısı, Lidyalısı, Bizanslısı... Bunlar farklı milletler olduğu için her milletin birbirinden ayrı tarzı vardır ve birbirlerini etkilemişlerdir. Bir diğeri ise Türklerin buraya gelmesi ile birlikte, en son gelenler Malazgirt Savaşı ile, öncesinde de gelenler vardır. Türklerin farklı boylarının tamamı buraya gelmiştir ve boylar arasında da kültürel farklılıklar vardır. Gelenler burada var olan kültür ile karşılaşır ve birbirlerini etkilerler. Başka bir etken ise İslamiyet ile Arap ve Fars kültürünün Anadolu’ya taşınmasıdır. Osmanlı’nın devamında Türkiye’den kalkıp Balkanlara, Avrupa’ya giden bir kitle var. Ve daha sonra bunların Türkiye’ye muhacir ismi ile geri dönüşleri var. Anadolu’dan oraya gidiyorlar, oradaki kültürü alıp tekrar geldiklerinde farklı kültürleri de beraberinde getiriyorlar. Anadolu coğrafyasında farklı bölgelerdeki halk oyunları, müzik ve kıyafetlerin farklı ve çeşitli olması bu sebepler neticesindedir” (K. GÜLBAYAZ ile kişisel görüşme 22 Eylül 2022).

Görsel 24. “Kürşat Gülbeyaz ile kişisel görüşme”

“...Halk oyunları, kültürümüzün en önemli unsurlarından birisidir. Çünkü halk oyunları yörenin giysilerini, gelenek ve göreneklerini, yaşam tarzını ve oyunlarını günümüze, günümüzden de geleceğe taşır. Halk oyunlarımız oynanırken insanlar çok samimi duygularla el ele, gönül gönüle oynarlar. Bunlar birlik, beraberlik, kardeşlik duygularını geliştiren ve pekiştiren değerlerdir” (K. VURAL ile kişisel görüşme 22 Eylül 2022).

Görsel 25. “Kerim Vural ile kişisel görüşme”

Prof. Dr. Kürşat GÜLBAYAZ yapılan kişisel görüşmede karma oyunlar, erkek oyunları, kadın oyunları ve türküleri ile ilgili şunları ifade etmiştir:

“...Oyunlar kadın, erkek oyunları ile karma oyunlar diye üç şekilde geçer. Özünde Türk halk oyunları ya erkek ya da kadın oyunudur. Karma oyun yoktur. Oyunlar genel olarak düğün ve özel günlerde oynanır. Erkekler dışarıda yani açık havada oynar. Kadınlar ise içeride oynar. Meydan sazı ince saz ayırımı da temelde buradan kaynaklanmaktadır. Erkekler dışarıda oynarken kadınlar

erkeklerin yanına çıkmazlar. Kadınlar içeride oynarken de erkekler içeri girmezler. İstisnai durumlar olabilir. Düğünü yaparsınız, yabancılar gider, ev ahalisi kalır, kız kardeşler, kuzenler bir arada karma oyun oynayabilirler. Yarışmaların ve sahnenin yerleşmesi ile oyunlar zamanla karma oyunlar hâline gelmiştir. Dolayısıyla sahnedeki görsellikle birlikte karma oyunlar diye bir oyun ortaya çıkmıştır. Kadın oyunları Türkiye'de odalarda oynandığı için, kullanılan sazlar genelde ritim sazlarıdır. Enstrüman çalan kadın yok denecek kadar azdır. Enstrüman olmayınca ritim devreye girer. Kadın ritim için tepsi, kazan, def, kaşık kullanmıştır. Oyunlar sözlü oynanmıştır. Türkiye'deki kadın oyunlarında sözsüz kadın oyunu yoktur. Benzeri erkek oyunlarında da vardır. Günümüzde olmasa da geçmişte erkek oyunlarının da yüzde yetmişi sözlüdür. Çalgı erkek oyunlarında olduğu için sözsüz oyunlar erkeklerde görülür. Zamanla yarışmaların ve sahnenin etkisi ile kadınlar erkeklerin arasına alınmış ve erkek oyunları karma oyunlar olarak oynanmıştır. Fakat kadın oyunlarına erkekler girip oynamamıştır. Kadın oyunlarının yapısı genelde karşılıklı oynamak üzerinedir. Çünkü odada bir kadın tek başına oynamaz. Karşısına bir, iki veya üç kişi alır. Oyun karşılıklı ve yer değiştirilerek oynanır. Türkiye'de kadın oyunlarına baktığın zaman oyunlar benzer hatta birbirine çok yakındır. Çünkü oynanan yer küçüktür ve hareket etmek zordur. Dolayısıyla kadınların hareketleri, erkeklerin hareketleri kadar zengin değildir. Türkülerin sözlerine bakıldığında iki farklılık görülür. Erkeklerin seslendirdiği kadın temalı türküler ile kadınların söylediği kadın temalı türkülerde konular birbirinden farklıdır. Kadın türkülerine bakıldığında konular daha çok aşk, özlem ve seva üzerinedir. Erkeklerin söylediği kadın temalı türkülerde bakıldığında çoğunluğu müstehcenlik üzerinedir. Kadın müstehcenlik üzerine türkü söylemez ama erkek söyler. Erkek türkülerinin içinde askerlik türküleri de vardır. Bu konu, kadın türkülerinde de vardır. Çünkü kadının sevdalısı askere gitmiştir. Kadınların içerisinde gelin-kaynana atışmalarını bulursunuz ama erkeklerin söylediği kadın temalı türkülerde gelin-kaynana yoktur. Çünkü erkek taraf değildir. Türk halk oyunlarını sahneye ilk alan 1900'lerin başında Selim Sırrı TARCAN' dır. Tarcan zeybeği, M. Kemal ATATÜRK zamanında yapılmıştır. Sahneye alınması 130 yıl öncesine dayanmaktadır. Bunun yarışma ve sahne boyutuna bakıldığında ise durum 1960'lara gider. Gösteri boyutuna bakıldığında ise 1940'lara kadar gider. Son elli yıldır erkek oyununun içerisinde kadınlar da

girmiştir ve bu alışkanlık hâlini gelmiştir. Aynı oyunu artık kadınlar da oynayabiliyor” (K. GÜLBAYAZ ile kişisel görüşme 22 Eylül 2022).

Kadın oyunlarının figürleri erkek oyunları kadar dikkat çekici değildir, ancak kıyafetlerini göz önünde bulundurursak erkek kıyafetlerinden daha dikkat çekicidir. Kıyafetler süslü, vücudun her yerini kapatacak şekildedir ve başlık kullanılmaktadır.

“Kadın oyunları geleneksel icralarda hareket biçimleri açısından erkek figürleri kadar ön planda değildir ancak kıyafetleri daima çok süslü ve dikkat çekicidir” (Ötken, 2011, s. 273).

Kütahya yöresinde zamanın şartlarından dolayı enstrüman çalan kadın olmadığı için, def, darbuka, tepsi gibi çalgı aletleri kullanırlar. Hisarlı ve Pektaş *“Hisarlı Ahmet Yorumuyla Kütahya Türküleri”* adlı çalışmalarında şunları ifade etmişlerdir; “Kadın oyunlarında özellikle kadın çalgıcılar çalar, telli sazlar kullanılmaz. Oynayan kişiler ellerinde bulunan tahta kaşıkları ritme uygun olarak çalarlar ve oynarlar” (Hisarlı ve Pektaş, 1995, s. 96).

1.5. Kadın Ağzı Türküler

Kadın ağzı türküler, kadınların doğum, düğün, kına, gurbet, ölüm gibi bir takım olayların ardından, duygu ve düşüncelerini ifade eden ve bulunduğu yörenin dil ve ezgi olarak karakteristik özelliklerini de gösteren ninniler, ağıtlar, türküler olarak tanımlanabilir.

Ağız, müziksel anlamda türküler aracılığı ile karşımıza çıkmaktadır. Türk halk müziği içerisinde de kendine has bir takım özellikleri vardır. Yörelerde, bölgelerde mahalli (yerel) özellikler sergileyen türküler; halkın konuşma biçimini bize ezgileri aracılığıyla sunmaktadır. Aral’a (1999, s.6) göre ağız; Türkülerin icrası yoluyla karşımıza çıkan, mahalli, yöresel veya bölgesel olarak farklılık gösteren üslup ve tavır olarak kişisellik ve toplumsallık arz eden iletişim ve ifade etme biçimi, yöntemi ve tarzıdır. Bulut’un tanımına göre ağız; Bir dilin bölgeden bölgeye, yöreden yöreye hatta köyden köye değişiklik gösteren en küçük en küçük dil birimidir” (Bulut, 2017, s.325) Emnalar (1998, s.241) “ağız” ile ilgili şunları ifade etmektedir: Ağız, sözel türlerde türü belirleyen ögedir. Sözelimi; Karadeniz ağzı, Arguvan ağzı gibi... Uslu’ya göre (Uslu, 2014, s.27) ağız kavramının genel ifadesi;

Yöresel ve tematik ezgi kalıplarının bölgelere, topluluklara ve kişilere has dil kullanım özellikleriyle oluşan, bünyesinde bulunan müzikal unsurlar açısından çeşitlilik ve farklılık gösteren söyleyiş üslubudur. Yöre (2012, s.566) ise ağız kavramı ile ilgili şunu ifade etmiştir; Anadolu halk müziğinin sözlü ezgilerinin seslendirilmesinde, yerel dil, şive, ağız gibi özellikler ve bunların bütünü içindeki ‘yöresel söyleme üslûbu önem taşır. Sözlü seslendirmeye ilişkin bu özellikler bir ezginin hangi yöreye ait olduğunu belirleyen faktörler olarak gösterilebilir.

Sanat; bir duygu, güzellik, hayal vb. anlatımlarda kullanılan bir yöntemdir. Bu anlatımın pek çok yolu vardır. Sanatta kadının kendini anlatış biçimlerinden biri de müziktir. “Kadın” ise halk türkülerinin olmazsa olmazıdır. Kadınlar kendilerini, duygu ve düşüncelerini ifade etmek istemiş ve bu yüzden erkek ağzı türkülerden ayrılmışlardır. Çünkü kadının duygu ve düşüncelerini dile getiren bu türkülerin bestecisi ve güftesi de kadındır. Gök’e göre; Türkülerde görülen kadın figürü; günlük yaşantısından, giyim kuşamına, dış görünüşünden duygularına, adından karakterine ve toplumsal rolüne kadar pek çok konuda başkahraman olarak yer almıştır (Gök, 2022, s.190). Kaya’ya göre kadın ağzı türküler; Kullanılan sözlü ifadelerden konusunun ve melodisinin kadın tarafından seçilip söylendiği anlaşılabilen, aynı zamanda yöresel dil kullanımı, yöresel melodi kullanım özelliklerini de bünyesinde barındıran bir söyleyiş biçimidir (Kaya, 1999, s.35). Aral’a göre kadın ağzı türküler; Sadece kadınlar tarafından, çoğunlukla özel zamanlar ve mekânlar içerisinde, genellikle erkek kitlesi dışında çalınıp söylenen, kadının kendi duygu ve düşüncelerini yansıtan, tamamen kadınsı edaları, konuları ve temaları içeren vokal müzikleri kadın ağzı havalar olarak tanımlayabiliriz (Aral, 1999, s.6).

Genç kızlık, evlenme, doğum, çocuk, askere giden eş, ölüm, ayrılık, kadın türkülerinin vazgeçilmez temaları olmuştur. Kadın, bir nevi yaşam döngüsünü müzik eşliğinde sunmuştur. Gelin, kız kardeş, yavuklu, eş, anne kimliklerini taşıyan kadın duygularını daha çok müzik yoluyla ifade etme yolunu seçmiştir. Erdal’a göre; Bir kadının hayatındaki genç kızlık, evlilik, doğum ve analık dönemleri; kadının kendini anlattığı, yaşam tecrübesini, duygu ve düşüncelerini ortaya koyduğu, yaşam döngülerini temel alarak yaktığı ve halk kültürüne kazandırdığı kadın ağzı türkülerin ana temalarını oluşturmaktadır (Erdal, 2020, s.217). Mete, Aksay ve Candeğer’e göre kadın ağzı türküler; Kadının yaşadığı dönemde içinde bulunduğu toplumsal yapıyı,

kadının bu yapıdaki yerini, önüne çıkan engelleri, fırsat ve çelişkileri gösterdiği gibi onun duygu ve düşüncelerini de içinde barındırır (Mete, Aksay Albuz, Candeğer, 2022, s.584-586). İstanbullu ‘ya göre kadın; toplum içinde dile getiremediği acılarını sevinçlerini, umutlarını türküler ile dile getirmiş, kendisini etkileyen olayları türkülerinde konu etmiştir. İçinde bulunduğu sosyal ortamı eleştirel bir bakış açısı dile getirirken, topluma karşı sesini duyuramadığı, kısıtlandığı cümlelerini de türküler yoluyla aktarmıştır (İstanbul, 2014, s.14).

Kadınlar; türkülerini sadece sevgiliye söylememiş, içinde bulunduğu sosyal çevreyi, yaşadığı olayları kendi algılayış biçimi ile ustaca harmanlayarak dile getirmişlerdir. Kadın, sevgili yanında evladına, ana ve babasına karşı da duygularını dile getiren türküler icra etmiştir. Ayrılık acısı çeken, gelin olup giden, sevgili özleyen, evladını kaybeden, evinin geçimine destek olabilmek için tarlada çalışan kadının duygu, düşünce, isyan, mutluluk ve üzüntü gibi duyguları coşkulu bir şekilde anlatır kadın türküleri. Mete, Aksay ve Candeğer’ e göre kırsal kesimde kadın; Evde, bahçede, tarlada, yaylada veya çeşme başında, toplumun kültür öğelerini de barındıran günlük işlerini yaparken türkü, mani, ninni, ağıt şeklinde müziklerini üretmekte ve yaşadığı acı tatlı pek çok duyguyu da bu ürünlere yansıtmaktadır.” (Mete, Aksay Albuz, Candeğer, 2022, s.584-586). Örnek verecek olursak; TRT THM repertuvar arşivinde 5135 sıra numarası ile kayıtlı olan Kütahya yöresi “Ekin Ektim Dağ Başına” adlı kadın ağız türküsü; Genç bir kızın gurbette ki sevdiğine olan özlemini dile getirmektedir. Kırsalda, aile baskısı altında ve tarlada çalışmaktan yorulan genç bir sevdiğine kavuşma ve evlenme isteği de bir kurtuluş yolu olarak görülmektedir.

Ekin ektim dağ başına yellenir

Benim gönlüm yâri özler dellendir

A bostancı bir bostan ver hastam var

Hasta değil gurbet elde dostum var

Buradan da anlaşılacağı gibi, kadının kelimelere olan hâkimiyeti ve sözel belleği sayesinde iç dünyasını ifade etmesi kadının türkü yakıcı kimliğini de ön plana çıkarmaktadır. Erdal (Erdal, 2020, s.218) kadının türkü yakıcı kimliğini şöyle ifade etmiştir; kadının ifade gücünün hem müzikal hem de sözel bellekle harmanlandığını ortaya koyan “yakılan” türküler; müziğin duygulara yön vermesi, anlatım gücünü desteklemesi, ezgisel ve ritmik bellek yapılarının sözel belleğin anlatımlarıyla

birleştirilmesi sonucunda ortaya çıkar. Kaya'ya göre kadın ağzı türkülerde; kadın türkü yakıcı kimliği ile ön plandadır. Kadının toplumda bu kimliği ile ön plana çıkmasını besleyen kına, düğün, bayram gibi birçok sosyal hareket söz konusudur (Kaya, 1999, s.35).

Kadın ve erkeğin fitratları birbirinden farklı olduğu için kadın türküleri, erkek ortamı dışında çalınıp söylenir. Bu yüzden kadın türküleri kaşık, bendir, tencere, sini gibi ritmik sazlar eşliğinde söylenir. Saz bulunmadığı için kadınlar türkülerde saz kısımlarının olması gereken bölümlerde terennümler söylerler. TRT repertuar arşivinde ise bu terennüm bölümleri, derlemeciler tarafından saz kısımlarının tekrarı şeklinde notaya alınmıştır. Terennüm; güzel ve alçak sesle şarkı söyleme, mırıldanmaktır. (Türk Dil Kurumu Sözlükleri, <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim tarihi 07.08.2022).

“Kadın enstrümanistler yok denecek kadar azdır. Kadınlar türkülerine def, bendir, kaşık, sini, tencere gibi ritmik sazlarla eşlik etmektedirler. Bu yüzden kadın ağzı türkülerde saz bölümüne rastlanmamaktadır. Hatta kadınlar bu bölümleri doldurmak amacıyla terennümler söylemişlerdir. T.R.T. Repertuarında görülen kadın ağzı türkülerdeki saz bölümleri derleyenler tarafından bağlantı bölümlerinin tekrarı olarak yapılmıştır” (Aral Kuzlu, 1999, s.7).

Kadın türküleri duygusaldır. Çünkü özüne inildiğinde sevgili, evlat, aile gibi temel değerlerin olduğu görülür. Dolayısıyla kadın ağzı türkülerin konularını; aşk-sevda, gurbet, ninni, ağıtlar gibi sınıflandırmak mümkündür. Aral (1999,s.6), kadın ağzı türkülerin konuları hususunda şu ifadelere yer vermiştir; konularını incelediğimiz kadın ağzı türküleri kadınların sevgilisine, çocuğuna, ailesine karşı duygularını aktardığı anlam bakımından son derece duygusal sonuçlar ortaya koyan kadınsı ifadeler ile anlatılmıştır.

1.5.1. Kütahya Yöresi Kadın Ağzı Türküleri ve Konuları

Kütahya'da pek çok sanat dalı aktif bir şekilde varlığını hissettirmiştir. Edebiyat, müzik, el sanatları ve çini alanında pek çok sanatçı yetiştiren bir yöredir. Nesilden nesile aktarma geleneği sayesinde de bu sanat dallarının devamlılığı ve

sürekliliği de sağlanmıştır. Kütahya yöresinde kadınlar; kendi aralarında düzenledikleri kadın gezekleri, kınaları ve düğünleri gibi ritüeller ile bu devamlılığı ve aktarımı sağlamaya devam etmektedirler. Gök'e (2020, s.180) göre kadınlar; aşk türkülerinde, hasret türkülerinde, ağıtlarda, düğünlerde, kınalarda; çalgı çalıcı, kına yapıcı, türkü ve mâni söyleyici olarak görülmektedir.

“Anadolu geleneğinde; kadınların günlük işlerini yaparken söylediği türküler, annelik görevi ile bağdaşmış olan ninniler, evlilik ve düğün ritüellerinde yer alan; kına yakma, gelin hazırlama, gelin uğurlama gibi temaların kadınlar tarafından dile getirildiği bilinmektedir.” (İrten, 2019, s.52).

Türküler, kadınların duygularını ifade etmeye yarayan bir toplumsal öge durumundadır. Dolayısıyla türküler Kütahya yöresinde kadının sosyalleşmesini sağlayan kadın kınaları, düğün ve kadın gezekleri gibi toplu mecralarda icra edildiği için eğlenmeyi sağlayan bir paylaşım ögesi olmuştur. Böylelikle kadın ağzı türküler Kütahya yöresinde de bu şekilde varlığını hissettirmiştir. İrten'e (2019, s.63) kadın ağzı türkülerini; Türk halk müziği repertuarında yerini almış olan; “ağıtlar, ninniler, gelin ve kına havaları, baş övmeler, iş türküleri ve kadın oyun havaları” gibi temalar şeklinde örneklendirmek mümkündür şeklinde ifade etmiştir. Kütahya yöresinde kadın ağzı türküler eğlence, kutlama gibi törenler dışında, kavuşamayan âşıkların özlemleri, zorla evlendirilen kızların anne ve babaya olan sitemleri, gelin kaynana çekişmesi, iş türküleri şeklinde söylenmiştir. Yörede kadınlar arasında ne zaman birlikte bir etkinlik yapılacaksa, o etkinlikte illaki türküler olmuştur.

Mustafa SALÜN, Hediye AYKANAT, Özlem ÖZRENK ve Aynur İÇTİ yapılan kişisel görüşmelerde Kütahya yöresi kadın ağzı türkülerini ile ilgili şunları ifade etmişlerdir;

“...Kadınlar kendi aralarında toplanıp yemek yerler. Önce Kur-an okurlar, Kur-an okuduktan sonra eğlence kısmına geçilir. Eğlence kısmında kızlar oyuna kalkarlar. Her gezekte bir çalan ve söyleyen ablamız vardır. Eskiden çengiler vardı. Kadın kınalarında ve gezeklerde eğlenceyi yönetirdi. Tül Hatçe, Selace, Ali imamın Ayşe Hanım... Bunlar zamanda kadın ağzı türkülerinin Hisarlı Ahmet'e ve diğerlerine yansımasına ve TRT'ye geçmesine önyak olmuşlardır.

Her mahallede güğümler, def ile deblek ile çalılıp söyleyen biri vardır” (M. SALÜN ile kişisel görüşme, 30 Haziran 2022).

“...Gezeklerde çayımızı kahvemizi içtikten sonra önden bir Kur-an okurdum, sonra mamaları yedik mi “Hadi Hediye hanım gari eğlencez” derler. Türkü söyledim, çalardım arkadaşlar da yardım ederler tepsi, kaşık, tef, deblek çalardık. Hepsi de maşallah Kütahya'nın kadınlarındandı. Konaklarda yaşarlardı. Türkü söyler, oynarlardı hepsi de öldüler oğlum ben kaldım bir 85 yaşında. Çengiler vardı düğünlere, kınalara gelirlerdi. Çalar, söylerlerdi sonra da ellerinde tepsiyle “Hadi bakalım bahşişe!” diye bağırırlardı. Ilıca'ya gezeğe giderken değirmenler vardı. Şükrü Bey'in anası “İncez burda oynucuz” derdi. İner söyledik, oynardık “Amanın havadar yerde oynamak pek güzel olur” derdi Şükrü Bey'in annesi. Şimdi gezeğim yok çocuğum gidenler gidiyormuş ama bizim zamanımız gibi değil artık” (H. AYKANAT ile kişisel görüşme, 26 Eylül 2022).

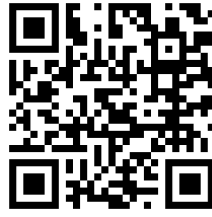
Görsel 27.'de Hediye AYKANAT tarafından seslendirilen Kütahya yöresine ait “Altın Tas İçinde Kınam Ezdiler” adlı kına türküsü ve Görsel 28.'de kadın gezeklerinde okunan “Çiftetelli” karekod olarak verilmiştir.

Görsel 26. “Hediye AYKANAT ile kişisel görüşme”

Görsel 27. “Hediye AYKANAT/Altın Tas İçinde Kınam Ezdiler”

Görsel 28. “Hediye AYKANAT/Çiftetelli”

“...Kütahya yöresi kadın ağız türküleri kadın kınalarında ve gezeklerinde söylenir. Sesi güzel olan bir kadın söyler ya da toplu şekilde de söylenir. Türküler söylenirken ritim aleti kullanılır. Bu da def, deblek, ya da tepsidir. Yörede kadınların türkü söylediği ve oyunlar oynadıkları toplantılarda sadece bayanlar olurdu. Kütahya türküleri, sanat müziğine daha yatkındır. Makamsal özellikleri olan zor türkülerimiz var. Bunda da Saray ve Mevlevihane'nin etkisi var. Türkülerin ağırlığı, sanat müziği makamlarına benzemesi, yani hem oyunlarımız, hem de türkülerimiz bu kültürlerden etkilenmişler” (Ö. ÖZRENK ile kişisel görüşme, 09 Ekim 2022).

Görsel 29. “Özlem ÖZRENK ile kişisel görüşme”

“...Bizim türkülerimizde, oyunlarımızda ağırdır. Bu Mevlevilik ve Saray geleneğinden geldiğini düşünüyorum. Biz türküler okunurken; "Deblek" deriz. Deblek çalınır, birde tef çalınırdı. Onlarda yoksa eskiden turşu bidonu kullanılırdı ya da tepsi. Ritim haricinde başka saz çalan kadın olmazdı. Kütahya türküleri başkası dinlediği gaman ne ifade ediyor bilmiyorum ama bana göre mesela övgü var, güzellik var içinde. Ne demiş? “Bilmem melek, bilmem huri yapısı” demiş değil mi? Hepsinin bir anlamı birilerine gönderme mutlaka var.” (A. İÇTİ ile kişisel görüşme, 09 Ekim 2022).

Görsel 30. “Aynur İÇTİ ile kişisel görüşme”

Türküler, doğduğu ortamın hayat tarzına uygun çıktığı için o toplumun kültürel hazinesi hakkında da bilgiler verir, dolayısıyla eğitici özelliğe de sahiptir. Çünkü kuşaktan kuşağa aktarılarak toplumsal düzeni sağlayan kurallar öğretilmektedir. Bu aktarım sayesinde insanlar eğlendirilerek gelenek ve görenekler, örf ve adetler, toplum kuralları ve töreler gibi hayatı düzenleyen kurallar gelecek kuşaklara öğretilir. Özbek (1994, s.64) türkülerin aktarılması konusunda şunları ifade etmiştir; sosyal bir temele, yüklü bir duyguya, kuvvetli bir müziğe dayanan türküler, asker ocağında, düğün, dernek ve kır eğlencelerinde, okullarda; halk sanatçıları, öğretmenler, askerler, köçekler ve çalgıcılar aracılığıyla daha geniş çevrelere yayılırlar.

Kınık’a (2011, s.142) göre; Türk Halk Müziği’nin üretilmesi ve iletilmesinde önemli kaynaklardan biri de halk ozanlarıdır. Kütahya yöresinde türküleri teknolojinin bu kadar gelişmediği; televizyon, radyo, İnternet’in olmadığı

zamanlarda herkes birbirinden duyarak öğrenmekteydi. İnsanların toplu olarak buldukları merasimlerde yaşlısı da genci de bir arada bulunduğu buralarda seslendirilen türküleri yaşlılardan el alan genç türkücü kadınlar öğrenip daha sonra gittiği yerlerde söylemişlerdir.

“Nesiller arası kültürel devamlılığın sağlanması için gereken kimlik oluşturma bellek vasıtasıyla olur. Kültürel bellek davranış taklidi, nesnelere üzerinden hatırlama ve diğer insanlarla iletişim içinde olmadan müteşekkil bir anlam aktarımıdır. Kültürel bellek gelenek ve iletişimden beslenerek sürekliliği ve kimliğin devamını sağlar” (Uğurlu, 2014, s.43).

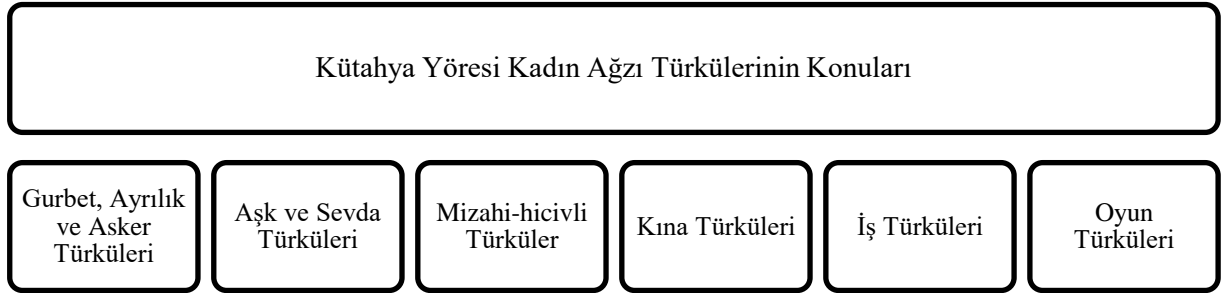
Kütahya Yöresi Kadın ağzı türküler, kendine özgü konulara sahip olmaları, icra edildikleri mekânlarda günün anlamını tasvir edebilmeleri ve yörenin kendine özgü icrasını sunmalarından dolayı önem arz etmektedir. İrtten, kadın ağzı türkülerini konuları ile ilgili şu ifadelerle yer vermiştir: Kadınların duygu ve deneyimlerinin açıkça görülebildiği kadın ağzı türküler, söylenildiği dönemde kadının içinde yer aldığı toplumsal konum, toplumsal yapı ve coğrafi özellikler türkülerin konusunun belirlenmesinde etkili rol oynamıştır. (İrtten, 2019, s.64). Dönmez ve Haşhaş’ göre: “Türkülerin, konularına göre yapılan sınıflandırmalarda müzikal özellikler gözlemlenmeden yalnızca söz unsuru dikkate alındığında halkın başından geçen çeşitli olayların sözlere yansımaları sonucu ortaya çıktığını söylemek mümkündür” (Dönmez ve Haşhaş, 2014, s.1623). Dolayısıyla Kütahya yöresi kadın ağzı türkülerini “kadın ağzının” net bir şekilde görülebileceği eserleri ile günümüze dek gelmiştir. “Kuruluşun ve Kurtuluşun Şehri” olarak da adlandırılan Kütahya yöresi, ürettiği eserler ile Türk Halk Müziği ve Edebiyatı alanlarında kendini gösteren bir bölge olduğu gibi türkülerin var olan hikâyeleri, konuları ve söyleyiş biçimleri olarak da yöreye özgü anlamlar içermektedir.

Mustafa SALÜN yapılan kişisel görüşmede Kütahya yöresi kadın ağzı türkülerinin konuları ile ilgili şunları ifade etmiştir;

“...Kütahya’da genelde ritmik türküler okunur. İşlenen konular genellikle üzüntü, ayrılık ve gurbettir. Sonra gelin ve kız çıkarmada ağutlar yakılır; annenin kızından, kızın evden ayrılmasından dolayı üzüntüler dile getirilir. Neşeli türküler ve kadın oyunlarında oynanan türküler vardır. “Ebelerin

Şakşaklıdır Kapısı ”türküsü, “Kar mı Yağdı?” zeybek türküsünün kadın ağzıyla söylenen versiyonudur” (M. SALÜN ile kişisel görüşme, 30 Haziran 2022).

Kütahya yöresi kadın ağzı türkülerinin söz unsuru incelendiğinde konuları açısından genel olarak şu şekilde sıralayabiliriz;

a) Gurbet, Ayrılık, Asker Türküleri:

Anadolu'nun farklı kültür ve yaşam koşulları görülen yörelerinde insanlar en çok ayrılıklardan etkilenmişlerdir. Kütahya yöresinde de kadın, çalışmak için gurbete giden eşinin, askere sevgilinin, oğlunun ardından yalnız bırakılan biri olarak özlem ve sitem dolu türküler yakmıştır.

Vural “*Türk Kültürünün Aynası: Türküler*” çalışmasında gurbet ve ayrılık türküleri ile ilgili; İş bulma amacıyla büyük şehirlere, özellikle İstanbul'a göç, daha sonrasında Almanya'ya göç ve arkada kalanların özlemi türkülerde kendini gösterir ifadelerini kullanmıştır.(Vural, 2011, s:403).

Aral asker türkülerinin tanımını şu şekilde ifade etmektedir; Sevdiği askerde olan, hem sağ salim dönmesi için hem de birbirlerine kavuşup yuva kurabilmesi için dua eden, özlemle bekleyen kadınlarımızın bu duygular ile söyledikleri türkülerdir (Aral, 1999, s:55).

b) Aşk ve Sevda Türküleri:

Özbek aşk ve sevda türkülerini; Aşk, sevinç, keder, hasret vb. insani duyguların çok etkin bir şekilde anlatıldığı türküler olarak tanımlamıştır. (Özbek, 1994, s.95).

İnsanoğlunun içinde yaşattığı en yoğun duygu sevgidir. Dolayısıyla türkülerde aşk, sevda gibi duyguların işlenmesi ve aktarılması kaçınılmazdır.

Kütahya yöresinde kadın her konuda olduğu gibi bu konularda da düşüncelerini türkülerine anlaşılır ve dikkat çekici bir biçimde aktarmıştır.

c) Mizahi – Hicivli Türküler:

Aral'a göre kadın; Özellikle gelin ve sevda türkülerinde esprili dilini kullanmakta ve mizahi yönünü ortaya koymaktadır. Gelin türkülerinde konu edindiğimiz gelin kaynana türküleri genellikle mizah ögesi taşıyan türkülerdir" (Aral, 1999, s:65).

Kadının mizahi bakış açısı halk türkülerinde çok fark edilir düzeyde olmasa da zaman zaman karlımıza çıkmaktadır. Genel olarak türkülerde yer alan mizah anlayışı da çok fazla değildir. Bu konuları edinen türküler sayesinde de Anadolu kadınının mizahi bakışı hakkında fikir edinmekteyiz. Anadolu'da kadınının itibarı genelde gelin olup oğlan çocuk doğduktan sonra artmaktadır. Oğlan çocuğuna tamamen bağlanan anne, onu kaybetme endişesini sürekli yaşamaktadır. Buda oğlan evlenince zaman zaman gelin kaynana çatışmalarına neden olmaktadır. Anadolu türkülerinde bu konunun insanları eğlendirici bir şekilde işlendiği görülür. Gelin-kaynana atışmalarının karşılıklı söylendiği bu türküler, Kütahya yöresinde de görülen bu türkülerde mizah ağır basmakla birlikte duygular doğal, samimi ve yapmacıktan uzak bir dille söylenerek birilerine aracı olmuştur.

d) Kına Türküleri:

Özbek kına türkülerini şu şekilde ifade etmiştir; Kına türkülerinde ana ile kızın, hala ile gelinin, gelin ile kardeşlerinin karşılıklı tebrik, temenni ve vedalaşmalarını görür, esvap giydirme türkülerinde de oğlan anasının açık mutluluğunu buluruz (Özbek, 1994, s.403). Aral'a göre kına türküleri; gelin alma, gelin ağlatma, gelin okşama, gelin çıkarma, gelin övme, vb. türküler kapsamına girmektedir ve düğünden bir gün önce yapılan törenlerdir (Aral, 1999, s:55).

Anadolu'da kına ve düğün deyince akla ilk gelen müziktir. Müzik, bu kutlama törenlerinin vazgeçilmezi olmuştur. Düğün ve kınalarda yapıldığı yöreye göre gelişmiş ve yöresine has özellikler taşıyarak söylenmeye başlamıştır. Kütahya yöresinde kadın her konuda olduğu gibi bu konularda da düşüncelerini türkülerine anlaşılır ve dikkat çekici bir biçimde aktarmıştır.

e) İş Türküleri:

Vural (2011, s.409) iş türkülerini; ekin biçerken, halı dokurken, dibekte kahve döğerken, el değirmeni ile bulgur çekerken, pullukla çift sürerken topluluk halinde söylenen türkülerdir şeklinde tanımlamıştır.

Anadolu'nun her yerinde olduğu gibi, Kütahya yöresinde de kadın; çocukları, eşi ve evi için sorumluluklarını yerine getirmek adına, evin geçimi ve düzeni için erkekle aynı derecede mücadele etmiş; aile ve ev işleri dışında tarla, bahçe gibi yerlerde de evin geçimi için çalışmıştır. Kütahya doğan ve yaşayan kadınlar da bahçe, tarla ve ev-aile hayatında üretmeye, çalışmaya devam etmiş; duygularını da türküler yoluyla dile getirmişlerdir.

f) Oyun Türküleri

Anadolu'da yapılan geleneksel toplantıların çoğunda kadın ve erkek eğlenceleri ayrı ayrı yapılmıştır. Kütahya yöresinde kadınlar, oyun türkülerini kadın kına, düğün ve kadın gezekleri gibi ortamlarda söyleyip yöresel oyunlarını icra etmişlerdir. Aral'a göre oyun türküleri; daha çok topluluklar tarafından söylenen, gelin türkülerinin işlendiği, kadın erkek ilişkilerinin anlatıldığı güzelliklerin, iyi dileklerin konu edildiği türkülerdir (Aral, 1999, s:62).

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, verilerin toplanması ve verilerin analizi kısımlarına yer verilmiştir.

2.1. Araştırmanın Modeli

TRT Türk Halk Müziği Repertuvar arşivine kayıtlı, araştırmacı tarafından tarama yöntemi ile tespit edilen Kütahya yöresi kadın ağzı türkülerin müzikal ve edebi özelliklerinin incelendiği bu çalışmada, Kütahya ilinin tarihi-coğrafi özelliklerine, müzikal geçmişine, müzik kültürüne ve Türk Halk Müziği özelliklerine de yer verilmiştir. Betimsel nitelikteki bu çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden “Durum çalışması” deseni kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek’e göre; Nitel durum çalışmasının en temel özelliği bir ya da birkaç durumun derinlemesine araştırılmasıdır. Yani bu duruma ilişkin etkenler (ortam, bireyler, olaylar, süreçler, vb.) bütüncül bir yaklaşımla araştırılır ve ilgili durumu nasıl etkiledikleri ve ilgili durumdan nasıl etkilendikleri üzerine odaklanılır” (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s.73).

Çalışmada Kütahya yöresine ait incelenen kadın ağzı türküler için TRT arşivinde tarama yapılmış ve verileri detaylandırmak amacıyla alanda görüşmeler yapılmıştır. Elde edilen veriler bulgular ve sonuçlar kısmında değerlendirilmiştir. 10 kişi ile yapılan görüşmeler, araştırmacı tarafından bizzat yapılmış ve araştırmaya gönüllü katılmayı kabul eden; Kütahya yöresi Türk halk müziği, Kütahya yöresi kadın gelenekleri, kadın oyunları, kadın ağzı türküler ve hikâyeleri ile ilgili araştırmacı, yöresel sanatçı, eğitimci ve akademisyen kişilere yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanarak veriler toplanmıştır. Katılımcılarla görüşme yapılırken ses ve görüntü kaydı alınmıştır.

Katılımcılar ile ilgili demografik özellikler Tablo 1.’de verilmiştir.

	AD SOYAD	YAŞI	EĞİTİMİ	MESLEĞİ	ALANDAKİ DENEYİMİ	İCRA ŞEKLİ
1	Hediye AYKANAT	82	İlkokul	Ev hanımı Gezek ve Kadın kıınalarında vokal icracı	62 yıl	Vokal icracısı
2	Aynur İÇTİ	58	Lise	Eğitimci (Halk Eğitim Merkezi)	42	Halk dansları icracısı
3	Özlem ÖZRENK	45	Üniversite	Eğitimci	32 yıl	Halk dansları icracısı
4	Zehra DÜRÜLÜ	46	Üniversite	Eğitimci	32 yıl	Halk dansları icracısı
5	Mustafa SALÜN	67	Lise	Kültür Bakanlığı Mahalli Sanatçı, Araştırmacı, Derlemeci.	51 yıl	Enstrüman ve vokal icracısı
6	M. Mesut TEZCAN	73	Üniversite	Kültür Bakanlığı Mahalli Sanatçı, Araştırmacı, Derlemeci.	57 yıl	Enstrüman ve vokal icracısı
7	Öğr. Gör. Y. Ziya BEYDÜZ	53	Üniversite	Akademisyen, Çalgı yapım ustası, Araştırmacı, Derlemeci.	45 yıl	Çalgı yapım ustası, Enstrüman ve vokal icracısı
8	Prof. Dr. Kürşat GÜLBEYAZ	50	Üniversite	Akademisyen, Araştırmacı, Derlemeci.	43 yıl	Halk dansları ve ritim saz İcraçısı,
9	Kerim VURAL	69	Üniversite	Emekli Eğitimci (Halk Eğitim Merkezi), Araştırmacı, Derlemeci.	42 yıl	Halk dansları icracısı
10	Ahmet ALTINSOY	65	İlkokul	Çalgı yapım ustası	35	Çalgı yapım ustası

Tablo 1. “Katılımcıların demografik özellikleri”

2.2. Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu araştırmanın verilerine, kaynak tarama ve görüşme yöntemiyle ulaşılmıştır. Araştırmanın problem durumuna ve içeriğine uygun yazılı kaynaklar (kitap, makale, bildiri gibi) taranarak ilgili veriler elde edilmiş, akademik nitelik taşıyan ve web ortamında ulaşılmış site, sayfa vb. alana ve konuya yönelik bilgi ve görüşler değerlendirilmiştir.

Çalışmada, konu ile ilgili bilgi sahibi olan kaynak kişiler ile yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Araştırma kapsamında toplanılan bulgu ve görüşme deşifreleri içerik analizi yapılarak çözümlenmiş ve TRT arşivine kayıtlı Kütahya

yöresine ait kadın ağız türkülerinin özellikleri derinlemesine incelenmiştir. Ezgisel özellikler incelenirken, TRT arşivi taranmış, Kütahya yöresine ait kadın ağız türküler tespit edilmiş ve türkülerin tür, makamsal dizi, ses aralıkları, karar sesi ile ilgili ezgisel tasnifi yapılmıştır. TRT arşivine kayıtlı Kütahya yöresine ait türküler konu, şekil ve hece ölçüsü bakımından incelenmiştir. TRT arşivine kayıtlı Kütahya yöresi kadın ağız türkülerin nerelerde icra edildiği, icra şekilleri, kullanılan çalgılar, oyunları ve hikâyeleri gibi yöre sanatçılarına ve eğitimcilerine yöneltilen sorular ile kişisel görüşmeler ve ilgili literatür taraması yapılarak saptanmıştır. TRT arşivine kayıtlı Kütahya yöresindeki kadın ağız türkülerin oyunlu olanları, örgün ve yaygın eğitimcilerle yaptığı kişisel görüşmeler neticesinde tespit edilmiştir. TRT arşivine kayıtlı Kütahya yöresindeki kadın ağız türkülerin mevcut olan hikâyelerine yarı yapılandırılmış kişisel görüşmeler neticesinde ulaşılmış, ses kayıtları ile kişisel görüşme notları alınmıştır. TRT arşivine kayıtlı Kütahya yöresi kadın ağız türkülerin notaları “Finale” nota yazım programı kullanılarak TRT arşivindeki halleri ile tekrar notaya alınıp çalışmaya dâhil edilmiştir.

3. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, araştırma bulguları ile bulgulara dayalı olarak yapılan yorumlar yer almaktadır. Araştırmada elde edilen veriler alt problemlere göre sıralanmıştır.

3.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

“TRT Türk Halk Müziği arşivine kayıtlı Kütahya yöresine ait kadın ağzı türkülerin ezgi (tür, makamsal dizi, ses aralıkları), ritim (usul, ölçü, düzum, tempo) ve melodik seyir özellikleri ezgi nasıldır?”

TRT Türk Halk Müziği arşivine kayıtlı Kütahya yöresine ait 23 kadın ağzı türküsü, ezgi, ritim ve melodik seyir bakımından ayrı ayrı tablolaştırılarak sunulmuştur. Tablolarda eserin adı, yöresi, kimden alındığı, ses genişliği, makamsal yapısı, usul/düzüm, donanımı ve formu verilmiştir.

3.1.1. “Askerlere Giydirmişler Kareyi” Müzikal İncelemesi

A. ESERİN KÜNYESİ
Adı: Askerlere Giydirmişler Kareyi
Yöresi: Kütahya / Simav / Gökçeler Köyü
Kimden Alındığı: Mehmet Çetin – Semiha Çetin
Repertuvar No: 4741
B. ESERİN MAKAM İNCELEMESİ
Makamsal Yapısı: Hicaz makamı ile benzerlik göstermektedir. Fakat farklı geçkiler gözlenmektedir.
Karar sesi: La perdesi
Donanımı: Donanımın da sib ve do# görülmektedir.
Ses Genişliği: Eser 7 sestem oluşmaktadır.
C. ESERİN USUL VE FORM İNCELEMESİ
Usul Karakteri: Eserin usul karakteri bileşik zamanlı usul olarak değerlendirilmektedir.
Usul Yapısı ve Düzümü: 9 Zamanlı (8’lik Birimde 9/8), 9d (2+2+2+3)
Formu: Başlangıçta 9 zamanlı bir eser olmasından dolayı zeybek olduğu düşünülmüş fakat oyunlu bir ezgi olmamasından dolayı sözlü kırık hava şeklinde değerlendirilmiştir.
Konusu ve Türü: Konusu bir kadının askere giden sevdiğine yaktığı ve ona duyduğu özlem olup türü türküdür.

Tablo 2. “Askerlere Giydirmişler Kareyi”

TRT THM repertuvar arşivinde 4741 sıra numarası ile kayıtlı olup, Hicaz makamı ile benzerlik gösteren, 9 zamanlı (2+2+2+3) düzümlü “Askerlere Giydirmişler Kareyi” adlı eserin ses sahası Nota Materyali 1.’ de görülmektedir.

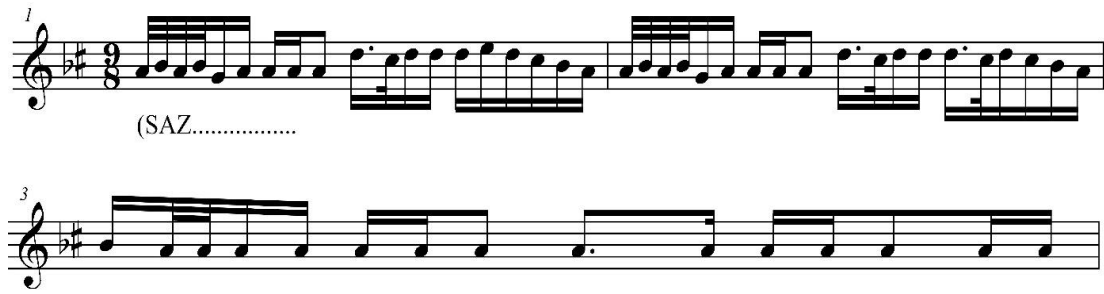

Nota Materyali 1. “Askerlere Giydirmişler Kareyi” Adlı Türkünün Ses Sahası

Değerlendirme:

Türkünün saz kısmı, karar sesi ile başlayıp 4. dereceye hareket eden ve iki kez tekrar eden, hicaz çeşnili melodi ile başlamaktadır. Bu melodik seyir, karar sesi üzerinde Kütahya türkülerinin birçoğunda görülen 9 zamanlı, karar hissiyatını güçlendiren ritmik ezgi kalıbıyla tamamlanmaktadır.

“Askerlere Giydirmişler Kareyi” Adlı eserin saz kısmı Nota Materyali 2.’de görülmektedir.

Nota Materyali 2. “Askerlere Giydirmişler Kareyi” Adlı Türkünün Saz Kısmı

Vokal kısmının ilk ölçüsündeki düzum yapısı 2+3+2+2+2+3 şeklindedir. Söz unsuru ve melodik duraklar göz önünde bulundurulduğunda bu ölçünün 7b ve 7c tipindeki iki usulün birleşiminden meydana geldiği düşünülmektedir. Vokal bölümün devamındaki ölçüler 9d tipindeki usulle düzenli olarak devam etmektedir.

Vokal kısmının ezgi yapısı, 6. derecenin diyez halini de kullanarak pest tarafa genişleyen sonrasında 1. derece üzerinde tril yapısındaki hançere motifi ile karar sesinden 4. dereceye doğru yine tril yapısındaki hançere motiflerini kullanarak hareket eden ve tekrar karara dönen bir örgüyle başlamaktadır. Peşi sıra gelen 3 ölçüdeki melodik örgü, vokalin ilk ölçüsüyle soru cevap niteliği taşımaktadır. Karar sesi ile 4. derece arasında tril yapısındaki hançere motiflerinin de içerisinde barındıran melodik seyir karar sesi üzerinde tamamlanmaktadır. Vokalin 3. ölçüsünden itibaren karara giden melodik örgü türkünün saz kısmında tasvir

edilmiştir. Bu örgü aynı zamanda türkünün şiir yapısındaki son iki mısrayı yani bağlantı bölümünü ile de aynıdır.

“Askerlere Giydirmişler Kareyi” Adlı eserin vokal kısmı Nota Materyali 3.’de görülmektedir.

1
AS KER LE RE GIY DİR MIŞ LER

2
KA RE Yİ BOŞ MU DA GAL

4
ŞU DEV LE TİN SA RE Yİ

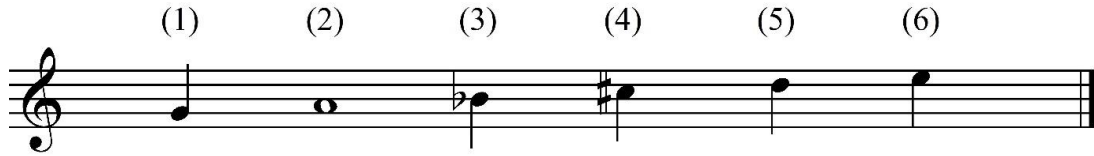
Nota Materyali 3. “Askerlere Giydirmişler Kareyi” Adlı Türkünün Vokal Kısmı

3.1.2. “Sarılı Yazma” Müzikal İncelemesi

A. ESERİN KÜNYESİ
Adı: Sarılı Yazma
Yöresi: Kütahya / Tavşanlı / Yörgüç Köyü
Kimden Alındığı: Ercan Başalan
Repertuvar No: 884
B. ESERİN MAKAM İNCELEMESİ
Makamsal Yapısı: Hicaz makamı ile benzerlik göstermektedir. Fakat farklı geçkiler gözlenmektedir.
Karar sesi: La perdesi
Donanımı: Donanımın da Sib görülmekte ancak eserde Uşşak ve Nikriz (Sib ³ ve Fa#) geçkileri de görülmektedir.
Ses Genişliği: Eser 6 sestten oluşmaktadır.
C. ESERİN USUL VE FORM İNCELEMESİ
Usul Karakteri: Eserin usul karakteri bileşik zamanlı usul olarak değerlendirilmektedir.
Usul Yapısı ve Düzüümü: 9 Zamanlı (8’lik Birimde 9/8), 9d (2+2+2+3), 2 ve 3. ölçülerde usul değişikliği görülmüştür.
Formu: Başlangıçta 9 zamanlı bir eser olmasından dolayı zeybek olduğu düşünülmüş fakat oyunlu bir ezgi olmamasından dolayı sözlü kırık hava şeklinde değerlendirilmiştir.
Konusu ve Türü: Konusu kadının askere giden sevdiğine duyduğu özlemi ve kuryeciye olan isyanı olup türü türküdür.

Tablo 3. “Sarılı Yazma”

TRT THM repertuvar arşivinde 884 sıra numarası ile kayıtlı olup, Hicaz makamı ile benzerlik gösteren, 9 zamanlı (2+2+2+3) düzümlü “Sarılı Yazma” adlı eserin ses sahası Nota Materyali 4.’ de görülmektedir.

Nota Materyali 4. “Sarılı Yazma” Adlı Türkünün Ses Sahası

Değerlendirme:

Ulaşılabilen nota yayınında, türkü vokal kısım ile başlamaktadır. Hicaz makamı ile benzerlik gösteren bir yapıdadır. Usül yapısı 9d (2+2+2+3) ve 7c (2+2+3) şeklinde değişkenlik göstermektedir. İlk satırda karar sesi çevresinden başlayan melodik seyir 3. dereceye kadar çıkıp yine karara dönmektedir. 2. satırda 4. derece ile başlayan melodik seyir, 2. derece üzerinde ısrarlı kalışlar yaptıktan sonra yine 4. derece ile kurulan bir cümleyle karara gitmektedir. Türkünün devam eden vokal kısmında bağlantı okunmaktadır. Bağlantıdaki melodik seyir türkünün 2. mısrasındaki sözlerle aynıdır (şekil 5).

“Sarılı Yazma” Adlı eserin vokal kısmı Nota Materyali 5.’ de görülmektedir.

1
SA RI LI YAZ MA MI YIR TAR

3
EK LE Rİ M ON YIL LOL SA

5
YAR YOL LA RI BEK LE RİM

Nota Materyali 5. “Sarılı Yazma” Adlı Türkünün Vokal Kısmı

Türkünün saz bölümüne ait nota üzerinde bir işaret ya da yazı bulunmamakla birlikte saha tecrübelerimize dayanarak eserin bağlantı kısmının saz payı olarak çalındığını belirtmek isteriz.

“Sarılı Yazma” Adlı eserin saz kısmı Nota Materyali 6.’ da görülmektedir.

7
A GUR_ YE_ Cİ - YA ZI YA ZAN EL_ LE_ RİN_

9
KI RİL SIN_ SA BA_ HİN_ SEH_

11
RİN DE DE SU_ LA_ RİN_ KU RU SUN_

Nota Materyali 6. “Sarılı Yazma” Adlı Türkünün Saz Kısmı

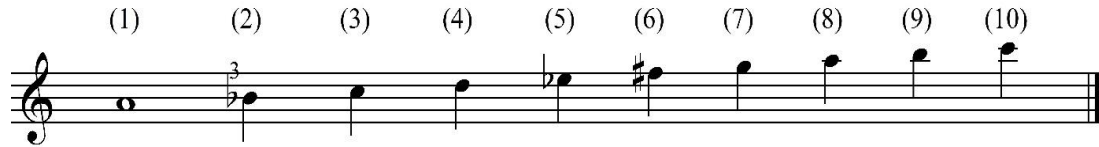
3.1.3. “Yasemen Dalına Yar Neden Eymeli” Müzikal İncelemesi

A. ESERİN KÜNYESİ
Adı: Yasemen Dalına Yar Neden Eymeli
Yöresi: Kütahya
Kimden Alındığı: Hisarlı Ahmet
Repertuvar No: 48
B. ESERİN MAKAM İNCELEMESİ
Makamsal Yapısı: Karcıgar makamı ile benzerlik göstermektedir. Fakat farklı geçkiler gözlenmektedir.
Karar sesi: La perdesi
Donanımı: Donanımın da Sib ³ görülen eserde fa# ve mi geçkileride görülmektedir.
Ses Genişliği: Eser 10 sestene oluşmaktadır.
C. ESERİN USUL VE FORM İNCELEMESİ
Usul Karakteri: Eserin usul karakteri bileşik zamanlı usul olarak değerlendirilmektedir.
Usul Yapısı ve Düzüümü: 9 Zamanlı (8’lik Birimde 9/8), 9d (2+2+2+3)
Formu: Başlangıçta 9 zamanlı bir eser olmasından dolayı zeybek olduğu düşünülmüş fakat oyunlu bir ezgi olmamasından dolayı sözlü kırık hava şeklinde değerlendirilmiştir.
Konusu ve Türü: Konusu kızın, gelin gittiği evde kaynanasına iletmiş istekler olup türü türküdür.

Tablo 4. “Yasemen Dalına Yar Neden Eymeli”

TRT THM repertuvar arşivinde 48 sıra numarası ile kayıtlı olup, karcıgar makamı ile benzerlik gösteren, 27 zamanlı “Yasemen Dalına Yar Neden Eymeli” adlı türkünün ses sahası Şekil 7’ de görülmektedir. Türkü her ne kadar 27 zamanlı

usulle ifade edilmiş olsa da, 9 zamanlı usulün üç periyotta tekrar edilmesi sonucu ortaya çıkmış bir usuldür. Ana karakter yapısı 9a (3+2+2+2) şeklinde olup, Türk müziğinde “Oynak Usül” ile aynı yapıdadır. Buradaki yaklaşım söz bütünlüğünün bozulmaması üzerinedir. Bu konudaki tartışmalar Türk müziği teorisyenlerince hala devam etmektedir. Türkünün ses sahası Nota Materyali 7.’de görülmektedir.

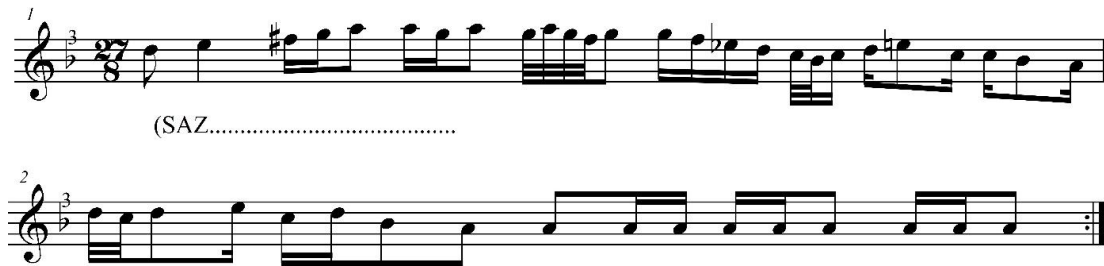

Nota Materyali 7. “Yasemen Dalına Yar Neden Eymeli” Adlı Türkünün Ses Sahası

Değerlendirme:

Türkünün saz kısmı incelendiğinde melodik seyir, 4. dereceden başlamış ve 6. derecenin diyez halini de kullanarak 8. dereceye hareket etmektedir. 8. dereceden aşağı inerken 5. derecenin bemol halinin kullanılmasıyla, 3. derece üzerinde nirkizli bir çeşni oluşmuştur. Sonrasında 5. derecenin bekâr halinin kullanımı ve 5. derece etrafındaki ısrarlı hareketlerin karara doğru yöneldiği gözlemlenmektedir.

“Yasemen Dalına Yar Neden Eymeli” Adlı türkünün saz kısmı Nota Materyali 8.’de görülmektedir.

Nota Materyali 8. “Yasemen Dalına Yar Neden Eymeli” Adlı Türkünün Saz Kısmı

Türkünün vokal kısmı incelendiğinde 8. derece etrafında başlayan melodik seyir 6. derecenin diyez hali ve diğer derecelerin de kullanılmasıyla 4. dereceye doğru rast çeşnili inici hareket yapmaktadır. “Yosmam Avrupalı ucu burmalı” şeklinde başlayan dizede, saz bölümündeki melodik seyrin aynısı kullanılmıştır. Bu ezgi kalıbı türkünün genelinde karakteristiktir. Sonrasında gelen ve 10. dereceye

kadar çıkan melodik seyir, 8. derece üzerinde uşşaklı bir kalış yapmaktadır. Bu bölüm türkünün meyanı olarak değerlendirilebilir. Bu bölümün peşi sıra gelen seyirde 5. ve 6. derecelerin diyez halinin kullanılmasıyla evç çeşnisine benzer bir hareket gözlenmiştir fakat burada herhangi bir asma kalış hissi söz konusu değildir. Bu hareketten sonra tekrar 8. dereceye çıkan melodik seyir yalnızca 6. derecenin diyez halini kullanarak 4. derece üzerinde inici bir yapıyla rast çeşnili kalmaktadır. Sonraki gelen bölümde yukarıda tespit ettiğimiz karakteristik ezgi kalıbı kullanılmıştır. Türkünün diğer saz ve vokal bölümleri, yukarıda bahsedilen seyir karakteriyle aynıdır.

“Yasemen Dalına Yar Neden Eymeli” adlı türkünün saz kısmı Nota Materyali 9.’ da görülmektedir.

2
YA_ SE MEN DA LI NA YAR_____ NE DEN EY_____ ME_____

4
Lİ_ (SAZ.....) YOS MAN AV_____ RU PA_____

6
Lİ_____ U CU_____ BUR_ MA_ Lİ_ (SAZ.....)

8
A LIP DA NAZ LI YA RI_____ Sİ NE_____ Mİ SAR_

10
MA_____ LI (SAZ.....)

12
OY NE YI_ ŞIN_ BİR_ HOŞ_____ YAR_ DÖ NÜ_ ŞÜN_

14
BİR_ HOŞ_____ (SAZ.....)

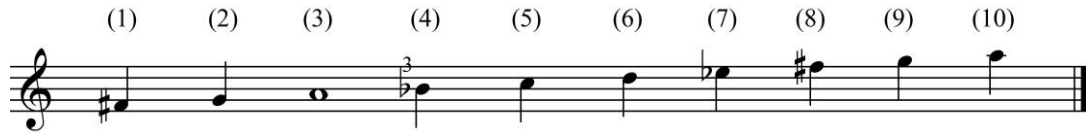
Nota Materyali 9. “Yasemen Dalına Yar Neden Eymeli” Adlı Türkünün Vokal Kısmı

3.1.4. “Çam Telleri (Gelin Havası)” Müzikal İncelemesi

A. ESERİN KÜNYESİ
Adı: Çam Telleri (Gelin Havası)
Yöresi: Kütahya
Kimden Alındığı: İbrahim Bilgili
Repertuvar No: 4949
B. ESERİN MAKAM İNCELEMESİ
Makamsal Yapısı: Karcıgar makamı ile benzerlik göstermektedir. Fakat farklı geçkiler gözlenmektedir.
Karar sesi: La perdesi
Donanımı: Donanımın da Sib ³ görülen eserde fa# ve mi ^b geçkileride görülmektedir.
Ses Genişliği: Eser 9 sestem oluşmaktadır.
C. ESERİN USUL VE FORM İNCELEMESİ
Usul Karakteri: Eserin usul karakteri basit zamanlı usul olarak değerlendirilmektedir.
Usul Yapısı ve Düzümü: 4 Zamanlı
Formu: Sözlü kırık hava şeklinde gelin ağlatma havası olarak değerlendirilmiştir.
Konusu ve Türü: Konusu gurbete gelin giden kızın ailesine özlem olup türü türküdür.

Tablo 5. “Çam Telleri (Gelin Havası)”

TRT THM repertuvar külliyatında 4949 sıra numarası ile kayıtlı olup, Karcıgar makamı ile benzerlik gösteren, 4 zamanlı, “Çam Telleri (Gelin Havası)” adlı türkünün ses sahası Nota Materyali 10.’ da görülmektedir.

Nota Materyali 10. “Çam Telleri (Gelin Havası)” Adlı Türkünün Ses Sahası

Değerlendirme:

Türkünün saz kısmı incelendiğinde ilk 2 ölçüsü, 8. derece sesin diyez hali ve 7. derece sesin bemol halinin kullanımıyla 5. derece ses üzerinde görülen hicaz çeşnisinden kaynaklı, bir tam ses altında yani 4. Derece ses üzerinde oluşan nikriz çeşniyle başlamaktadır. Devamında gelen 2 ölçü ise ilk 2 ölçüyle soru cevap niteliindedir. Saz bölümünün tamamlandığı bu 2 ölçüde, karara doğru yönelen melodik örgünün oluşumunda 4. derece sesin aşamalı olarak pestleşmesi dikkati çekmektedir.

“Çam Telleri (Gelin Havası)” Adlı türkünün saz kısmı Nota Materyali 11.’de görülmektedir.

Nota Materyali 11. “Çam Telleri (Gelin Havası)” Adlı Türkünün Saz Kısmı

Türkünün vokal kısmı, bir oktav alttaki 8. Derece sesin diyez halinin kullanımıyla pest taraftan genişleyerek başlamaktadır ve 10. dereceye kadar çıkmaktadır. Devamındaki ölçüde 4. derece üzerindeki hicaz çeşnili kalış dikkat çekmektedir. 7. ölçüyle beraber 6. derece üzerinde başlayan melodik örgü, 8. ölçü sonunda 6. derece üzerinde hicaz çeşnili bir kalış yapmaktadır. Burada 4. derece üzerinde şekillenen hicaz çeşnili, tril yapısındaki hançere motifi de gözlenmektedir.

9. ölçü itibariyle başlayan yeni örgüde, 7. derece üzerindeki nikriz çeşnili yapının 10. ölçüde yine 7. derece üzerinde Nigâr karakterli bir yapıya dönüştüğü görülmektedir. 11 ve 12. ölçülerde ise 7. dereceden başlayan melodik seyir, dizinin diğer derecelerini de kullanarak karara yönelmektedir. Vokal bölümün tamamlandığı bu 2 ölçüde, saz bölümünde olduğu gibi 2. derecenin aşamalı olarak pestleşmesi dikkati çekmektedir. Türkünün devamındaki saz ve vokal bölümleri aynı seyir karakteriyle ilerlemektedir.

“Çam Telleri (Gelin Havası)” Adlı türkünün vokal kısmı Nota Materyali 12.’de görülmektedir.

5 ÇAM TEL LE Rİ ÇAM TEL LE Rİ

7 YI KIL SIN A NA MEL LE Rİ

9 KAR DE ŞİN DEN HA BER GEL Dİ

11 DA KIN SIN GON CA GÜL LE Sİ

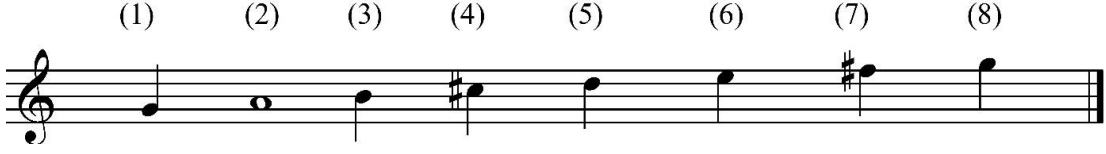
Nota Materyali 12. “Çam Telleri (Gelin Havası)” Adlı Türkünün Vokal Kısmı

3.1.5. “Fincanın Dibi Noktalı” Müzikal İncelemesi

A. ESERİN KÜNYESİ
Adı: Fincanın Dibi Noktalı
Yöresi: Kütahya
Kimden Alındığı: Hisarlı Ahmet
Repertuvar No: 366
B. ESERİN MAKAM İNCELEMESİ
Makamsal Yapısı: Hicaz makamı ile benzerlik göstermektedir. Fakat farklı geçkiler gözlenmektedir.
Karar sesi: La perdesi
Donanımı: Donanımın da do# ve fa# görülmektedir.
Ses Genişliği: Eser 8 sestten oluşmaktadır.
C. ESERİN USUL VE FORM İNCELEMESİ
Usul Karakteri: Eserin usul karakteri bileşik zamanlı usul olarak değerlendirilmektedir.
Usul Yapısı ve Düzüümü: 9 Zamanlı (8’lik Birimde 9/8), 9d (2+2+2+3)
Formu: Başlangıçta 9 zamanlı bir eser olmasından dolayı zeybek olduğu düşünülmüş fakat oyunlu bir ezgi olmamasından dolayı sözlü kırık hava şeklinde değerlendirilmiştir.
Konusu ve Türü: Konusu zorla evlendirilen bir kızın ailesine olan sitemi olup türü türküdür.

Tablo 6. “Fincanın Dibi Noktalı”

TRT THM repertuvar külliyatında 366 sıra numarası ile kayıtlı, Hicaz makamı ile benzerlik gösteren, 9 zamanlı (2+2+2+3) düzümlü “Fincanın Dibi Noktalı” adlı türkünün ses sahası Nota Materyali 13.’ de görülmektedir.

Nota Materyali 13. “Fincanın Dibi Noktalı” Adlı Türkünün Ses Sahası

Değerlendirme:

Ulaşılabilen nota yayınında, türkü vokal kısmı ile başlamaktadır. 1. ölçü itibariyle karar sesi çevresinden başlayan, 2. ölçüde 5. derece üzerinde buselikli bir kalış göstererek, 3. ölçü itibariyle karara yönelen bir melodik örgü görülmektedir. 2. ve 3. ölçüde kıvrak hançere hareketleri dikkat çekmektedir. 4. ölçüyle başlayan yeni melodik seyrin, 4. derece üzerinden bir oktav alttaki 7. dereceye doğru nıkriz çeşnili asma kalışlar ile soru cevap niteliği taşıyan, yine 4. derece üzerinden hicaz çeşnisiyle karara giden müzik cümleleriyle sonlandığı görülmektedir. Çözümlenen vokal bölüm, türkünün diğer sözlerinde de benzer şekildedir.

“Fincanın Dibi Noktalı” adlı türkünün vokal kısmı Nota Materyali 14.’de görülmektedir.

1
FİN CA NİN Dİ Bİ DE NOK TA LI

3
A MA NİN İ MA NİM GE LİN LE R

5
KIZ DAN E DA LI HAY DİN Dİ

7
KIZ DAN E DA LI SAZ.....

9
HUY SUZ GA RI LA RI MER DİVEN DEN AT MA LI

11
A MAN NİN İ MA NİM NO LAY DI

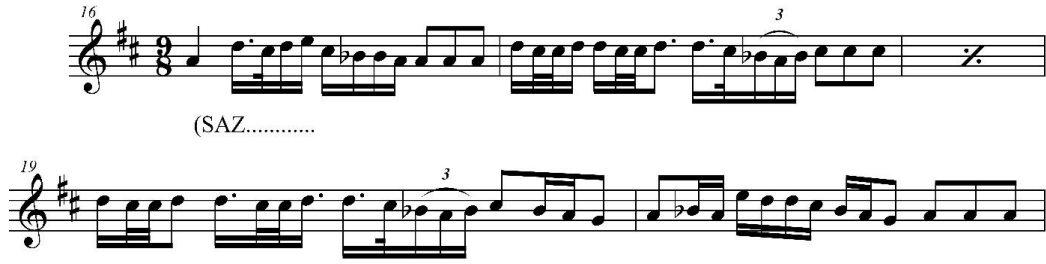
13
EV LEN ME YEY DİM HAY DİN Dİ

15
YAR SEV ME YEY DİM

Nota Materyali 14. “Fincanın Dibi Noktalı” Adlı Türkünün Vokal Kısmı

Türkünün 4 ölçüden oluşan saz kısmı vokal kısmından sonra başlamaktadır. Her iki ölçü kendi içlerinde soru cevap niteliği taşımaktadır. İlk ölçüde 5. dereceye kadar ulaşan hicaz çeşnili melodik seyir karar sesine doğru gitmekte, devamındaki ölçüde bu ölçüye cevaben 3. derece üzerinde çeşnısiz bir kalış göstermektedir. Saz bölümü, vokal bölümle benzer şekilde 4. dereceden bir oktav alttaki 7. dereceye doğru nikrizli kalan ve bu seyre cevap niteliğindeki yine 4. dereceden hicaz çeşnisiyle karara giden 2 ölçüyle sona ermektedir.

“Fincanın Dibi Noktalı” adlı türkünün saz kısmı Nota Materyali 15.’de görülmektedir.

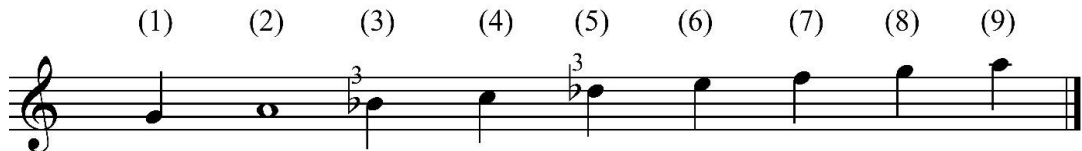
Nota Materyali 15. “Fincanın Dibi Noktalı” Adlı Türkünün Saz Kısmı

3.1.6. “Karımca Karımca” Müzikal İncelemesi

A. ESERİN KÜNYESİ
Adı: Karımca Karımca
Yöresi: Kütahya / Domaniç
Kimden Alındığı: Cevat Özyayhan – Talat Pembe
Repertuvar No: 42
B. ESERİN MAKAM İNCELEMESİ
Makamsal Yapısı: Saba makamı ile benzerlik göstermektedir.
Karar sesi: La perdesi
Donanımı: Donanımın da sib ² , ancak eserde reb ³ , sib ³ ve fa# geçkileri de görülmektedir.
Ses Genişliği: Eser 9 sestem oluşmaktadır.
C. ESERİN USUL VE FORM İNCELEMESİ
Usul Karakteri: Eserin usul karakteri bileşik zamanlı usul olarak değerlendirilmektedir.
Usul Yapısı ve Düzümü: 9 Zamanlı (8’lik Birimde 9/8), 9d (2+2+2+3)
Formu: Başlangıçta 9 zamanlı bir eser olmasından dolayı zeybek olduğu düşünülmüş fakat oyunlu bir ezgi olmamasından dolayı sözlü kırık hava şeklinde değerlendirilmiştir.
Konusu ve Türü: Kadının âşık olduğu kişiye yakılmış olup, türü türküdür.

Tablo 7. “Karımca Karımca”

TRT THM repertuvar külliyatında 42 sıra numarası ile kayıtlı olup, Saba makamı ile benzerlik gösteren, 9 zamanlı (2+2+2+3) düzümlü “Karımca Karımca” adlı türkünün ses sahası Nota Materyali Şekil 16.’ da görülmektedir.

Nota Materyali 16. “Karımca Karımca” Adlı Türkünün Ses Sahası

Değerlendirme:

Türkünün 1. kısmı incelendiğinde ilk satırda başlayan melodik seyirde, saba makamının önemli perdeleri: 5. derece ve 3. derece vurgulanarak eserdeki makamsal yapı hissettirilmiştir. 2. 3. ve 4. satırlarda yine saba makamı perdeleri vurgulanmaktadır. Sırasıyla 3. ve 4. derecedeki perdelerde yapılan asma kalışlarla 4. satırda karara gidilmektedir.

“Karımca Karımca” adlı türkünün saz kısmı Nota Materyali 17.’de görülmektedir.

Nota Materyali 17. “Karımca Karımca” Adlı Türkünün 1. Saz Kısmı

Saz kısmının devamında gelen vokal kısım, saz kısmında tasvir edilen melodik seyirle benzer niteliktedir. Bu noktadaki dikkat çeken farklılık bir oktav alttaki 8. derece üzerindeki asma kalıştır.

“Karımca Karımca” adlı türkünün Saz kısmının devamında gelen vokal kısım Nota Materyali 18.’de görülmektedir.

The image shows a musical score for the vocal part of 'Karımca Karımca'. It consists of six staves of music in 2/4 time, with a key signature of one flat (B-flat). The lyrics are written below the notes. The score includes various musical notations such as triplets, slurs, and accents. A red circle highlights a specific note in the sixth staff, which is a quarter note G4.

9 KA RIM CA KA RIM CA DA GI ZAN NEM

11 GA RA MA RA KA RIM CA A MAN A MAN

13 KA RA MA RA KA RIM CA

15 HA MAM DAN ÇIK MIŞ GE Lİ YOR

17 GE LİN A MAN GÖ RÜM CE HAY DA MAN

19 GE LİN A MAN GÖ RUM CE

Nota Materyali 18. “Karımca Karımca” Adlı Türkünün 1. Saz Kısmının Devamında Gelen Vokal Kısmı

Vokal kısımdan sonra gelen 2. saz kısmı, “meyan sazı” niteliği taşımaktadır. Vokal kısımdan farklı olarak bu saz kısmındaki hüseyini makamı benzeri yapı dikkat çekmektedir. Kaynağını 6. derece üzerindeki uşşak çeşnisinden alan ve 9. derece üzerinde başlayan meyan sazında, sırasıyla 9. derece ve 6. derece üzerinde asma kalışlar yapılmaktadır. Sonraki satırlarda bu melodik örgü karar üzerindeki uşşak çeşnisinin de çekim etkisiyle karara doğru giderken 3. derece üzerinde ısrarlı kalışlar da gösterildikten sonra karar sesine ulaşmaktadır.

“Karımca Karımca” adlı türkünün vokal kısmından sonra gelen 2. saz kısmı Nota Materyali 19.’da görülmektedir.

20

(SAZ.....)

22

24

26

28

Nota Materyali 19. “Karımca Karımca” Adlı Türkünün Vokal Kısımından Sonra Gelen 2. Saz Kısmı

Meyan sazının devamında gelen vokal kısımda, meyan sazında tasvir edildiği üzere, saba makamı etkisinden kurtulmuştur. Hüseyini makamı etkisindedir. Bu bölümdeki müzik cümlelerinde de dizinin çeşitli derecelerinde meyan sazına benzer asma kalıplar bulunmaktadır.

“Karımca Karımca” adlı türkünün meyan sazının devamında gelen vokal kısım Nota Materyali 20.’de görülmektedir.

30 EF Dİ RİR OĞ LAN EF Dİ RİR E ŞİM A MAN NAM MAN

33 CAM FES DEN (SAZ..... CAM FES DEN

35 ŞAL VA RA MAN KES Dİ RİR HAY DA MAN

37 ŞAL VA RMAN KES Dİ RİR (SAZ.....)

Nota Materyali 20. “Karımca Karımca” Adlı Türkünün Meyan Sazının Devamında Gelen Vokal Kısmı

3.1.7. “A İstanbul Sen Bir Han mısın? Müzikal İncelemesi

B. ESERİN KÜNYESİ
Adı: A İstanbul Sen Bir Han mısın?
Yöresi: Kütahya / Merkez
Kimden Alındığı: Hisarlı Ahmet
Repertuvar No: 163
B. ESERİN MAKAM İNCELEMESİ
Makamsal Yapısı: Kürdi makamı ile benzerlik göstermektedir. Fakat farklı geçkiler de gözlenmektedir.
Karar sesi: La perdesi
Donanımı: Donanımın da sib. ancak eserde Uşşak ve Nikriz sib ³ ve fa# geçkileri de görülmektedir.
Ses Genişliği: Eser 8 sestten oluşmaktadır.
C. ESERİN USUL VE FORM İNCELEMESİ
Usul Karakteri: Eserin usul karakteri bileşik zamanlı usul olarak değerlendirilmektedir.
Usul Yapısı ve Düzümü: 9 Zamanlı (8’lik Birimde 9/8), 9d (2+2+2+3)
Formu: Başlangıçta 9 zamanlı bir eser olmasından dolayı zeybek olduğu düşünülmüş fakat oyunlu bir ezgi olmamasından dolayı sözlü kırık hava şeklinde değerlendirilmiştir.
Konusu ve Türü: Konusu İstanbul’a gidip de dönmeyenlere duyulan öfke ve sitem olup, türü türküdür.

Tablo 8. “A İstanbul Sen Bir Han mısın?”

TRT THM repertuvar arşivinde 163 sıra numarası ile kayıtlı olan ve Kürdi makamı ile benzerlik gösteren, 9 zamanlı (2+2+2+3) düzümlü “A İstanbul Sen Bir Han mısın?” adlı eserin ses sahası Nota Materyali 21.’ de görülmektedir.

Nota Materyali 21. “A İstanbul Sen Bir Han Mısın” Adlı Türkünün Ses Sahası

Değerlendirme:

Eserin saz kısmında 4. derece etrafında şekillenerek başlayan melodik seyir 2. Ölçünün sonunda bir oktav altta ki 7. Derece üzerinde buselik çeşnisi ile asma kalış yapmaktadır. Yine aynı şekilde 5. Ölçü itibarı ile 4. Derece etrafında başlayan melodik seyir, bu kez Nikriz çeşnisi ile bir oktav alttaki 7. Derece üzerinde sonlanmaktadır.

6. ve 7. Ölçülerde 2. Derecede ki sesin vurgulanmasıyla karara gitmekte ve eserin vokal bölümünden önceki saz bölümü tamamlanmaktadır. Her ne kadar nota üzerinde röpriz işareti olmasa da icra örnekleri incelendiğinde eserin saz kısmının tekrarlandığı görülmektedir.

“A İstanbul Sen Bir Han mısın? Adlı eserin saz kısmı Nota Materyali 22.’de görülmektedir.

Nota Materyali 22. “A İstanbul Sen Bir Han mısın” Adlı Türkünün Saz Kısmı

8. ölçü itibarıyla eserin vokal kısmı 5. derece merkezinde başlayarak 9. ölçüde görüldüğü üzere öncelikle 3. Derece üzerinde bir asma kalış göstermekte ve eksen sesi üzerinde sonlanmaktadır.

10. ölçüde ki “Sen Bir Han mısın” cümlesindeki “b³” perdesi kullanımı dikkat çekmektedir. Bu ölçüde ki kısmen Uşşak’ lı diyebileceğimiz çeşni 2. derecede ki perde değişiminden kaynaklı Kürdi perdesi üzerinde gergin bir anlatım oluşturmaktadır.

14. ölçüde de yine “b³” ve “b” perdeleri değişmeleriyle oluşan Uşşak’ lı ve Kürdi’ li müzik cümlesi 4. derece üzerine hareket edip “Beyler Aman” sözcükleri ile beraber Nikriz çeşnisi ile bir oktav alttaki 7. Derece üzerinde kalmakta ve “Yudan Sen misin” sözcükleri ile eksen sesi üzerinde sonlanmaktadır.

“A İstanbul Sen Bir Han mısın? Adlı eserin vokal kısmı Şekil 23.’de görülmektedir.

8
A İS_ TAN BUL BE YİM_ A MAN

10
SEN_ BİR HAN MI SIN

12
VA RAN Yİ ĞİT_ LE_ Rİ_ DE BEY LE_ RA_ MAN_

14
YU DAN SEN MI SİN (SAZ.....)

16
GE LİN_ LE Rİ YAR SIZ_ GO YAN

18
BİR DA NEM SEN MI SIN

20
Gİ DİP_ DE GEL_ ME YEN_ DE_ BEY LE_ RA_ MAN_

22
YARİ BEN_ NEY_ LE YİM (SAZ.....)

24
VAKİT_ SİZ_ A_ ÇI_ LAN_ DA_ BEY LE_ RA_ MAN_

26
GÜ LÜ BEN_ NEY_ LE YİM (SAZ.....)

Nota Materyali 23. “A İstanbul Sen Bir Han mısın” Adlı Türkünün Vokal Kısmı

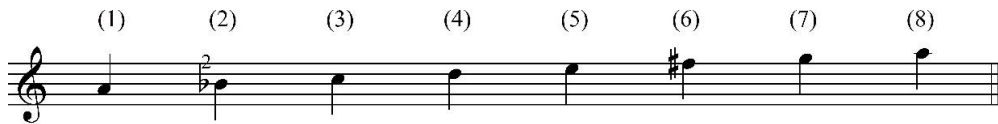
Devam eden vokal bölümünde “Gelinleri Yarsız Koyan Sen misin” cümlesi ile devam eden vokal bölümünde ki melodik seyir 7.-17. Ölçüler arasında ki ölçülerle aynıdır. İcra örnekleri incelendiğinde 27. Ölçüde ki 3. Derece sesinin “#” hali üzerinde puandorg hareketinin sıkça kullanıldığı tespit edilmiştir.

3.1.8. “Altın Tas İçinde Kınam Ezdiler” Müzikal İncelemesi

A. ESERİN KÜNYESİ
Adı: Altın Tas İçinde Kınam Ezdiler
Yöresi: Kütahya / Merkez
Kimden Alındığı: Hisarlı Ahmet
Repertuvar No: 1309
B. ESERİN MAKAM İNCELEMESİ
Makamsal Yapısı: Eser dizi ve duyum olarak Uşşak makamı ile benzerlik göstermektedir
Karar sesi: La perdesi
Donanımı: Donanımın da Sib ² - Fa# sesleri kullanılmıştır.
Ses Genişliği: Eser 8 sestem oluşmaktadır.
C. ESERİN USUL VE FORM İNCELEMESİ
Usul Karakteri: Eserin usul karakteri bileşik zamanlı usul olarak değerlendirilmektedir.
Usul Yapısı ve Düzümlü: 9 Zamanlı (8’lik Birimde 9/8), 9d (2+2+2+3)
Formu: Başlangıçta 9 zamanlı bir eser olmasından dolayı zeybek olduğu düşünülmüş fakat oyunlu bir ezgi olmamasından dolayı sözlü kırık hava olup yörede kadın kınalarında icra edilen kına türküsü şeklinde değerlendirilmiştir.
Konusu ve Türü: Konusu sitem ve üzüntü olup, gurbete gelin giden bir kızın anasına yaktığı türküdür.

Tablo 9. “Altın Tas İçinde Kınam Ezdiler”

TRT THM repertuvar arşivinde 1309 sıra numarası ile kayıtlı olan ve Uşşak makamı ile benzerlik gösteren, 9 zamanlı (2+2+2+3) düzümlü “Altın Tas İçinde Kınam Ezdiler” adlı eserin ses sahası Nota Materyali 24.’ de görülmektedir.

Nota Materyali 24. “Altın Tas İçinde Kınam Ezdiler” Adlı Türkünün Ses Sahası

Değerlendirme:

Eserin saz kısmı 1. ölçüde 6. derece ile başlamaktadır ve yine 6. derece üzerinde asma kalış yaparak melodik seyir devam etmektedir. 2. ölçüde 5. derece ile başlayan seyir, dizinin güçlüsü sayılabilecek 4. derece hareket etmektedir. 3. ölçüde 4. derece ile başlayan melodik seyir bir oktav altta ki 7. dereceye hareket etmektedir. 4. derecede eksen sesi ile başlayan melodik seyir, tekrar eksen sesinde karar kılıp, 6.

derece ile 1. dolaptan başa dönmektedir. Saz payı iki kez döndüğü için de aynı ölçüler tekrar edilip, 2. dolapta 6. derece ile eserin vokal kısmına geçilmektedir.

“Altın Tas İçinde Kınam Ezdiler” adlı eserin saz kısmı Nota Materyali 25.’de görülmektedir.

Nota Materyali 25. “Altın Tas İçinde Kınam Ezdiler” Adlı Türkünün Saz Kısmı

Eserin vokal bölümü 5. ölçü itibariyle 6. derecede başlayıp, 8. dereceye hareket etmektedir. 6. ölçüde 7. derece ile başlayan melodik seyir eksen sesine hareket edip, 7. ölçü başında bir oktav altta ki, rast çeşnili 7. derecede kalmaktadır. 8. ölçüde 7. derece ile başlayan melodik seyir, dizinin güçlü derecesi sayılabilecek 4. derece üzerinde kalmakta ve 9. ölçü itibariyle 3. dereceye hareket etmektedir. 10. ölçüden itibaren 5. derece ile devam eden melodik seyir aynı hareketler ile 12. ölçüde bir oktav altta ki rast çeşnili 7. dereceye düşüp, 2. derece ile devam etmekte ve 6. derecede (#) işareti alıp yine 6. derecede kalmaktadır. 13. ölçüde 3. derece ile hareket eden melodik seyir 14. ölçüde eksen sesi ile son bulmaktadır. Eserin devam eden saz ve vokal bölümlerinin aynı olduğu tespit edilmiştir.

“Altın Tas İçinde Kınam Ezdiler” adlı eserin vokal kısmı Nota Materyali 26.’da görülmektedir.

8
AL TIN TA SI

9
ÇI N DE GI NA

10
M EZ Dİ LE RA

11
MA NA MA NA MA

12
NEY

13
GÜ MÜŞ TA RA

14
Ğİ LE ZUL FÜ

15
M ÇÖZ DÜ LE RA

16
MA NA MA NA MA

17
NEY

Nota Materyali 26. “Altın Tas İçinde Kınam Ezdiler” Adlı Türkünün Vokal Kısmı

3.1.9. “Ambara Koydular Mısır Darısı” Müzikal İncelemesi

A. ESERİN KÜNYESİ
Adı: Ambara Koydular Mısır Darısı
Yöresi: Kütahya / Gediz
Kimden Alındığı: Murat VAROL
Repertuvar No: 5132
B. ESERİN MAKAM İNCELEMESİ
Makamsal Yapısı: Eser dizi ve duyum olarak Hüseyini makamı ile benzerlik göstermektedir.
Karar sesi: La perdesi
Donanımı: Donanımda sib ² sesi kullanılmış olup, türkü içinde ki ölçülerde fa# sesinin de kullanıldığı görülmektedir.
Ses Genişliği: Eser 10 sestem oluşmaktadır.
C. ESERİN USUL VE FORM İNCELEMESİ
Usul Karakteri: Eserin usul karakteri bileşik zamanlı usul olarak değerlendirilmektedir.
Usul Yapısı ve Düzümü: 6 zamanlı, (4'lük birimde 6/4), (2+2+2) düzümdedir.
Formu: 6 zamanlı Sözlü Kırık Hava olup türkü şeklinde değerlendirilmiştir.
Konusu ve Türü: Kendinden küçük ve sevmediği biriyle evlendirilen kadının isyanı olup, türü türküdür.

Tablo 10. “Ambara Koydular Mısır Darısı”

TRT THM repertuvar arşivinde 5132 sıra numarası ile kayıtlı olan ve Hüseyini makamı ile benzerlik gösteren, 6 zamanlı (2+2+2) düzümlü “ Ambara Koydular Mısır Darısı” adlı eserin ses sahası Nota Materyali 27.’ de görülmektedir.

Nota Materyali 27. “Ambara Koydular Mısır Darısı” Adlı Türkünün Ses Sahası

Değerlendirme:

Türkünün saz kısmı 1. ölçüden itibaren, 2. derece ile başlayıp bir oktav altta ki 7. dereceye hareket etmektedir. 2. ölçü başından itibaren 2. derece ile devam eden melodik seyir eksen sesi ile son bulup eserin söz kısmına geçmektedir.

“Altın Tas İçinde Kınam Ezdiler” adlı eserin saz kısmı Nota Materyali 28.’ de görülmektedir.

(SAZ.....)

Nota Materyali 28. “Ambara Koydular Mısır Darısı” Adlı Türkünün Saz Kısmı

Eserin vokal kısmı 3. ölçü itibariyle 3. derece ile başlayıp yine 3. derece üzerinde kalmakta ve 4. ölçüde kullanılan röpriz işareti ile ölçü başına tekrar dönmektedir. 5. ölçüde 6. derece ile başlayan melodik seyir bir oktav altta ki 6. dereceden hareket ile yine bir oktav altta ki 7. derecede kalmaktadır. 6. ölçü itibariyle 2. derece ile devam eden melodik seyir eksen sesi üzerinde son bulmaktadır.

“Ambara Koydular Mısır Darısı” adlı eserin vokal kısmı Nota Materyali 29.’da görülmektedir.

AM BA RA KOY DU LAR MI SIR DA RI SI

KOY NU MA KOY DU LA A NA KU ZU SU

KOY NU MA KOY DU LA A NA KU ZU SU

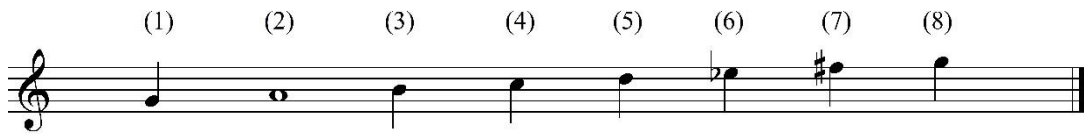
Nota Materyali 29. “Ambara Koydular Mısır Darısı” Adlı Türkünün Vokal Kısmı

3.1.10. “Ben Bir Sarı Demircinin Kızıyım” Adlı Eserin Müzikal İncelemesi

A. ESERİN KÜNYESİ
Adı: Ben Bir Sarı Demircinin Kızıyım
Yöresi: Kütahya / Domaniç / Yeşilköy
Kimden Alındığı: İbrahim BİLGİLİ
Repertuvar No: 3255
B. ESERİN MAKAM İNCELEMESİ
Makamsal Yapısı: Eser dizi ve duyum olarak Karcıgar makamı ile benzerlik göstermektedir. Karar sesi (la) karcıgar dizisine ek olarak fa# ve mib sesi birlikte görüldüğü için Gülizar makamı dizisinde ifade edilmiştir.
Karar sesi: La perdesi
Donanımı: Donanımda Fa# ve mib seslerinin kullanıldığı görülmektedir.
Ses Genişliği: Eser 8 sestem oluşmaktadır.
C. ESERİN USUL VE FORM İNCELEMESİ
Usul Karakteri: Eserin usul karakteri bileşik zamanlı usul olarak değerlendirilmektedir.
Usul Yapısı ve Düzümü: 7 zamanlı (8' lik Birimde 7/8) (3+2+2) düzümdedir.
Formu: 7 zamanlı Sözlü Kırık Hava olup yörede kadın kınalarında icra edilen kına türküsü şeklinde değerlendirilmiştir.
Konusu ve Türü: Konusu zorla evlendirilen bir kızın annesine olan isyanı, sitemi ve üzüntüsü olup, türü türküdür.

Tablo 11. “Ben Bir Sarı Demircinin Kızıyım”

TRT THM repertuvar arşivinde 3255 sıra numarası ile kayıtlı olan ve Karcıgar makamı ile benzerlik gösteren 7 zamanlı (3+2+2) düzümlü “Ben Bir Sarı Değirmencinin Kızıyım” adlı eserin ses sahası Nota Materyali 30.’ da görülmektedir.

Nota Materyali 30. “Ben Bir Sarı Değirmencinin Kızıyım” Adlı Türkünün Ses Sahası

Değerlendirme:

Kütahya yöresinde kadınlar def, deblek, sini, tepsi haricinde çalgı aleti çalamadıkları için türkülerin saz bölümlerini terennümler şeklinde söylemektedirler. Saz bölümleri türküyü derleyenler tarafından TRT repertuvarında bu terennümler notaya alınarak yazılmıştır. Ayrıca türkünün saz bölümünün, vokal bölümünde bulunan nakarat bölümü ile aynı olduğu tespit edilmiştir.

10. ölçü itibariyle başlayan saz bölümü, 7. derece ile melodik seyire başlamakta ve 3. dereceye hareket etmektedir. 11. ölçüde 5. derece ile başlayan melodik seyir, yine 5. derecede bemol arızası alarak 4.dereceye hareket etmektedir. Saz bölümünün son ölçüsü olan 12. ölçüde 2. derecede hareket eden melodik seyir, eksen sesine gitmekte ve eserin vokal bölümüne geçiş yapmaktadır.

“Ben Bir Sarı Demircinin Kızıyım” adlı eserin saz kısmı Nota Materyali 31.’de görülmektedir.

Nota Materyali 31. “Ben Bir Sarı Değirmencinin Kızıyım” Adlı Türkünün Saz Kısmı

Eserin vokal bölümü 1. ölçüde 1 oktav altta ki 7. derece ile başlamakta olup, 5. dereceye hareket etmektedir. 2. ölçüde 4. derece ile başlayıp, 5. dereceye hareket etmekte ve 3. ölçüde 7. dereceden 4. dereceye hareket ederek yine 4. derecede asma kalış yapmaktadır. 4. ölçüde 7. derece ile başlayan melodik seyir, 6. ölçü sonuna kadar saz bölümünde olan aynı hareketler ile eksen sesinde kalmaktadır. 7. 8. ve 9. ölçüler incelendiğinde melodik seyirin 1. ve 3. ölçüler ile aynı olduğu tespit edilmiştir. Eserin nakarat bölümü olan 10. 11. ve 12. ölçüler incelendiğinde ise, eserin saz bölümü ile aynı melodik seyire sahip olduğu tespit edilmiştir.

“Ben Bir Sarı Demircinin Kızıyım” adlı eserin vokal kısmı Nota Materyali 32.’de görülmektedir.

1
BEN BİR SA RI DE MİR Cİ NİN

3
KI ZI YIM AK KA ĞIT ÜS

5
TÜN DE KA RA YA ZI YIM

7
BE NAN NE MİN BİR KİY MET Lİ

9
KI ZI YIM AN NEM BA NA

11
BEN NAN NE ME DOY MA DIM

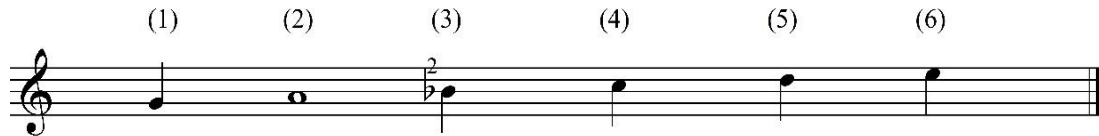
Nota Materyali 32. “Ben Bir Sarı Değirmencinin Kızıyım” Adlı Türkünün Vokal Kısmı

3.1.11. “Biberim Biberim Acı Biberim” Adlı Eserin Müzikal İncelemesi

A. ESERİN KÜNYESİ
Adı: Biberim Biberim Acı Biberim
Yöresi: Kütahya / Gediz
Kimden Alındığı: Necati ERHAN
Repertuvar No: 5063
B. ESERİN MAKAM İNCELEMESİ
Makamsal Yapısı: Eser dizi ve duyum olarak Hüseyini Makamına benzerlik göstermektedir.
Karar sesi: La perdesi
Donanımı: Donanımda Sib ² sesinin kullanıldığı görülmektedir.
Ses Genişliği: Eser 6 sestem oluşmaktadır.
C. ESERİN USUL VE FORM İNCELEMESİ
Usul Karakteri: Eserin usul karakteri bileşik zamanlı usul olarak değerlendirilmektedir.
Usul Yapısı ve Düzümü: 9 zamanlı (8'lik birimde 9/8), 9d (2+2+2+3) düzümüdür.
Formu: Başlangıçta 9 zamanlı bir eser olmasından dolayı zeybek olduğu düşünülmüş fakat oyunlu bir ezgi olmamasından dolayı kırık hava olup, türkü şeklinde değerlendirilmiştir.
Konusu ve Türü: Askere giden yâre olan özlem ve kaynanaya sitem olup, türü türküdür.

Tablo 12. “Biberim Biberim Acı Biberim”

TRT THM repertuvar arşivinde 5063sıra numarası ile kayıtlı olan ve Hüseyini makamı ile benzerlik gösteren, 9 zamanlı (2+2+2+3) düzümlü “Biberim Biberim Acı Biberim” adlı eserin ses sahası Nota Materyali 33.’de görülmektedir.

Nota Materyali 33. “Biberim Biberim Acı Biberim” Adlı Türkünün Ses Sahası

Değerlendirme:

6. derece etrafında şekillenerek başlayan melodik seyir, 2. ölçünün sonunda 4. derece üzerinde asma kalış yapmaktadır. Yine aynı şekilde 3. ölçü itibariyle 5. derece etrafında başlayan melodik seyir bu kez 4. ölçü sonunda 3. derece üzerinde asma kalış yapmaktadır.

5. ölçü başından 1. derece ile başlayan melodik seyir, 6. ölçüde 3. ve 4. derecedeki seslerin vurgulanmasıyla eksen sesi üzerinde sonlanmaktadır. Her ne kadar nota üzerinde röpriz işareti olmasa da, yöredeki icra örnekleri incelendiğinde eserin saz kısmının tekrarlandığı görülmektedir.

“Biberim Biberim Acı Biberim” adlı eserin saz kısmı Nota Materyali 34.’de görülmektedir.

Nota Materyali 34. “Biberim Biberim Acı Biberim” Adlı Türkünün Saz Kısmı

7. ölçü itibariyle eserin vokal bölümü eksen sesi üzerinden başlamaktadır. 7. Ölçü başında “Bİ-BE-RİM” ile başlayan vokal “Bİ-BE” hecelerinde iki sekizlik eksen sesi ile başlarken eserin devam eden vokal bölümlerinin 18. ölçü sonuna kadar aynı olduğu tespit edilmiştir.

“Biberim Biberim Acı Biberim” adlı eserin vokal kısmı Nota Materyali 35.’de görülmektedir.

Bİ BE RİM Bİ BE RİM___ A CI Bİ BE RİM BEN EL LE RE NE DE YİM___

BE NİM KA DE RİM___ BEN EL LE RE NE DE YİM___ BE NİM KA DE RİM___

E ĞER YA___ RİM___ BE NİM OL MAZ SA___ BA___ ŞİM A___ LİP___

NE RE Gİ DE RİM___ BA ŞİM___ A___ LİP___ NE RE Gİ DE RİM___

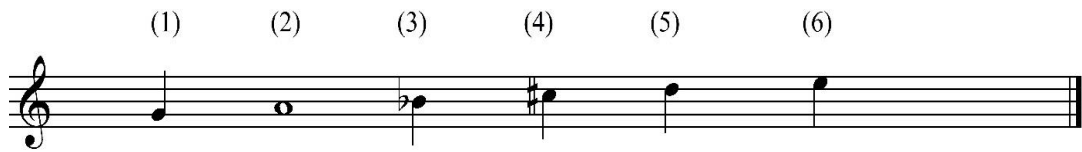
Nota Materyali 35. “Biberim Biberim Acı Biberim” Adlı Türkünün Vokal Kısmı

3.1.12. “Ekin Ektim Dağ Başına (Yolma Türküsü)” Adlı Eserin Müzikal İncelemesi

A. ESERİN KÜNYESİ
Adı: Ekin Ektim Dağ Başına (Yolma Türküsü)
Yöresi: Kütahya / Gediz
Kimden Alındığı: Hesna ERHAN
Repertuvar No: 5135
B. ESERİN MAKAM İNCELEMESİ
Makamsal Yapısı: Eser dizi ve duyum olarak Hicaz makamı ile benzerlik göstermektedir
Karar sesi: La perdesi
Donanımı: Donanımda sib ve fa# seslerinin kullanıldığı görülmektedir.
Ses Genişliği: Eser 6 sestem oluşmaktadır.
C. ESERİN USUL VE FORM İNCELEMESİ
Usul Karakteri: Eserin usul karakteri bileşik zamanlı usul olarak değerlendirilmektedir.
Usul Yapısı ve Düzümü: 9 zamanlı (8'lik birimde 9/8), 9d (2+2+2+3) düzümüdür.
Formu: Başlangıçta 9 zamanlı bir eser olmasından dolayı zeybek olduğu düşünülmüş fakat oyunlu bir ezgi olmamasından dolayı kırık hava olup, yörede kadınlar tarafından söylenen iş türküsü şeklinde değerlendirilmiştir.
Konusu ve Türü: Gurbette olan yâre hasret ve özlem olup, kadınların tarlada çalışırken söyledikleri türküdür.

Tablo 13. “Ekin Ektim Dağ Başına (Yolma Türküsü)”

TRT THM repertuvar arşivinde 5135 sıra numarası ile kayıtlı olan ve Hicaz makamı ile benzerlik gösteren, 9 zamanlı (2+2+2+3) düzümlü “Ekin Ektim Dağ Başına (Yolma Türküsü)” adlı eserin ses sahası Nota Materyali 36.’ da görülmektedir.

Nota Materyali 36. “Ekin Ektim Dağ Başına (Yolma Türküsü)” Adlı Türkünün Ses Sahası

Değerlendirme:

Eser'in saz kısmı 1. ölçü itibarıyla 5. derece ile başlamakta olup, eksen sesine hareket etmektedir. 2. ölçü itibarıyla 5 derece ile başlayan melodik seyir ölçü sonunda eksen sesinde kalmaktadır. Eser'in 3. 4. ve 5. ölçüleri aynı hareketlerle devam etmekte olup 6 ölçü itibarıyla 4. derece ile başlayıp Eser'in Eksen sesinde kalmaktadır.

“Ekin Ektim Dağ Başına (Yolma Türküsü)” adlı eserin saz kısmı Nota Materyali 37.’de görülmektedir.

(SAZ.....)

Nota Materyali 37. “Ekin Ektim Dağ Başına (Yolma Türküsü)” Adlı Türkünün Saz Kısmı

Eser’in vokal bölümü 7. ölçüde eksen sesinden hareketle 1. derece ile başlamakta ve eksen sesine hareket etmektedir. 8. ölçüde yine eksen sesinden hareketle başlayan vokal bölümü 3 derece ile devam etmekte ve 1. derecede sona ermektedir. Aynı ölçü içerisinde yine eksen sesi ile hareket eden saz bölümü ile devam edip 1 derecede kalmaktadır.

9. ölçüde saz bölümünün devam eden kısmı ile eksen sesiyle başlayan melodik seyir, 4. derece ile vokal kısmına başlamakta ve 3. dereceye hareket etmektedir.

Eser’in vokal kısmı 10. ölçüde, 4. derece ile başlamakta ve 5. dereceye hareket etmektedir. 11. ölçüde, 4. derece ile başlayan vokal kısım 2. derecede kalmaktadır.

12. ölçüde 3. derece ile başlayan vokal kısım, eksen sesinde kalmakta ve yine eksen sesi ile saz bölümleri tamamlanmaktadır.

13. ölçü itibariyle 1. derece ile başlayan vokal kısım 5. derecede kalmaktadır. 14. ölçüde, 4. derece ile başlayan seyir eksen sesine hareket etmekte olup, 15. ölçüde ise 3. dereceden, tekrar eksen sesine hareket ederek vokal kısmı tamamlamaktadır.

“Ekin Ektim Dağ Başına (Yolma Türküsü)” adlı eserin vokal kısmı Nota Materyali 38.’de görülmektedir.

7
E KİN NEK TİM BA DAĞ ŞI NA (SAZ.....)

9
YEL LE Nİ RA MAN BE NİM GÖN LÜM

11
YA Rİ ÖZ LER DE LE NİR (SAZ.....)

13
BE NİM GÖN LÜM YA Rİ ÖZ LE

15
DE LE NİR (SAZ.....)

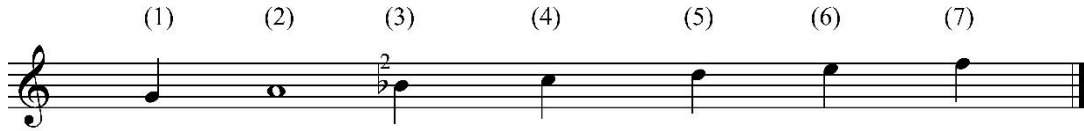
Nota Materyali 38. “Ekin Ektim Dağ Başına (Yolma Türküsü)” Adlı Türkünün Vokal Kısmı

3.1.13. “Harman Yeri Sürmeli” adlı eserin Müzikal İncelemesi

A. ESERİN KÜNYESİ
Adı: Harman Yeri Sürmeli
Yöresi: Kütahya / Gediz
Kimden Alındığı: Emine VAROL / Gülsün VAROL
Repertuvar No: 5136
B. ESERİN MAKAM İNCELEMESİ
Makamsal Yapısı: Eser dizi ve duyum olarak Uşşak makamı ile benzerlik göstermektedir.
Karar sesi: La perdesi
Donanımı: Donanımda sib ² sesinin kullanıldığı görülmektedir.
Ses Genişliği: Eser 7 sestten oluşmaktadır.
C. ESERİN USUL VE FORM İNCELEMESİ
Usul Karakteri: Eserin usul karakteri bileşik zamanlı usul olarak değerlendirilmektedir.
Usul Yapısı ve Düzüümü: 9 zamanlı (8'lik birimde 9/8), 9d (2+2+2+3) düzüümdedir.
Formu: Başlangıçta 9 zamanlı bir eser olmasından dolayı zeybek olduğu düşünülmüş fakat oyunlu bir ezgi olmamasından dolayı kırık hava olup, türkü şeklinde değerlendirilmiştir.
Konusu ve Türü: Askerdeki eşine olan özlem ve hasret olup, türü türküdür.

Tablo 14. “Harman Yeri Sürmeli”

TRT THM repertuvar arşivinde 5136 sıra numarası ile kayıtlı olan ve Uşak makamı ile benzerlik gösteren, 9 zamanlı (2+2+2+3) düzümlü “Harman Yeri Sürmeli” adlı eserin ses sahası Nota Materyali 39.’da görülmektedir.

Nota Materyali 39. “Harman Yeri Sürmeli” Adlı Türkünün Ses Sahası

Değerlendirme:

Eserin saz kısmı 1. ölçü itibarı ile eksen sesi üzerinde başlayıp 4. dereceye hareket etmektedir. 2. ölçü itibarı ile 6. derecede başlayan seyir 4. derece üzerinde asma kalış yapmaktadır. 3. ölçü itibarı ile 5. derece ile hareket eden melodik seyir 4. derece üzerinde kalmakta ve 4. ölçüde 3. derece ile devam edip eksen sesi üzerine hareket etmektedir. 5. ölçüde bir oktav alttaki 1. derece ile başlayan melodik seyir 4. derece üzerine hareket etmekte olup 6. ölçüde 3. derece üzerinden hareketle eksen sesinde son bulmaktadır.

“Harman Yeri Sürmeli” adlı eserin saz kısmı Nota Materyali 40.’da görülmektedir.

Nota Materyali 40. “Harman Yeri Sürmeli” Adlı Türkünün Saz Kısmı

Eserin vokal kısmı 7. ölçü itibarı ile eksen sesi ile başlayıp 4. dereceye hareket etmekte, 8. ölçü de 6. dereceden hareketle 4. derece üzerinde asma kalışı yapmaktadır. 9. ölçü de 5. derece üzerinden 4. dereceye hareket eden melodik seyir, 10. ölçü de 3. derece ile devam etmekte ve yine 3. derece üzerinde kalıp vokal kısmını, saz kısmına bağlayıp bu kısmı eksen sesi üzerinde tamamlamaktadır. 11. ölçü itibarı ile bir oktav altta ki 1. derece ile başlayan melodik seyir 4. derece üzerinde kalıp, 12. ölçüde 3. derece ile hareketle eksen sesi üzerinde kalmaktadır.

Eserin vokal kısmı incelendiğinde 13. 14. 15. 16. 17. 18. ölçüleri ile 7. 8. 9. 10. 11. 12 ölçülerinin aynı olduğu ve yine eserin bağlantı bölümü olan 19. 20. 21. 22. 23. 24. ölçülerinin saz kısmı ile aynı olduğu tespit edilmiştir.

“Harman Yeri Sürmeli” adlı eserin vokal kısmı Nota Materyali 41.’de görülmektedir.

7
HAR MAN YE Rİ SÜR ME Lİ

9
BAĞ DAŞ GU RUP DUR MA LI SAZ...

11
BAĞ DAŞ GU RUP DUR MA LI

13
AS KER DE Kİ YA Rİ ME

15
TEL VU RUP GE TİR ME LI SAZ...

17
TEL VU RUP GE TİR ME LI

19
Bİ BE RİM Bİ BE RİM A CI Bİ BE RİM

21
BE NEL LE RE NE DE YİM BE NİM KA DE RİM SAZ...

23
BE NEL LE RE NE DE YİM Çİ LEM TE CEL LİM

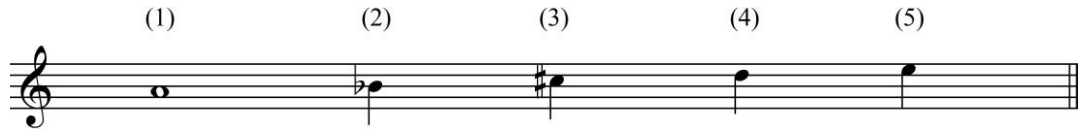
Nota Materyali 41. “Harman Yeri Sürmeli” Adlı Türkünün Vokal Kısmı

3.1.14. “İğnem Düştü Yerlere” Adlı Eserin Müzikal İncelemesi

A. ESERİN KÜNYESİ
Adı: İğnem Düştü Yerlere
Yöresi: Kütahya / Merkez
Kimden Alındığı: Ahmet HİSARLI
Repertuvar No: 1620
B. ESERİN MAKAM İNCELEMESİ
Makamsal Yapısı: Eser dizi ve duyum olarak Hicaz makamı ile benzerlik göstermektedir.
Karar sesi: La perdesi
Donanımı: Donanımda sib ve do# seslerinin kullanıldığı görülmektedir.
Ses Genişliği: Eser 5 sestem oluşmaktadır.
C. ESERİN USUL VE FORM İNCELEMESİ
Usul Karakteri: Eserin usul karakteri basit zamanlı usul olarak değerlendirilmektedir.
Usul Yapısı ve Düzümü: 4 zamanlı (4'lük birimde 4/4), (2+2) düzümüdür.
Formu: 4 zamanlı yörede kadın kınalarında söylenen, oyunlu bir ezgi olmasından dolayı kırık hava olup, türkü şeklinde değerlendirilmiştir.
Konusu ve Türü: Kadın gezekeleri ve kınalarında söylenen oyunlu bir türküdür.

Tablo 15. “İğnem Düştü Yerlere”

TRT THM repertuvar arşivinde 1620 sıra numarası ile kayıtlı olan ve Hicaz makamı ile benzerlik gösteren, 4 zamanlı (2+2) düzümlü “İğnem Düştü Yerlere” adlı eserin ses sahası Nota Materyali 42.’de görülmektedir.

Nota Materyali 42. “İğnem Düştü Yerlere” Adlı Türkünün Ses Sahası

Değerlendirme:

Kütahya yöresinde kadınlar def, deblek, sini, tepsi haricinde çalgı aleti çalamadıkları için türkülerin saz bölümlerini terennümler şeklinde söylemektedirler. Saz bölümleri türküyü derleyenler tarafından TRT repertuvarında bu terennümler notaya alınarak yazılmıştır. Ayrıca türkünün saz kısmının, vokal kısmında bulunan nakarat bölümü ile aynı olduğu tespit edilmiştir.

Eserin saz kısmı 9. Ölçü itibarı ile 4. Derece ile başlamakta olup 5. Derecede kalmaktadır. 10. Ölçü itibarı ile 4. Derecede ile devam eden melodik seyir eksen sesi üzerinde kalmakta, 11. Ölçüde 4. Derece ile 5. Dereceye hareketle, 12. Ölçüde de

aynı seyri tamamlayıp 13. Ölçüde 4. Derece üzerinden devam edip eksen sesinde kalmaktadır.

“İğnem Düştü Yerlere” adlı eserin saz kısmı Nota Materyali 43.’de görülmektedir.

Nota Materyali 43. “İğnem Düştü Yerlere” Adlı Türkünün Saz Kısmı

Eserin vokal kısmı 1. ölçü itibarı ile 3. derece ile başlayıp 5. derece üzerinde kalmakta ve aynı hareketi 2. ölçüde de tekrar etmektedir. 3. ölçüde 4. derece ile devam eden seyir 5. dereceye hareketle, 4. ölçüde 4. derece ile devam etmekte ve eksen sesi üzerinde son bulmaktadır. Eserin vokal kısmının 5. 6. 7. ve 8. ölçüleri incelendiğinde 1. 2. 3. ve 4. ölçüleri ile aynı olduğu tespit edilmiştir.

“İğnem Düştü Yerlere” adlı eserin saz kısmı Nota Materyali 44.’ de görülmektedir.

1
İĞ NEM DÜŞ TÜ YE__ R LE RE İĞ NEM DÜŞ TÜ YE__ R LE RE

3
KA RIŞ__ TI GA_ ZEL LE__ RE KA RIŞ__ TI GA_ ZEL LE RE

5
TA Bİ A TIM KU____ RU SUN TA Bİ A TIM KU____ RU SUN

7
BA KA_ RIM GÜ_ ZEL LE__ RE BA KA_ RIM GÜ_ ZEL LE RE

9
HOP ŞİM DAL LI__ ŞİM DAL LI YAR KA_ PI SI__ MAN DAL LI

11
MAN DA_ LI NI__ KIR MA LI İ ÇE_ Rİ YA_ GİR ME Lİ

13
YA ROL_ DU ĞUN BİL ME Lİ

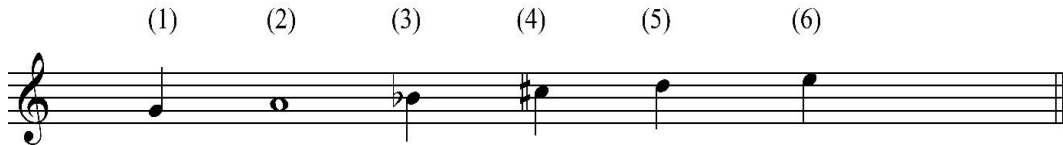
Nota Materyali 44. “İğnem Düştü Yerlere” Adlı Türkünün Vokal Kısmı

3.1.15. Taş Duvar Örülür mü” Adlı Eserin Müzikal İncelemesi

A. ESERİN KÜNYESİ
Adı: Taş Duvar Örülür mü? (Gelin Kaynana Deyişmesi)
Yöresi: Kütahya / Gediz
Kimden Alındığı: İsmail ÖZDİNÇ
Repertuvar No: 5129
B. ESERİN MAKAM İNCELEMESİ
Makamsal Yapısı: Eser dizi ve duyum olarak Hicaz makamı ile benzerlik göstermektedir.
Karar sesi: La perdesi
Donanımı: Donanımda sib ve do# seslerinin kullanıldığı görülmektedir.
Ses Genişliği: Eser 6 sestem oluşmaktadır.
C. ESERİN USUL VE FORM İNCELEMESİ
Usul Karakteri: Eserin usul karakteri bileşik zamanlı usul olarak değerlendirilmektedir.
Usul Yapısı ve Düzümü: 9 zamanlı (8'lik birimde 9/8), 9d (2+2+2+3) düzümüdür.
Formu: 9 zamanlı oyunlu bir ezgi olup, yörede kadınlar tarafından söylenen gelin kaynana atışması şeklinde kırık hava olup, türkü şeklinde değerlendirilmiştir.
Konusu ve Türü: Mizah, gelin kaynana atışması olup, türü türküdür.

Tablo 16. “Taş Duvar Örülür mü?”

TRT THM repertuvar arşivinde 5129 sıra numarası ile kayıtlı olan ve Hicaz makamı ile benzerlik gösteren, 9 zamanlı (2+2+2+3) düzümlü” Taş Duvar Örülür mü” adlı eserin ses sahası Nota Materyali 45.’de görülmektedir.

Nota Materyali 45. “Taş Duvar Örülür mü” Adlı Türkünün Ses Sahası

Değerlendirme:

Eserin saz kısmı 1. ölçü itibarı ile 5. derece ile başlayıp, 3. dereceye hareket etmektedir. 2. ölçüde 4. derece ile başlayan melodik seyir bir oktav altta ki 1. Derece seste asma kalış yapmakta, 3. ölçü itibarı ile de eksen sesi üzerinden devam edip tekrar eksen sesi üzerinde gelmekte ve 4. ölçüyü de eksen sesi ile tamamlamaktadır.

“Taş Duvar Örülür mü” adlı eserin saz kısmı Nota Materyali 46.’da görülmektedir.

Nota Materyali 46. “Taş Duvar Örülür mü” Adlı Türkünün Saz Kısmı

Eserin vokal kısmı 5. ölçü itibarı ile bir oktav altta ki 1. derece ses ile başlayıp 5. dereceye hareket etmekte, 6. ölçüde ise yine 5. derece ile devam edip ısrarla 5. derecede asma kalış yapmaktadır. Eserin vokal kısmı incelendiğinde, 7. 8. 13. 14. 15. 16. 21. 22. 23. ve 24. ölçülerinin aynı hareketleri devam ettirdiği tespit edilmiştir.

9. ölçü ile devam eden melodik seyir 5. derece ile hareket etmekte olup 3. derecede kalmakta ve 10. ölçüde 4. derece üzerinden hareketle bir oktav altta ki 1. derece üzerinde asma kalış yapmaktadır. 11. ölçü itibarı ile eksen sesi ile devam eden seyir yine eksen sesi üzerinde kalıp, 12. ölçüyü de eksen sesi ile tamamlamaktadır. Eserin vokal kısmı incelendiğinde; 17. 18. 19. 20. 25. 26. 27. ve 28. ölçülerinin 9. 10. 11. ve 12. ölçüler ile aynı hareketleri yaptığı tespit edilmiştir.

“Taş Duvar Örülür mü” adlı eserin vokal kısmı Nota Materyali 47.’de görülmektedir.

5
TAŞ DU VAR Ö RÜ LÜR MÜ

7
KAY NA NA DÖ VÜ LÜR MÜ

9
KAY NA NA YI DÖ VEN GE LİN

11
MA HAL LE DE SE Vİ LİR Mİ

13
MA ŞA BA ÇAK LI GE LİN

15
ÇIR PI BA ÇAK LI GE LİN

17
O OĞ LA NI BEN DÖ ĞUR DUM

19
BA ŞI SA ÇAK LI GE LİN

21
BAK MA BİZ TE Pİ Şİ RİZ

23
Yİ NE DE GÜ LÜ ŞÜ RÜZ

25
KO NU KOM ŞU ÇAT LA SIN LAR

27
SO NUN DA Ö PÜ ŞÜ RÜZ

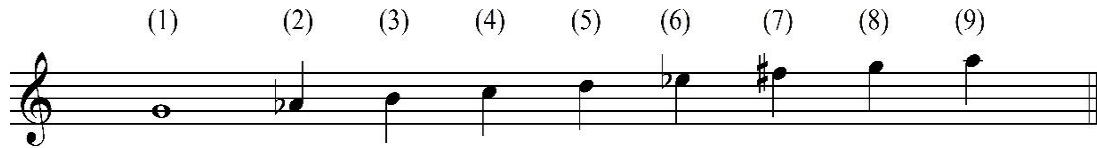
Nota Materyali 47. “Taş Duvar Örülür mü” Adlı Türkünün Vokal Kısmı

3.1.16. “Manisa’yla Bergama’nın Arası” Adlı Eserin Müzikal İncelemesi

A. ESERİN KÜNYESİ
Adı: Manisa’yla Bergama’nın Arası
Yöresi: Kütahya / Altıntaş / Alören Köyü
Kimden Alındığı: Ahmet KURT
Repertuvar No: 521
B. ESERİN MAKAM İNCELEMESİ
Makamsal Yapısı: Eser dizi ve duyum olarak Hicaz makamı ile benzerlik göstermektedir.
Karar sesi: La perdesi
Donanımı: Donanımda fa#, mib ve lab seslerinin kullanıldığı görülmektedir.
Ses Genişliği: Eser 9 sestem oluşmaktadır.
C. ESERİN USUL VE FORM İNCELEMESİ
Usul Karakteri: Eserin usul karakteri bileşik zamanlı usul olarak değerlendirilmektedir.
Usul Yapısı ve Düzümü: 9 zamanlı (8’lik birimde 9/8), 9d (2+2+2+3) düzümüdür.
Formu: Başlangıçta 9 zamanlı bir eser olmasından dolayı zeybek olduğu düşünülmüş fakat oyunlu bir ezgi olmamasından dolayı kırık hava olup, türkü şeklinde değerlendirilmiştir.
Konusu ve Türü: Askerde olan sevdiğine verilmeyen kızın ayrılık acısı, özlemi, anne ve babasına olan sitemi olup, türü türküdür.

Tablo 17. “Manisa’yla Bergama’nın Arası”

TRT THM repertuvar arşivinde 521 sıra numarası ile kayıtlı olan ve Hicaz makamı ile benzerlik gösteren, 9 zamanlı (2+2+2+3) düzümlü “Manisa’yla Bergama’nın Arası” adlı eserin ses sahası Nota Materyali 48.’de görülmektedir.

Nota Materyali 48. “Manisa’yla Bergama’nın Arası” Adlı Türkünün Ses Sahası

Değerlendirme:

Eserin saz kısmı 15. ölçü itibarı ile 7. derece ile başlayıp, 5. Derecede asma kalış yapmaktadır. 16. ölçüde 8. derece ile başlayan melodik seyir 5. dereceye asma kalış yapmakta, 17. ölçü itibarı ile de yine 8. Derecede harekete başlayan seyir, 3. Dereceye hareketle 18. Ölçüde 3. Derece ile devam edip eksen sesi üzerinde sonlanmaktadır.

“Manisa’yla Bergama’nın Arası” adlı eserin saz kısmı Nota Materyali 49.’da görülmektedir.

Nota Materyali 49. “Manisa’yla Bergama’nın Arası” Adlı Türkünün Saz Kısmı

Eserin vokal kısmı 1. ölçü itibarı ile 8. derece ile başlayıp 7. dereceye hareket etmekte, 2. ölçüde ise yine 8. derece ile devam edip 5. derecede asma kalış yapmaktadır. 3. ölçü itibarıyla, 8. derecede hareketine devam eden melodik seyir, 4. derecede kalmakta ve röpriz işareti ile 1. ölçüye geri dönmektedir. 1. , 2. ve 3. ölçülerin tekrarı ile devam eden melodik seyir, 4. ölçü itibarıyla 7. dereceden hareketle 3. derecede kalmakta, 5. ölçüde 3. derece ses ile 5. dereceye hareket etmektedir. 6. ölçüde 4. derece ile devam eden melodik seyir, eksen sesi üzerinde ölçüyü tamamlayıp, röpriz işareti ile 4. ölçü başına geri dönmektedir. 13. ölçüde 7. derece ile başlayan melodik seyir, 3. dereceye hareket etmektedir. Eserin vokal kısmı incelendiğinde, 7. 8. 9. 10. 11. 12. ve 14. ölçülerinin eserin saz kısmı ile aynı hareketlere sahip olduğu tespit edilmiştir.

“Manisa’yla Bergama’nın Arası” adlı eserin vokal kısmı Nota Materyali 50.’de görülmektedir.

1
AH MA Nİ SAY LA A MA Nİ NA NİM BER GA MA NİN

3
A RA SI YAK TI DA BE Nİ

5
GA Ş LA RI NİN GA RA SI

7
GA RA GA RA GA RA GAR GA LAR CE VİZ DE DA LI NI IR GA LAR

9
ON BE Şİ NE BA SA N KIZ SEV Dİ Ğİ NE EL SAL LAR

11
YE LEK DİK DİM GEY ME Dİ DİK Dİ Yİ NE DEY ME Dİ

13
SAĞ O LA SI A MAN DA BU BAM SEV Dİ Ğİ ME VER ME Dİ

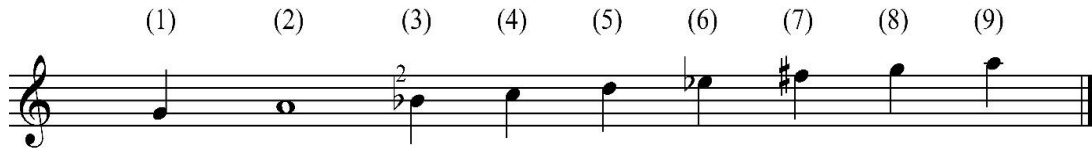
Nota Materyali 50. “Manisa’yla Bergama’nın Arası” Adlı Türkünün Vokal Kısmı

3.1.17. “Tarlada Bostan Olur mu” Adlı Eserin Müzikal İncelemesi

A. ESERİN KÜNYESİ
Adı: Tarlada Bostan Olur mu?
Yöresi: Balıkesir / Domaniç
Kimden Alındığı: Mehmet AKTEPE
Repertuvar No: 3309
B. ESERİN MAKAM İNCELEMESİ
Makamsal Yapısı: Eser dizi ve duyum olarak Karcıgar makamı ile benzerlik göstermektedir
Karar sesi: La perdesi
Donanımı: Donanımda sib2, fa# ve mib seslerinin kullanıldığı görülmektedir.
Ses Genişliği: Eser 9 sestem oluşmaktadır.
C. ESERİN USUL VE FORM İNCELEMESİ
Usul Karakteri: Eserin usul karakteri bileşik zamanlı usul olarak değerlendirilmektedir.
Usul Yapısı ve Düzümü: 9 zamanlı (8'lik birimde 9/8), 9d (2+2+2+3) düzümüdür.
Formu: Başlangıçta 9 zamanlı bir eser olmasından dolayı zeybek olduğu düşünülmüş fakat oyunlu bir ezgi olmamasından dolayı kırık hava olup, türkü şeklinde değerlendirilmiştir.
Konusu ve Türü: Askerde olan sevdiğine özlem ve hasret olup, türü türküdür..

Tablo 18. “Tarlada Bostan Olur mu?”

TRT THM repertuvar arşivinde 521 sıra numarası ile kayıtlı olan ve Karcıgar makamı ile benzerlik gösteren, 9 zamanlı (2+2+2+3) düzümlü “Tarlada Bostan Olur mu” adlı eserin ses sahası Nota Materyali 51.’de görülmektedir.

Nota Materyali 51. “Tarlada Bostan Olur mu” Adlı Türkünün Ses Sahası

Değerlendirme:

Eserin saz kısmı 1. ölçü itibarı ile 5. derece ile başlayıp, 4. derecede kalmaktadır. 2. ölçüde 3. derece ile başlayıp bir oktav altta ki 1. derecede asma kalış yapmaktadır. 3. ölçüde 1. ölçüde ki hareketleri tekrarlayan seyir, 4. ölçü itibarıyla 3. derece ile başlayıp aksen sesi ile sonlanmaktadır. Eserin ara saz bölümü 9. ölçüde 3. derece ile başlayıp 5. dereceye hareket etmekte, 10. ölçüden itibaren yine 3. dereceden hareketle 5. derecede asma kalış yapmaktadır.

“Tarlada Bostan Olur mu” adlı eserin saz kısımları Nota Materyali 52.’de görülmektedir.

Nota Materyali 52. “Tarlada Bostan Olur mu” Adlı Türkünün Saz Kısmı

Eserin vokal kısmı 5. ölçü itibarı ile bir oktav altta ki 1. derece ile başlayıp 6. dereceye hareketle, 6. ölçüde yine 6. derece ile devam edip 5. derecede kalmaktadır. 7. ölçü itibarıyla devam eden melodik seyir, 8. derece ile başlayıp 6. dereceye hareket etmekte, 8. ölçüde ise 5. derece üzerinden hareketle yine 5. derece üzerinde ölçüyü tamamlamakta ve röpriz işareti ile 5. ölçüye geri dönüş yapmaktadır.

9. ve 10. ölçülerde saz kısmına yer verilen eserde; 11. ölçü itibarıyla 5. dereceden 6. dereceye hareketle vokal kısım devam etmektedir. 12. ölçüde 8. derece ile başlayan seyir 4. derece üzerinde kalmakta olup, 13. ölçüde 3. derece ile hareketle bir oktav altta ki 1. derece üzerinde asma kalış yapmaktadır. 14. ölçü itibarıyla 5. derece ile başlayan melodik seyir 3. derece üzerinde kalmakta, 15. ölçüde yine 3. derece ile hareketle eksen sesi üzerinde kalmakta olup, röpriz işareti ile 11. ölçü başına dönmektedir.

Eserin bağlantı bölümü 16. ölçü itibarıyla 4. derece ile hareketle yine 4. derece üzerinde kalmakta, 17. ölçüde 3. derecen hareketle bir oktav altta ki 1. derece üzerinde asma kalış yapmaktadır. 18. ölçüde 5. derece ile devam eden seyir 4. derece üzerinde kalmakta, 19. ölçü itibarıyla 3. dereceden harekeyle eksen sesi üzerinde sonlanmaktadır.

“Tarlada Bostan Olur mu” adlı eserin vokal kısmı Nota Materyali 53.’de görülmektedir.

5
TAR LA DA BOS TAN O LUR MU

7
DİL LE RE DES TAN O LU R MU

9
SAZ.....

11
BE NİM BE NİM YA RİM AS KER DE

13
KA RA GÖZ LÜM A CEP TER HİS

15
O LUR MU HAY Dİ YA RİM KA YA BA ŞI NA

17
KA YA BA ŞI NA YE Nİ GİR MİŞ ON ÜÇ A MAN

19
YA RİM YA ŞI NA

Nota Materyali 53. “Tarlada Bostan Olur mu” Adlı Türkünün Vokal Kısmı

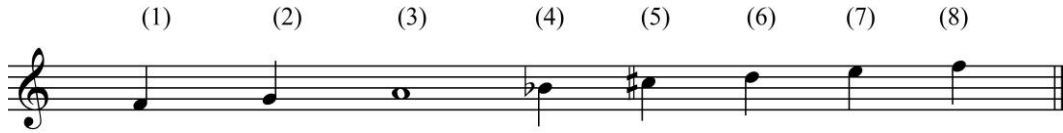
Türkü TRT Repertuar arşivine derleyenler tarafından yöre olarak Balıkesir/Domaniç olarak geçirilmiştir. Domaniç, Kütahya ilinin ilçesi olduğu için türkü Kütahya yöresine ait bir türküdür.

3.1.18. “Köprüden Geçer İken” Adlı Eserin Müzikal İncelemesi

A. ESERİN KÜNYESİ
Adı: Köprüden Geçer İken
Yöresi: Kütahya/Sabuncu Köyü
Kimden Alındığı: Mustafa KURT
Repertuvar No: 4519
B. ESERİN MAKAM İNCELEMESİ
Makamsal Yapısı: Eser dizi ve duyum olarak Hicaz makamı ile benzerlik göstermektedir.
Karar sesi: La perdesi
Donanımı: Donanımda sib ve fa# seslerinin kullanıldığı görülmektedir.
Ses Genişliği: Eser 8 sestem oluşmaktadır.
C. ESERİN USUL VE FORM İNCELEMESİ
Usul Karakteri: Eserin usul karakteri basit zamanlı usul olarak değerlendirilmektedir.
Usul Yapısı ve Düzümü: 4 zamanlı (4'lük birimde 4/4), (2+2) düzümüdür.
Formu: 4 zamanlı sözlü kırık hava olup, türkü şeklinde değerlendirilmiştir.
Konusu ve Türü: Bir delikanlıya olan sevdâ olup, türkü.

Tablo 19. “Köprüden Geçer İken”

TRT THM repertuvar arşivinde 4519 sıra numarası ile kayıtlı olan ve Hicaz makamı ile benzerlik gösteren, 4 Zamanlı (4 lük birimde 4/4) düzümlü “Köprüden Geçer İken” adlı eserin ses sahası Nota Materyali 54.’de görülmektedir.

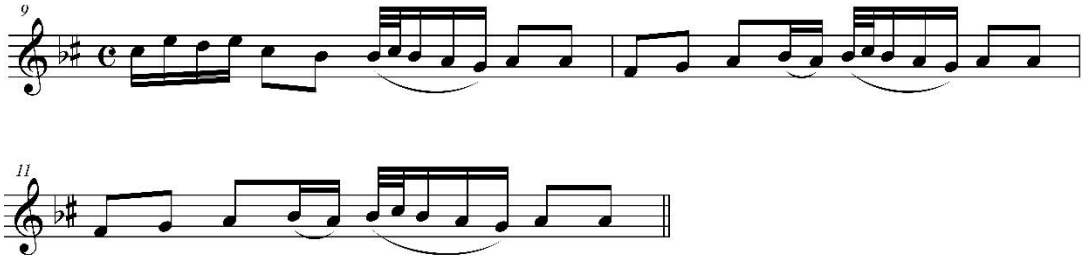

Nota Materyali 54. “Köprüden Geçer İken” Adlı Türkünün Ses Sahası

Değerlendirme:

Eserin saz kısmının, vokal kısmında bulunan nakarat bölümü ile aynı olduğu tespit edilmiştir. 9. Ölçü itibarıyla 5. Derece merkezinde başlayan melodik ezgi eksen sesi üzerinde kalmakta, 10. Ölçüde ise 1. Derece ses ile hareketle yine eksen sesi üzerinde kalmaktadır. Eserin saz kısmı incelendiğinde 11. Ölçüde ki melodik seyirin 10. Ölçü ile aynı hareketlere sahip olduğu tespit edilmiştir.

“Köprüden Geçer İken” adlı eserin saz kısımları Nota Materyali 55.’de görülmektedir.

Nota Materyali 55. “Köprüden Geçer İken” Adlı Türkünün Saz Kısmı

Eserin vokal kısmı 1. Ölçü itibariyle 6.derece etrafında şekillenerek başlayıp, yine 6. Derece üzerinde kalmakta, 2. Ölçüde ise melodik seyir 7. Derece ile devam edip yine 6. Derece üzerinde kalmaktadır. 3. Ölçü itibariyle 5. Derece ile devam eden seyir eksen sesine hareketle, 4. Ölçüde görüldüğü üzere 1. Derece etrafında şekillenerek yine eksen sesi üzerinde sonlanmaktadır. 5. Ölçü itibariyle 5. Derece üzerinde devam eden melodik seyir 6. Derece üzerine hareketle, 6. Ölçüde de görüldüğü üzere 7. Derece etrafında devam edip yine 6. Derece üzerinde kalmaktadır. 7. Ölçü itibariyle 5. Derece üzerinde şekillenen melodik seyir ölçü sonunda eksen sesine hareket edip, 8. Ölçüde 1. Derece etrafında şekillenerek yine eksen sesi üzerinde kalmaktadır. Eserin bağlantı kısmı olan 9, 10 ve 11. Ölçüleri incelendiğinde saz kısmı ile aynı hareketlere sahip olduğu tespit edilmiştir

“Köprüden Geçer İken” adlı eserin vokal kısmı Nota Materyali 56.’da görülmektedir.

1
KÖP RÜ DEN GE ÇE Rİ KEN A YOĞ LAN OĞ LAN OĞ____ LA NA

3
KÖP RÜ DE SAL LA DI_____ BE Nİ KÖP RÜ DE SAL LA DI_____ BE Nİ

5
Gİ Dİ GA VU RU NOĞ LU____ OĞ LA NOĞ LAN OĞ____ LA NA

7
İP_ SİZ BAĞ LA DI_____ BE Nİ İP_ SİZ BAĞ LA DI_____ BE Nİ

9
HE LE Gİ NE ÇAP KIN OĞ____ LA NA HE LE BAY GIN OĞ____ LA NA

11
MA LIM MÜL KÜM____ OĞ____ LA NA

Nota Materyali 56. “Köprüden Geçer İken” Adlı Türkünün Vokal Kısmı

3.1.19. “Çömüdüm” Adlı Eserin Müzikal İncelemesi

A. ESERİN KÜNYESİ
Adı: Çömüdüm
Yöresi: Kütahya
Kimden Alındığı: Sadık TÜRK, Şeref CANKU
Repertuvar No: 265
B. ESERİN MAKAM İNCELEMESİ
Makamsal Yapısı: Eser dizi ve duyum olarak Hicaz makamı ile benzerlik göstermektedir.
Karar sesi: La perdesi
Donanımı: Donanımda sib ve fa# seslerinin kullanıldığı görülmektedir. Fa# sesinin bazı ölçülerde bekâr hali aldığı görülmüştür.
Ses Genişliği: Eser 9 sestem oluşmaktadır.
C. ESERİN USUL VE FORM İNCELEMESİ
Usul Karakteri: Eserin usul karakteri bileşik zamanlı usul olarak değerlendirilmektedir.
Usul Yapısı ve Düzümü: 9 zamanlı (8'lik birimde 9/8), (3+2+2+2) düzümdedir.
Formu: 9 zamanlı kadın kınalarında ve düğünlerinde söylenen oyunlu bir ezgidir. Sözlü kırık hava olup, türkü şeklinde değerlendirilmiştir.
Konusu ve Türü: Aşık olduğu kişiye olan sitem olup, kadın gezekleri ve kınalarında söylenen oyunlu bir türküdür.

Tablo 20. “Çömüdüm”

TRT THM repertuvar arşivinde 265 sıra numarası ile kayıtlı olan ve Hicaz makamı ile benzerlik gösteren, 9 Zamanlı (8 lük birimde 3+2+2+2) düzümlü “Çömüdüm” adlı eserin ses sahası Nota Materyali 57.’de görülmektedir.

Nota Materyali 57. “Çömüdüm” Adlı Türkünün Ses Sahası

Değerlendirme:

Eserin saz kısmı 1. Ölçü itibariyle 8. Derece üzerinde şekillenerek 6. Derece üzerinde kalmakta olup, 2. Ölçüde ki röpriz işareti ile 1. Ölçü tekrar edilmektedir. Seyir esnasında 7. Derecenin diyez halinden, bekâr hale dönüşmesi dikkat çekicidir. 3. Ölçü itibariyle 7. Derece üzerinden devam eden melodik seyir eksen sesi üzerinde kalmakta olup, 4.ölçüde görüldüğü üzere röpriz işareti ile 3. Ölçü tekrar edilmektedir.

“Çömüdüm” adlı eserin saz kısımları Nota Materyali 58.’de görülmektedir.

Nota Materyali 58. “Çömüdüm” Adlı Türkünün Saz Kısımı

Eserin vokal kısmı incelendiğinde 5. Ölçü itibariyle 8. Derece üzerinde devam eden melodik seyir 6. Derece üzerinde kalmakta, 6.ölçüde görüldüğü üzere röpriz işareti ile 5. Ölçü tekrar edilmektedir. Seyir esnasında 7. Derecenin diyez halinden, bekâr hale dönüşmesi dikkat çekicidir. 7. Ölçü itibariyle 7. Derece üzerinde şekillenen melodik seyir eksen sesi üzerinde kalmakta olup, 8. ölçüde görüldüğü üzere röpriz işareti ile 7. Ölçü tekrar edilmektedir. Eser incelendiğinde 9, 10, 11 ve 12. Ölçülerinin 5, 6, 7 ve 8. Ölçüleri ile aynı melodik hareketlere sahip olduğu tespit edilmiştir. Eserin bağlantı kısmı olan 13, 14, 15 ve 16. Ölçülerinin, 1, 2, 3 ve 4. Ölçüleri ile aynı melodik hareketlere sahip olduğu tespit edilmiştir.

“Çömüdüm” adlı eserin vokal kısmı Nota Materyali 59.’da görülmektedir.

The image shows three lines of musical notation for the vocal part of the piece 'Çömüdüm'. Each line is in a 9/8 time signature with a key signature of one flat (B-flat). The notation is written in a single staff with a treble clef. Below each line, the corresponding lyrics are written in Turkish. The first line starts at measure 5, the second at measure 9, and the third at measure 13. Each line consists of two measures, each followed by a repeat sign (double bar line with dots).

5
A__ YOĞ LAN Yİ ĞİT Mİ SİN DAĞ LA__ DA GE YİK Mİ SİN

9
SE__ LAM VER DİMAL MA DİN AL__ LAH TAN BÜ YÜK MÜ SÜN

13
ÇÖ MÜ DÜ MÜ DÜ MÜ ÇÖ MÜ DÜM VAY DER DİN__DEN ÇÜ RÜ DÜM VAY

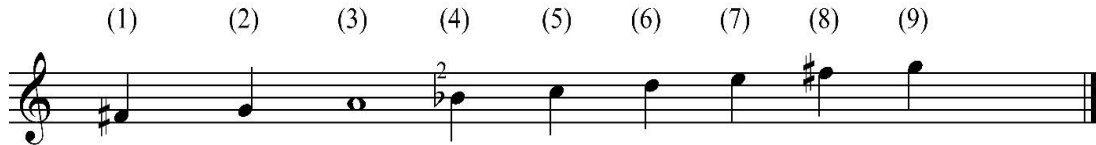
Nota Materyali 59. “Çömüdüm” Adlı Türkünün Vokal Kısımı

3.1.20. “Ben Gürgenden Ok Yaparım” Adlı Eserin Müzikal İncelemesi

A. ESERİN KÜNYESİ
Adı: Ben Gürgenden Ok Yaparım
Yöresi: Kütahya/Simav/Yağıllar Köyü
Kimden Alındığı: Hilal ALVER
Repertuvar No: 3941
B. ESERİN MAKAM İNCELEMESİ
Makamsal Yapısı: Eser dizi ve duyum olarak Uşşak makamı ile benzerlik göstermektedir.
Karar sesi: La perdesi
Donanımı: Donanımda sib ² ve fa# seslerinin kullanıldığı görülmektedir.
Ses Genişliği: Eser 9 sestem oluşmaktadır.
C. ESERİN USUL VE FORM İNCELEMESİ
Usul Karakteri: Eserin usul karakteri bileşik zamanlı usul olarak değerlendirilmektedir.
Usul Yapısı ve Düzümü: 9 zamanlı (8'lik birimde 9/8), (2+2+2+3) düzümüdür.
Formu: Başlangıçta 9 zamanlı bir eser olmasından dolayı zeybek olduğu düşünülmüş fakat oyunlu bir ezgi olmamasından dolayı sözlü kırık hava olup, türkü şeklinde değerlendirilmiştir.
Konusu ve Türü: Sevmediği biri ile evlendirilen bir kadının duyduğu üzüntü olup türü türküdür.

Tablo 21. “Ben Gürgenden Ok Yaparım”

TRT THM repertuvar arşivinde 3941 sıra numarası ile kayıtlı olan ve Uşşak makamı ile benzerlik gösteren, 9 Zamanlı (8'lik birimde 2+2+2+3) düzümlü “Ben Gürgenden Ok Yaparım” adlı eserin ses sahası Nota Materyali 60.'da görülmektedir.

Nota Materyali 60. “Ben Gürgenden Ok Yaparım” Adlı Türkünün Ses Sahası

Değerlendirme:

Eserin saz kısmının, vokal kısmında bulunan nakarat bölümü ile aynı olduğu tespit edilmiştir. 9. Ölçü itibariyle eksen sesi üzerinden hareketle yine eksen sesi üzerinde kalmakta olup, 10. Ölçüde 5. Derece üzerinde şekillenerek, 6. Dereceye hareketle; 11. Ölçüde görüldüğü üzere 7. Derece üzerinde kalmakta ve 1. Dolaptan tekrar 9. Ölçüye dönmektedir. 9. Ölçüden aynı hareketler ile devam eden melodik seyir, 12. Ölçüde görüldüğü üzere 2. Dolapta 6. Derece üzerinde asma kalış yapmakta ve röpriz işareti ile tekrar 9. Ölçüye geri dönüş yapmakta olup yani melodik seyri 12. Ölçü sonuna kadar devam ettirmektedir. 13. Ölçüde 6. Derece ile

devam eden melodik seyir, 5. Derece üzerinde kalmakta olup, 14. Ölçü itibariyle 7. Derece üzerinden hareketle 4. Derece üzerinde kalmaktadır. 15. Ölçü itibariyle 5. Derece üzerinde şekillenerek devam eden melodik seyir, 16. Ölçüde 4. Derece ile hareketle aksen sesi üzerinde kalmakta olup ölçü sonunda görüldüğü üzere röpriz işareti ile tekrar 13. Ölçüye dönüş yaparak aynı melodik hareketler ile eserin saz kısmının tamamlanmış olduğu görülmektedir.

“Ben Gürgenden Ok Yaparım” adlı eserin saz kısımları Nota Materyali 61.’de görülmektedir.

9 SA KA L LI DAN PE K KOR KA

11 RI MA MAN RI M KORK TU ĞUM BA

14 ŞI MA GE L Dİ YAN DI MEY VA HI

Nota Materyali 61. “Ben Gürgenden Ok Yaparım” Adlı Türkünün Saz Kısmı

Eserin vokal kısmı incelendiğinde 1, 2, 3, 4,5, 6, 7 ve 8. Ölçülerinin saz kısmı ile aynı hareketlere sahip olduğu tespit edilmiştir.

“Ben Gürgenden Ok Yaparım” adlı eserin vokal kısımları Nota Materyali 62.’de görülmektedir.

1
BEN GÜ_R GEN N DEN O_K YA PA_

3
1 2
RI_ MA MAN RI_ M DÖ_NER AR DI_

6
MA BA KA_ RI_ M YAN DI MEY VA_ H

9
SA KA L LI_ DAN PE_ K KOR KA_

11
1 2
RI_ MA MAN RI_ M KORK TU ĞUM BA_

14
ŞI MA GE_ L Dİ_ YAN DI MEY VA_ H

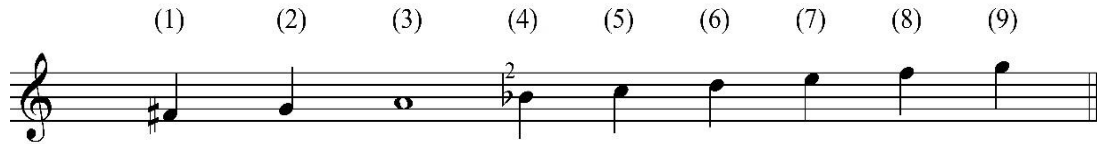
Nota Materyali 62. “Ben Gürgenden Ok Yaparım” Adlı Türkünün Vokal Kısmı

3.1.21. “Aşağıdan Geliyor Üç Atlı” Adlı Eserin Müzikal İncelemesi

A. ESERİN KÜNYESİ
Adı: Aşağıdan Geliyor Üç Atlı
Yöresi: Kütahya/Tavşanlı
Kimden Alındığı: Hediye SAKMAR
Repertuvar No: 3919
B. ESERİN MAKAM İNCELEMESİ
Makamsal Yapısı: Eser dizi ve duyum olarak Hüseyini makamı ile benzerlik göstermektedir.
Karar sesi: La perdesi
Donanımı: Donanımda sib ² ve fa# seslerinin kullanıldığı görülmektedir.
Ses Genişliği: Eser 9 sestem oluşmaktadır.
C. ESERİN USUL VE FORM İNCELEMESİ
Usul Karakteri: Eserin usul karakteri bileşik zamanlı usul olarak değerlendirilmektedir.
Usul Yapısı ve Düzümü: 9 zamanlı (8'lik birimde 9/8), (2+2+2+3) düzümüdür.
Formu: Başlangıçta 9 zamanlı bir eser olmasından dolayı zeybek olduğu düşünülmüş fakat oyunlu bir ezgi olmamasından dolayı sözlü kırık hava olup, türkü şeklinde değerlendirilmiştir.
Konusu ve Türü: Kadının Mehmet adlı bir erkeğe olan aşkı olup, türü türküdür.

Tablo 22. “Aşağıdan Geliyor Üç Atlı”

TRT THM repertuvar arşivinde 3919 sıra numarası ile kayıtlı olan ve Hüseyini makamı ile benzerlik gösteren, 9 Zamanlı (8 lik birimde 2+2+2+3) düzümlü “Aşağıdan Geliyor Üç Atlı” adlı eserin ses sahası Nota Materyali 63.’de görülmektedir.

Nota Materyali 63. “Aşağıdan Geliyor Üç Atlı” Adlı Türkünün Ses Sahası

Değerlendirme:

Eserin saz kısmı 1.ölçü itibarıyla eksen sesi üzerinde şekillenerek başlayıp, 2. ölçüde 5. derece üzerinden 3. dereceye hareketle 3. ölçü itibarıyla da 2. derece üzerinden eksen sesi üzerinde son bulmaktadır.

“Aşağıdan Geliyor Üç Atlı” adlı eserin saz kısımları Nota Materyali 64.’de görülmektedir.

Nota Materyali 64. “Aşağıdan Geliyor Üç Atlı” Adlı Türkünün Saz Kısmı

Eserin vokal kısmı 4. ölçü itibarıyla bir oktav alttaki 7. derece ses ile hareketle eksen sesi üzerinde asma kalış yapmaktadır. 5. ölçü itibarıyla 4. derece ses ile devam eden melodik seyir, bir oktav alttaki 7. derece ses üzerinde kalmakta, 6. ölçü itibarıyla eksen sesi üzerinden hareketle 5. derece ses üzerinde kalmaktadır. 7. ölçü itibarıyla 5. derece ses üzerinden inici ve çıkıcı hareketler ile devam eden melodik seyir, 8. ölçü itibarıyla 5. derece ses üzerinden devam edip, 3. derece ses üzerinde kalmakta olup, 9. ölçüde ise 2. derece ses ile eksen sesi üzerinde kalmaktadır.

“Aşağıdan Geliyor Üç Atlı” adlı eserin vokal kısımları Nota Materyali 65.’de görülmektedir.

4
A ŞA ĞI DAN GE Lİ YO RU
6
ÜÇ AT LI A MAN VAR MI İ Çİ
8
NİZ DE ME HEM ME TAT LI
10
AH VAR MI İ Çİ NİZ DE ME HEM
12
ME TAT LI O ME HEM MET
14
HE Pİ NİZ DEN KIY MAT LI A MAN
16
YA NA RIM YA NA RIM BEN BA ŞI MA
18
YA NA RIM U ZAK GİT MEM
20
Çİ Yİ Lİ DE ÇAM DAN DÖ NE RİM

Nota Materyali 65. “Aşağıdan Geliyor Üç Atlı” Adlı Türkünün Vokal Kısmı

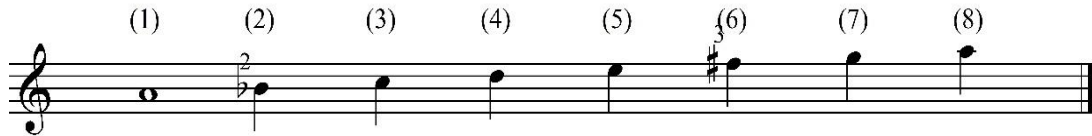
Eserin 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20 ve 21. ölçüleri incelendiğinde; 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 ve 9. ölçüler ile aynı melodik hareketlere sahip olduğu tespit edilmiştir.

3.1.22. “Kınalar Karılır Tasta” Adlı Eserin Müzikal İncelemesi

A. ESERİN KÜNYESİ
Adı: Kınalar Karılır Tasta
Yöresi: Kütahya/Gediz
Kimden Alındığı: Şerafettin KARAYİĞİT
Repertuvar No: 5140
B. ESERİN MAKAM İNCELEMESİ
Makamsal Yapısı: Eser dizi ve duyum olarak Hüseyini makamı ile benzerlik göstermektedir.
Karar sesi: La perdesi
Donanımı: Donanımda sib ² ve fa# seslerinin kullanıldığı görülmektedir.
Ses Genişliği: Eser 9 sestem oluşmaktadır.
C. ESERİN USUL VE FORM İNCELEMESİ
Usul Karakteri: Eserin usul karakteri bileşik zamanlı usul olarak değerlendirilmektedir.
Usul Yapısı ve Düzümü: 9 zamanlı (8’lik birimde 9/8), (2+2+2+3) düzümüdür.
Formu: Başlangıçta 9 zamanlı bir eser olmasından dolayı zeybek olduğu düşünülmüş fakat oyunlu bir ezgi olmamasından dolayı sözlü kırık hava olup, türkü şeklinde değerlendirilmiştir.
Konusu ve Türü: Kınası yakılan bir geline yakılan kına türküsüdür.

Tablo 23. “Kınalar Karılır Tasta”

TRT THM repertuvar arşivinde 5140 sıra numarası ile kayıtlı olan ve Hüseyini makamı ile benzerlik gösteren, 9 zamanlı (8’lik birimde 2+2+2+3) düzümlü “Kınalar Karılır Tasta” adlı eserin ses sahası Nota Materyali 66.’da görülmektedir.

Nota Materyali 66. “Kınalar Karılır Tasta” Adlı Türkünün Ses Sahası

Değerlendirme:

Eserin saz bölümü 1.ölçü itibarıyla 6. derece ses üzerinde şekillenerek, 2. ölçü sonunda 2.derece sese hareketle 3. ölçü itibarıyla 3. derece ses üzerinden devam edip, 4. derece ses üzerinde kalmaktadır. 4. ölçü itibarıyla 2. derece ses üzerinde şekillenerek devam eden melodik seyir, 5. ölçü itibarıyla eksen sesi üzerinde sonlanmaktadır.

“Kınalar Karılır Tasta” adlı eserin saz kısımları Nota Materyali 67.’de görülmektedir.

Nota Materyali 67. “Kınalar Karılır Tasta” Adlı Türkünün Saz Kısmı

Eserin vokal kısmı 6. ölçü itibariyle, 6. derece ses ile başlamakta olup, dizinin güçlüsü olan dan 5. derece ses üzerinden 7. ölçü ile devam edip 4. derece ses üzerinde kalmaktadır. 8. ölçü itibarıyla yine 4. derece ses ile devam eden melodik seyir, 9. ölçü itibarıyla 6. derece ses üzerinde şekillenerek 10. ölçüde görüldüğü üzere, 4. derece ses üzerinde kaldığı görülmektedir. 11. ölçü itibariyle dizinin güçlüsü olan 5. derece ses ile devam melodik seyir, 3. derece ses üzerinde kalmakta olup, 12. ölçüde 4. derece ses üzerinden 2. dereceye hareketle, 13. ölçü itibariyle, 3. derece ses ile devam edip 4. derece ses üzerinde asma kalış yapmaktadır. 14. ölçüde, 2. derece ses ile şekillenerek devam eden seyir, eksen sesine eden hareketle 15. ölçüde eksen sesi üzerinde kalmaktadır.

“Kınalar Karılır Tasta” adlı eserin vokal kısımları Nota Materyali 68.’de görülmektedir.

6
KI NA LAR__ KA__ RI LIR__ TA TA__

8
NEY__ HAY__ Dİ VAY__ VAY__

10
NEY__ OĞ LA NE__ Vİ__

12
PEK HA VA__ TA__ NEY__

14
HAY__ Dİ VAY__ VAY__ VAY__

16
GİZ A NA__ SI__ GA RA GA RA YAS TA__

18
NEY__ HAY__ Dİ VAY__ VAY__

20
GE LİN__ DE Gİ__ NAN__

22
GUT LU OL__ SUN__ NEY__

24
HAY__ Dİ VAY__ VAY__ VAY__

Nota Materyali 68. “Kınalar Karılır Tasta” Adlı Türkünün Vokal Kısmı

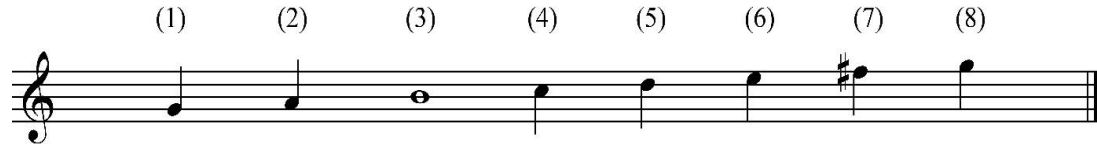
Eserin vokal kısmınının 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24 ve 25. ölçüleri incelendiğinde; 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14 ve 15. ölçüleri ile aynı melodik hareketlere sahip olduğu tespit edilmiştir.

3.1.23. “Al Kirezim Mor Kirezim” Adlı Eserin Müzikal İncelemesi

A. ESERİN KÜNYESİ
Adı: Al Kirezim Mor Kirezim
Yöresi: Tavşanlı/ Kışlademirli Köyü
Kimden Alındığı: Halil Oral
Repertuvar No: 5121
B. ESERİN MAKAM İNCELEMESİ
Makamsal Yapısı: Eser dizi ve duyum olarak Hüseyini makamı ile benzerlik göstermektedir.
Karar sesi: Si perdesi
Donanımı: Donanımda fa# sesinin kullanıldığı görülmektedir.
Ses Genişliği: Eser 8 sestem oluşmaktadır.
C. ESERİN USUL VE FORM İNCELEMESİ
Usul Karakteri: Eserin usul karakteri bileşik zamanlı usul olarak değerlendirilmektedir.
Usul Yapısı ve Düzümü: 9 zamanlı (8'lik birimde 9/8), (2+2+2+3) düzümüdür.
Formu: Başlangıçta 9 zamanlı bir eser olmasından dolayı zeybek olduğu düşünülmüş fakat oyunlu bir ezgi olmamasından dolayı sözlü kırık hava olup, türkü şeklinde değerlendirilmiştir.
Konusu ve Türü: Aşk, sevda, türkü

Tablo 24. “Al Kirezim Mor Kirezim”

TRT THM repertuvar arşivinde 5140 sıra numarası ile kayıtlı olan ve Segâh makamı ile benzerlik gösteren, 9 Zamanlı (8 lik birimde 2+2+2+3) düzümlü “Al Kirezim Mor Kirezim” adlı eserin ses sahası Nota Materyali 69.’da görülmektedir.

Nota Materyali 69. “Al Kirezim Mor Kirezim” Adlı Türkünün Ses Sahası

Değerlendirme:

Eserin saz bölümü 1. ölçü itibarıyla, 1/4'lük es ile eksen ses sesi üzerinde şekillenerek 5. derece üzerinde asma kalış yapmaktadır. 2. ölçü itibarıyla 1/4'lük es ile devam eden melodik seyir, 7. derece ses ile devam edip 5. derece üzerinde asma kalış yapmaktadır. 3. ölçü 1/4'lük es ile başlayıp ısrarla 7. derece ses üzerinde devam edip 6. derece sese hareket le; 4. ölçüde 6. derece ses ile şekillenerek eksen sesi üzerinde kaldığı görülmektedir. 5. ölçü itibarıyla 1/4'lük es ile 5. derece ile hareketine devam eden melodik seyir, 4. derece ses üzerinde kalmakta olup, 6. ölçüde ısrarla eksen sesi üzerinde şekillenerek 5. derece sese hareket etmiş, 7. ölçüde

4. Derece ses üzerinden eksen sesine hareketle, eksen sesi üzerinde asma kalış yapmıştır. 8. ölçü itibariyle bir oktav alttaki 8. derece ile başlayan seyir eksen sesi üzerinde kalıp, eserin saz kısmının tamamlandığı tespit edilmiştir. 9. ölçüde görüldüğü üzere röpriz işareti ile ölçü tekrar edilmiştir. Eserin saz kısmının 5. ölçüsünde 7. derece sesin bekâr halinden diyez haline dönüştüğü görülmüştür.

“Al Kirezim Mor Kirezim” adlı eserin saz kısımları Nota Materyali 70.’de görülmektedir

§

(SAZ.....)

Nota Materyali 70. “Al Kirezim Mor Kirezim” Adlı Türkünün Saz Kısmı

Eserin vokal bölümü 10. ölçü itibariyle, 1/4'lük es ile başlayıp eksen ses sesi üzerinde şekillenerek 5. derece üzerinde asma kalış yapmaktadır. 11. ölçü itibariyle 1/8'lik es ile devam eden melodik seyir, 7. derece ses ile devam edip 5. derece üzerinde asma kalış yapmaktadır. 12. ölçü 1/4'lük es ile başlayıp 7. derece ses üzerinde devam edip 6. derece sese hareketle; 13. ölçüde 6. derece ses ile şekillenerek eksen sesi üzerinde kaldığı görülmektedir. 14. ölçü itibariyle 1/8'lik es ile 5. derece ses ile hareketine devam eden melodik seyir, 4. derece ses üzerinde kalmakta olup, 15. Ölçüde eksen sesi üzerinde şekillenerek yaptığı melodik hareketler ile yine eksen sesi üzerine devam edip, 16. ölçüde ise yine benzer melodik

hareketler ile eksen sesinde kalmıştır. 17. ölçü itibariyle 1/8'lik es ile hareketine devam eden melodik seyir eksen sesinden hareketle 5. derece ses üzerinde kalmış, 18. ölçüde ise 4. derece ses ile eksen sesi üzerinde asma kalış yaparak eserin vokal bölümünün tamamlandığı görülmüştür. Eserin vokal kısmından sonra gelen 19 ve 20. ölçüleri incelendiğinde, saz kısmının 8 ve 9. Ölçüleri ile aynı hareketlere sahip olduğu görülmüştür. Eserin vokal kısmının 17. ölçüsünde 7. derece sesin bekâr halinden diyez haline dönüştüğü görülmüştür.

“Al Kirezim Mor Kirezim” adlı eserin vokal kısımları Nota Materyali 71.’de görülmektedir.

10
AL Kİ RE ZİM MOR Kİ RE ZİM

12
E LİN DE AL TIN TE RE ZİM

14
YAN DI MA MAN A MAN A MAN A MAN A MAN

16
BEN YA NA RIM SEL BES BOY LA RI NA

18
BEN YA NA RIM (SAZ.....)

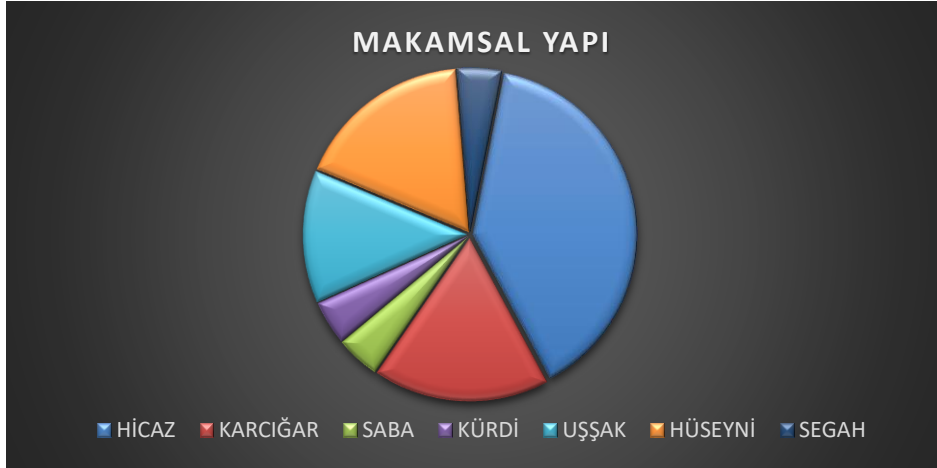
Nota Materyali 71. “Al Kirezim Mor Kirezim” Adlı Türkünün Vokal Kısmı

TÜRKÜ ADI	SES GENİŞLİĞİ	MAKAM DİZİSİ	ÖLÇÜ YAPISI	DONANIMI	FORMU
Askerlere Giydirmişler Kareyi	7 ses	Hicaz	9 Zamanlı	Sib - Do#	Sözlü Kırık Hava
Sarı Yazma	6 ses	Hicaz	9 Zamanlı	Sib	Sözlü Kırık Hava
Yasemen Dalına Yar Neden Eymeli	10 ses	Karcıgar	27 Zamanlı	Sib ³	Sözlü Kırık Hava
Çam Telleri (Gelin Havası)	9 ses	Karcıgar	4 Zamanlı	Sib ³	Gelin Ağlatma Havası
Fincanın Dibi Noktalı	8 ses	Hicaz	9 Zamanlı	Do# - Fa#	Sözlü Kırık Hava
Karımca Karımca	9 ses	Saba	9 Zamanlı	Sib ³	Sözlü Kırık Hava
A İstanbul Sen Bir Han mısın?	8 ses	Kürdi	9 Zamanlı	Sib	Sözlü Kırık Hava
Altın Tas İçinde Kınam Ezdiler	8 ses	Uşşak	9 Zamanlı	Sib ²	Sözlü Kırık Hava
Ambara Koydular Mısır Darısı	10 ses	Hüseyini	6 Zamanlı	Sib ²	Sözlü Kırık Hava
Ben Bir Sarı Demircinin Kızıyım	8 ses	Karcıgar	7 Zamanlı	Fa#	Sözlü Kırık Hava
Biberim Biberim Acı Biberim	6 ses	Hüseyini	9 Zamanlı	Sib ²	Sözlü Kırık Hava
Ekin Ektim Dağ Başına (Yolma Türküsü)	6 ses	Hicaz	9 Zamanlı	Sib	Sözlü Kırık Hava
Harman Yeri Süremeli	7 ses	Uşşak	9 Zamanlı	Sib ²	Sözlü Kırık Hava
İğnem Düştü Yerlere	5 ses	Hicaz	4 Zamanlı	Sib	Sözlü Kırık Hava
Taş Duvar Örülür mü?	6 ses	Hicaz	9 Zamanlı	Sib	Sözlü Kırık Hava
Manisa'yla Bergama'nın Arası	9 ses	Hicaz	9 Zamanlı	Fa#	Sözlü Kırık Hava
Tarlada Bostan Olur mu?	9 ses	Karcıgar	9 Zamanlı	Sib ²	Sözlü Kırık Hava
Köprüden Geçer İken	8 ses	Hicaz	4 Zamanlı	Sib ² - Do#	Sözlü Kırık Hava
Çömüdüm	9 ses	Hicaz	9 Zamanlı	Sib	Sözlü Kırık Hava
Ben Gürgenden Ok Yaparım	9 ses	Uşşak	9 Zamanlı	Sib ²	Sözlü Kırık Hava
Aşağıdan Geliyor Üç Atlı	9 ses	Hüseyini	9 Zamanlı	Sib ²	Sözlü Kırık Hava
Kınalar Karılır Tasta	9 ses	Hüseyini	9 Zamanlı	Sib ²	Sözlü Kırık Hava
Al Kirezim Mor Kirezim	9 ses	Segâh	9 Zamanlı	Fa#	Sözlü Kırık Hava

Tablo 25. Kütahya Yöresi Kadın Ağzı Türkülerinin Müzikal İnceleme Tablosu

Bu tespitlerden yola çıkarak eserlerin tümü tek bir tabloda sunulmuş ve yorumlanmıştır. TRT Repertuar arşivinde bulunan 23 Kütahya yöresi kadın ağzı türkülerinin makam dizileri incelendiğinde 7 farklı makam dizisi belirlenmiştir. Bu

makam dizilerinin %39' u Hicaz (n=9), %13'ü Uşşak (n=3), %18' i Hüseyini (n=4), %4'ü Kürdi (n=1), %18'i Karcığar (n=4) , %4'ü Saba (n=1), %4'ü Segâh (n=1) tır.

Görsel 31. “Makamsal Yapı”

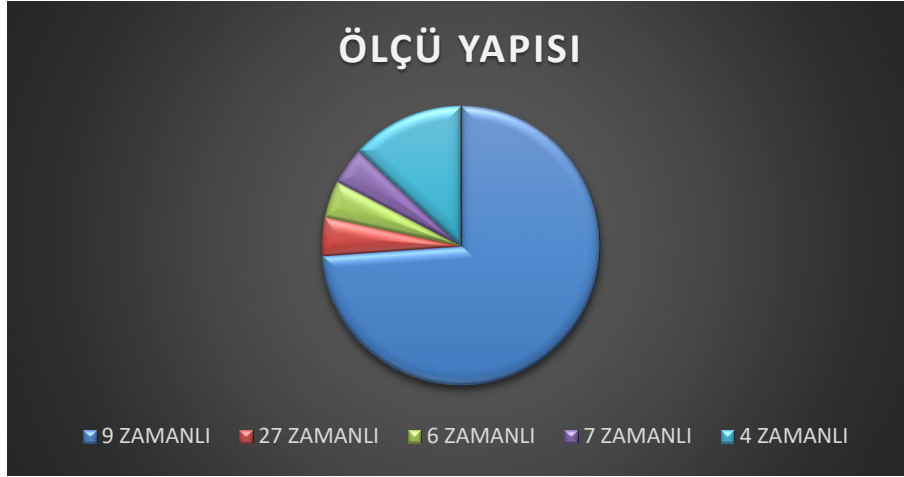
Ses genişliklerine bakıldığında büyük oranda 9 ses genişliğine sahip türküler belirlenmiştir. Buna ek olarak %4 5 ses (n=1), %17 6 ses (n=4), %9 7 ses (n=2), %22 8 ses (n=5), %39 9 ses (n=9), %9 10 ses (n=2)'dir.

Görsel 32. “Ses Genişliği”

Ölçü yapılarına bakıldığında çoğunlukla 9 zamanlı türkülerin olduğu tespit edilmiştir. Buna ek olarak; 9 zamanlı türkülerin %74 (n=17), 27 zamanlı %5 (n=1), 6 zamanlı %4 (n=1), 7 zamanlı %4 (n=1), 4 zamanlı %13 (n=3) olduğu görülmüştür.

“Sarılı Yazmam” ve “Yasemen Dalı Yar Neden Eymeli” türkülerinde söz bütünlüğünün bozulmaması nedeniyle ölçü değişiklikleri olduğu tespit edilmiştir.

Görsel 33. “Ölçü Yapısı”

Türkülerin form yapılarına bakıldığında tümünün sözlü kırık hava olduğu tespit edilmiştir.

3.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

“TRT Repertuvar arşivine kayıtlı Kütahya yöresine ait kadın ağız türkülerin edebi açıdan (tema, konu, şiir yapısı, dil özellikleri) özellikleri nasıldır?”

TRT Türk Halk Müziği arşivine kayıtlı Kütahya yöresine ait 23 kadın ağız türküsü, edebi açıdan incelenmiş, türküler tema, konu, şiir yapısı, dil özellikleri bakımından ayrı ayrı sunulmuştur.

3.2.1. “Askerlere Giydirmişler Kareyi” Adlı Türkünün Edebî Açıdan Özellikleri

TÜRKÜNÜN SÖZLERİ	UYAK ŞEMASI
Askerlere Giydirmişler Kareyi	A
Boş Mu (Da) Galdı Şu Devletin Sareyi	A
Asker Olanlara Verin Pareyi	A
Dön Gel Yârim Dön Gel Bayram Edelim	B
Bayram Ertesine Seyran Edelim	B
Kışlanın Önünde Selvi Söğütler	C
Oturmuş Binbaşı Asker Öğütler	C
Yârinden Ayrılan Nazlı Yiğitler	C
Yeşilli Yazmalar Koynumda Galdı	Ç
Goyak Sevilerim Garnımda Galdı	Ç
Kışlanın Önünde Yayılan Gazlar	D
Benim Yârim Asker Olmuş A Gızlar	D
Asker Oğlanlara Varmayın Gızlar	D
Dön Dedim Yârimi Döndüremedim	E
Mektuplar Yazdırdım Kandıramadım	E
Kışlanın Önünde Bir Pınar Akar	F
İçen Askerleri Kor Gibi Yakar	F
O Nazlı Yârinin Belini Büker	F
Yaz Ayları Geçti Güz Ayları Ne Zaman Gelir	G
Gayırma Sevdiğim Çok Durmaz Gelir	G

Tablo 26. “Askerlere Giydirmişler Kareyi”

Türkünün Teması: Kadınlar tarafından söylenen asker türküsüdür.

Türkünün Konusu: Bir kadının askere giden sevdiğine yaktığı ve ona duyduğu özlemi, kavuşma isteğini dile getirmektedir.

Şiir Yapısı: Türkü beşerli dizeler hâlinde dört kıtadan oluşmaktadır. Uyak seması aaabb/cccçç/dddee/fffgg şeklindedir. Türkü 11’li hece ölçüsü ile yazılmış olup sadece son kıtanın dördüncü dizesi on beş heceden oluşmaktadır.

Dil Özellikleri: Türküde yöresel dil özellikleri görülmektedir. K-g değişimi baskın olarak fark edilir. A-e değişimi yine bu türküde de görülen dil özelliklerindedir. **Sarey:** Saray.

3.2.2. “Sarılı Yazma” Müzikal incelemesi Adlı Türkünün Edebî Açıdan Özellikleri

TÜRKÜNÜN SÖZLERİ	FORM YAPISI
Sarılı Yazmamı Yırtar Eklerim	A
On Yıl Olsa Yâr Yolların Beklerim	A
A Guryeci Yazı Yazan Ellerin Kırılısın	B
Sabahın Seherinde Suların Kurusun	B
Sarılı Yazmamın Sarısı Vardır	C
İlişmen Yârimin Sevisi Vardır	C
A Guryeci Yazı Yazan Ellerin Kırılısın	B
Sabahın Seherinde Suların Kurusun	B
Aşırdılar Koca Dağdan Keşişten	Ç
Gayri Sevdiceğim Geçti İş İştten	Ç
A Guryeci Yazı Yazan Ellerin Kırılısın	B
Sabahın Seherinde Suların Kurusun	B

Tablo 27. “Sarılı Yazma”

Türkünün Teması: Özlem temalı bir Kütahya kadın türküsüdür.

Türkünün Konusu: Türkü yakan kadın, sevdiğine duyduğu özlemi dile getirmektedir.

Şiir Yapısı: Türkü, ikişer dizelik kıtalardan oluşmaktadır. Her kıtadan sonra nakarat kısmı yer almaktadır. Uyak şeması aa/bb/cc/bb/çç/bb şeklindedir. Türküdeki dizelerin hece sayıları birbirine eşit değildir.

Dil Özellikleri: Türküde k-g değişimi görülmektedir. **Guryeci:** Haber getirip götüren kimse, kurye. **Sevi:** Sevgi, aşk. **İlişmen:** Değmeyin, dokunmayın. **Aşırdılar:** Geçtiler, geçirdiler. **Gayri:** Artık, bundan böyle. **Goyak:** Etkili, çok istenen, dokunaklı. **Garnım:** Karnım **Sevi:** Aşk. **Gaz:** Kaz. **Gız:** Kız. **Gayırma:** Kayırma, üzülme.

3.2.3. “Yasemen Dalına Yâr Neden Eymeli ” Adlı Türkünün Edebî Açından Özellikleri

TÜRKÜNÜN SÖZLERİ	FORM YAPISI
Yasemen Dalına Yâr Neden Eymeli	A
Yosmam Avrupalı Ucu Burmalı	A
ALIP (Da) NAZLI YÂRİ SİNEMİ SARMALI	A
Oyneyişin Bir Hoş	B
Yâr Dönüşün Bir Hoş	B
Ben Avlu Süpürmem Zülfüm Toz Olur	C
Ben Bulaşık Yumam Elim Kar'olur	C
Akşam Oğlun Gelsin Söz Benim Olur	C
Oyneyişin Bir Hoş	B
Yâr Dönüşün Bir Hoş	B

Tablo 28. “Yasemen Dalına Yâr Neden Eymeli”

Türkünün Teması: Gelinin kaynanaya atıfta bulunması

Türkünün Konusu: Kızın, gelin gittiği evde kaynanasına iletmiş istekleri dile getirmektedir. Türkü, yörede gelin eve girerken söylenir.

Şiir Yapısı: Türkü üçerli kıtalar ve iki dizeli nakarat bölümlerinden oluşmaktadır. Uyak şeması aaa/bb/ccc/bb şeklindedir. Türküde dizelerde bulunan hece sayıları eşit değildir.

Dil Özellikleri: Türküde yöresel dil özellikleri görülmektedir. N-y, a-e değişimleri yanında halk arasında kullanılan Avrupalı gibi söyleyişler de görülmektedir. **Çeniz:** Çeyiz. **Avrupalı:** Modaya uygun saç kesimi. **Yumak:** Yıkamak. **Dalına:** Dalını. **Kar'olur:** Kara olur, is olur. **Oyneyişin:** Oynayışın.

3.2.4. “Çam Telleri (Gelin Havası)” Müzikal incelemesi Adlı Türkünün Edebî Açıdan Özellikleri

TÜRKÜNÜN SÖZLERİ	FORM YAPISI
Çam Telleri Çam Telleri	A
Yıkılsın Anam Elleri	A
Kardeşinden Haber Geldi	B
Dakınsın Gonca Gülleri	A
Karadeniz'in Ortası	C
Sarardı Soldu Arpası	C
Ben Annemden Ayrılalı	Ç
Hem On Oldu Hem Haftası	C
A Bubam Donun Gök Müdür	D
Dinin İmanın Yok Mudur?	D
Köyünden Oğlan Yok Mudur?	D
Attın Beni Yaban Ele	E

Tablo 29. “Çam Telleri (Gelin Havası)”

Türkünün Teması: “Özlem” temasının işlendiği bir kadın türküsüdür.

Türkünün Konusu: Türküde bir kadın, gurbetten biriyle evlenmiş bu yüzden anne ve babasına duyduğu özlemi dile getirmektedir. Ailesine duyduğu özlemin neticesinde yaşadığı duygusallığı yaktığı türkü ile anlatmıştır. Babasına, onu gurbete evlendirdiği için sitem etmektedir.

Şiir Yapısı: Türkü, dörderli dizeler hâlinde üç kıtadan oluşmaktadır. Uyak şeması aaba/ccçc/ddde şeklindedir. Her dizede sekiz hece bulunduğu için 8’li hece ölçüsü ile yazılmıştır.

Dil Özellikleri: Türküde “t-d” ve “a-u” değişimi görülmektedir. **Dakınsın:** Takınsın. **Bubam:** Babam

3.2.5. “Fincanın Dibi Noktalı” Müzikal İncelemesi Adlı Türkünün Edebî Açıdan Özellikleri

TÜRKÜNÜN SÖZLERİ	FORM YAPISI
FİNCANIN DİBİ DE NOKTALI	A
G GELİNLER KIZDAN EDALI	A
HUYSUZ GARILARI MERDİVENDEN ATMALI	A
N'OLAYDI EVLENMEYEDİM	B
HAYDİNDİ YÂR SEVMEYEDİM	B
FİNCANI TUZDAN YAPARLAR	C
GELİNİ KIZDAN YAPARLAR	C
URBAYI BEZDEN YAPARLAR	C
N'OLAYDI EVLENMEYEDİM	B
HAYDİNDİ YAR SEVMEYEDİM	B
FİNCANI TAŞTAN YAPARLAR	Ç
SIRMAYI SAÇTAN YAPARLAR	Ç
İNCİYİ DİŞTEN YAPARLAR	Ç
N'OLAYDI EVLENMEYEDİM	B
HAYDİNDİ YAR SEVMEYEDİM	B

Tablo 30. “Fincanın Dibi Noktalı”

Türkünün Teması: “Sitem” içeren bir kadın türküsüdür.

Türkünün Konusu: Türküde sevdiğiyle evlenemeyen ve başka biriyle evlendirilen bir kadının sitemi dile getirilmiştir.

Şiir Yapısı: Türkü üçer dizeden oluşan üç kıta arasında yer alan ikişer dizelik nakarat bölümlerinden oluşmaktadır. Uyak şeması aaa/bb/ccc/bb/ççç/bb şeklindedir. Türküdeki dizelerin hece sayıları birbirine eşit olmadığı için türküde hece ölçüsü yoktur.

Dil Özellikleri: Türküde yöresel dil özelliklerinden “k-g” değişimi görülmektedir. **Garı:** Kadın. **Haydindi:** Çabuk olun, acele edin. **Urba:** Giysi.

3.2.6. “Karımca Karımca” Adlı Türkünün Edebî Açından Özellikleri

TÜRKÜNÜN SÖZLERİ	FORM YAPISI
KARIMCA KARIMCA DA GIZ ANNEM	A
GARA MARA KARIMCA	A
HAMAMDAN ÇIKMIŞ GELİYOR	B
GELİN AMAN GÖRÜMCE	A
EFDİRİR OĞLAN EFDİRİR	C
CAMFES'TEN ŞALVAR KESTİRİR	Ç
KÜÇÜK KIZ ZİLLERE BASTIRIR	C
CAMFES'TEN ŞALVAR KESTİRİR	Ç
AKLİMİ ŞAŞIRDIM DA GIZ ANNEM	D
SENİ SENİ GÖRÜNCE	E
AL GEL OĞLAN SEVDİĞİMİ	F
BENİM GÖNLÜM EĞLENSİN	G
EFDİRİR OĞLAN EFDİRİR	C
CAMFES'TEN ŞALVAR KESTİRİR	Ç
KÜÇÜK KIZ ZİLLERE BASTIRIR	C
CAMFES'TEN ŞALVAR KESTİRİR	Ç

Tablo 31. “Karımca Karımca”

Türkünün Teması: Türküde “sevda, aşk” teması işlenmiştir.

Türkünün Konusu: Türküyü yakan kadın, âşık olduğu kişiye sevdasını anlatmıştır. Karımca ile konuşur gibi hislerini türküde dile getirmiştir.

Şiir Yapısı: Türkü dört kıtadan oluşmaktadır. İki ve dördüncü kıtalar nakarat bölümüdür. Birinci kıtada mani tipi uyak şekli vardır ve aaba şeklinde kafiyelenmiştir. İkinci kıta nakarat bölümü olup çapraz uyak şeklindedir (çççç). Türküde dize sayıları eşit olmadığı için hece ölçüsü kullanılmamış, serbest ölçüye göre yazılmıştır.

Dil Özellikleri: Türküden o zamanın giyim kuşamı, yaşam tarzı hakkında da bilgiler edinmekteyiz. Hâliyle o zamanın dil özellikleri de kullanılan kelimelere yansımıştır. Bunlara örnek verecek olursak **Karımca:** Karımca anlamına gelmekte olup “m-n” ses değişiminin örneğidir. **Efdirmek:** Yürek çarpıntısı. **Camfes:** Üzerinde desen bulunmayan ipek kumaş. **Görümce:** Bir kadına göre kocanın kız kardeşi. **Gız:** Kız. “g-k” değişimine örnek bir kelimedir.

3.2.7. “A İstanbul Sen Bir Han Mısın?” Adlı Türkünün Edebî Açından Özellikleri

TÜRKÜNÜN SÖZLERİ	FORM YAPISI
A İSTANBUL BEYİM AMAN SEN BİR HAN MİSİN?	A
VARAN YİĞİTLERİ DE BEYLER AMAN YUDAN SEN MİSİN?	A
GELİNLERİ YÂRSIZ GOYAN Bİ DANEM SEN MİSİN?	A
GİDİP DE GELMEYEN BEYLER AMAN	B
YÂRİ BEN NEYLEYİM?	C
VAKİTSİZ AÇILAN DA BEYLER AMAN	B
GÜLÜ BEN NEYLEYİM?	C
A İSTANBUL BEYİM AMAN ISSIZ KALASI,	Ç
TAŞINA TOPRAĞINA BEYİM AMAN GÜLLER DOLASI,	Ç
O DA BENCİLEYİN AMAN YÂRSIZGALASI	Ç
GİDİP DE GELMEYEN BEYLER AMAN	B
YÂRİ BEN NEYLEYİM?	C
VAKİTSİZ AÇILAN DA BEYLER AMAN	B
GÜLÜ BEN NEYLEYİM?	C

Tablo 32. A İstanbul Sen Bir Han mısın?

Türkünün Teması: İstanbul’a gidip de dönmeyenler için yazılmış türkünün teması ayrıdır.

Türkünün Konusu: İstanbul’a para kazanmaya gidip de dönmeyenlerin ardından İstanbul’a duyulan öfke dile getirilmiştir. Gidip de dönmeyenlere duyulan sitem 2 ve 4. kıtalarda oldukça belirgindir. Ayrıca İstanbul’a gidip de dönmeyenlere duyulan öfke ve sitem İstanbul’a atıfta bulunarak dile getirilmiştir.

Şiir Yapısı: 1 ve 3. kıtaları üçlük dizelerden, nakarat kısmı olan 2 ve 4. kıtalar da dördümlü dizelerden oluşmaktadır. Ölçüsü incelendiğinde her dizenin hece sayısının farklı olduğu görülmekte, türkünün serbest ölçü ile yazıldığı görülmektedir. Belli bir uyak düzeni takip edilmemiştir.

1. Dize 13 hece
2. Dize 16 hece
3. Dize 14 hece
4. Dize 10 hece

5. Dize 6 hece
6. Dize 11 hece
7. Dize 6 hece
8. Dize 13 hece
9. Dize 16 hece
10. Dize 13 hece
11. Dize 6 hece
12. Dize 11 hece
13. Dize 6 hece

Dil Özellikleri: Türküde “beyim, yudan, yârsızgalası, ıssız kalası” yörenin dil ve anlatım özelliklerini yansıtmaktadır. Yudan- yutan, yârsız galası- yârsız kalsın, ıssız kalası- kimsesiz kalsın” anlamlarında kullanılmıştır. Türküde “d-t” değişimi, “g-k” değişimi görülmekte; beddua özelliği taşıyan “galası” ifadesine de yer verilmiştir.

3.2.8. “Altın Tas İçinde Kınam Ezdiler” Adlı Türkünün Edebî Açıdan Özellikleri

TÜRKÜNÜN SÖZLERİ	FORM YAPISI
ALTIN TAS İÇİNDE GINAM EZDİLER)	A
GÜMÜŞ TARAK İLE ZÜLFÜM ÇÖZDÜLER	A
YATSIYA VARMADAN BAŞIM BOZDULAR	A
IRAK YAKIN DİME AMAN GEL BANA	B
KIZIM İŞKENCEDE DEYE AĞLAMA	B

Tablo 33. Altın Tas İçinde Kınam Ezdiler

Türkünün Teması: Gelin olup giden bir kızın annesine yaktığı türküdür.

Türkünün Konusu: Kına töreni yapılan ve gurbete gelin giden bir kızın annesine yaktığı bir türküdür. Anneye çağrı vardır, anneye kavuşma isteği vardır.

Şiir Yapısı: “a-a-a-b-b” şeklinde uyak şemasına sahiptir. Bütün dizelerdeki hece sayıları 11’dir, bu yüzden de 11’li hece ölçüsü ile yazılmıştır. Türkü, beş dizeden oluşmaktadır. Son iki nakarat kısmıdır.

Dil Özellikleri: Yörede kullanılan kelimelerden “gınam (k-g değişimi), dime (e-i değişimi), deye (i-e değişimi) görülmektedir. Hece ölçüsüne uydurmak için bilerek zülfüm, gınam, başım” kelimelerinde hece düşmesi yapılarak 11’li hece

ölçüsüne uyması sağlanmıştır. Kendine has bir dil zenginliğine sahip olup yöresel özellikleri de yansıtmaktadır.

3.2.9. “Ambara Koydular Mısır Darısı” Adlı Türkünün Edebî Açıdan Özellikleri

TÜRKÜNÜN SÖZLERİ	FORM YAPISI
AMBARA KOYDULAR MISIR DARISI	A
KOYNUMA KOYDULAR ANA KUZUSU	A
BANA DERLER ŞU ÇOCUĞUN KARISI	A
LAHİ ÇOCUK NE OLURDU ÖLEYDİN	B
SEN ÖLEYDİN BEN DENGİME VAREYDİM	B
SEN ÖLEYDİN BEN DENGİME BULEYDİM	B
SABAH OLUR ÇOCUK GİDER OYUNA	C
OYNAR OYNAR KUM DOLDURUR KOYNUNA	C
ANA BENİ NİYE VERDİN ÇOCUĞA	C
LAHİ ÇOCUK NE OLURDU ÖLEYDİN	B
SEN ÖLEYDİN BEN DENGİME VAREYDİM	B
SEN ÖLEYDİN BEN DENGİME BULEYDİM	B
BEN GİDERKEN EKİNLERİ GÖĞÜDÜ	Ç
KURUDU MU YAYLANIZIN SÖĞÜDÜ	Ç
KIRILDI MI KÖYÜNÜZÜN YİĞİDİ	Ç
LAHİ ÇOCUK NE OLURDU ÖLEYDİN	B
SEN ÖLEYDİN BEN DENGİME VAREYDİM	B
SEN ÖLEYDİN BEN DENGİME BULEYDİM	B

Tablo 34. “Ambara Koydular Mısır Darısı”

Türkünün Teması: Kendinden küçük ve sevmediği bir erkek ile evlendirilen kadının isyanını anlatan bir Kütahya türküsüdür.

Türkünün Konusu: Yeni gelin olmuş kadının mutsuzluğu neticesinde isyanı anlatılmaktadır. Kendinden küçük ve sevmediği biriyle evlenen kadın, erkeğin ölmesini dahi istemektedir. Ayrıca anasına sitem etmekte ve onu bir çocuğa verdiği için öfkesini işlemiştir. Çocuğun gerçekten çocuk olduğu, diğer çocuklar gibi sokakta kum oynadığı; dengine neden verilmediğini isyankâr bir dille anlatmıştır.

Şiir Yapısı: Şiirin uyak dizeni aaa/bbb/cc/bbb/ççç/bbb şeklindedir. Düz uyak şeklinde devam etmiş, aralarda nakarat kısmı söylenmiştir. Türkünün her dizesinde 11 hece bulunduğu için türkü 11’li hece ölçüsü ile yazılmıştır. Üç dize söylenip aralarda nakarat kısmı yer almıştır.

Dil Özellikleri: Kütahya yöresinin dil özelliklerine rastlanmaktadır. “Lahi” ifadesi yöresel bir kelime olup Osmanlı zamanına kadar uzanır ve “boşuna ve manasız eğlenen, oyalayan” anlamına gelmektedir. Ayrıca “Ekinleriniz göğüdü” ifadesi “gök” kökünde olup “Ekinleriniz ermemiş, olgunlaşmamış” anlamı taşımaktadır. “Vareydim, buleydim” kelimeleri de yöresel kelimeler olup “keşke varsaydım, bulsaydım” anlamlarına gelmektedir.

3.2.10. “Ben Bir Sarı Demircinin Kızıyım” Adlı Türkünün Edebî Açıdan Özellikleri

TÜRKÜNÜN SÖZLERİ	FORM YAPISI
BEN BİR SARI DEMİRCİNİN GIZIYIM,	A
AK KÂĞIT ÜSTÜNDE KARE YAZIYIM,	A
BEN ANNEMİN BİR KIYMETLİ KIZIYIM,	A
ANNEM BANA BEN ANNEME DOYMADIM.	Ç
DUYDUM AMMA BİR AK GÜNLER GÖRMEDİM,	B
ÇAM DALLERİ ÇAM DALLERİ GICIRDAR,	C
YÜREĞİME GİRDİ TÜRLÜ SANCILAR,	C
ANNEM BENİM SANDIĞIMI AÇMASIN,	Ç
AÇIP ESVAPLEME BAKMASIN.	Ç

Tablo 35. “Ben Bir Sarı Demircinin Kızıyım”

Türkünün Teması: Yeni gelin olan kızın annesine duyduğu özlem ve yaşadıklarına isyanı işlenmiştir.

Türkünün Konusu: Kütahya’nın Domaniç ilçesinde yaşayan ünlü bir demircinin kızı olan Ayşe, köyün çobanına âşıktır. Köyün ağası da Ayşe ile evlenmek isteyince âşıklar kaçarlar. Peşlerine düşen ağa teslim olmalarını ister, âşıklar ise boyun eğmezler. Bu esnada ağa çobanı öldürür. Ayşe de köyün ağası ile evlenmek zorunda kalır ve duygularını, acılarını anlatmak için bu türküyü yakar.

Şiir Yapısı: Türkü aaa/bb/cc/çç uyak düzeninde yazılmıştır. Bir kıta üç dizeden oluşmakta, nakarat kısmı ise iki dizedir. Türkünün her dizesi 11 heceden oluşacak şekilde söylenmiş, bu yüzden türkü 11’li hece ölçüsü ile yazılmıştır.

Dil Özellikleri: Kütahya yöresinin dil özelliklerine rastlanmaktadır. Dalleri (dalları), gızıyım (kızıyım), esvapleme (esvaplarım) kelimeleri buna örnektir. Türküde geçen “esvapleme” sözü ile “esvap” çoğul anlam taşıtarak “elbise” anlamına gelmektedir. Türküde k-g değişimi ile büyük ünlü uyumuna aykırılıklar da görülür. Buna kalın ünlü harf ile başlayıp ince ünlü harf ile devam eden “dalleri” kelimesi örnek olarak gösterilebilir.

3.2.11. “Biberim Biberim Acı Biberim” Adlı Türkünün Edebî Açıdan Özellikleri

TÜRKÜNÜN SÖZLERİ	FORM YAPISI
BİBERİM BİBERİM ACI BİBERİM	A
BEN ELLERE NE DEYİM	A
EĞER YÂRİM BENİM OLMAZSA	B
BAŞIM ALIP NERE GİDERİM	A
HARMAN YERİNİ SÜPÜRME Lİ	C
BENİM KADERİM BAĞDAŞ KURUP OTURMALI	C
ASKERDEKİ YÂRİME	Ç
TEL VURUP GETİRMELİ	C
HARMAN YERİ YAŞ YERİ	D
YAVAŞ YÜRÜ HOŞ YÜRÜ	D
AK GERDANIN ALTINDA	E
OLUR, İKİ DİŞ YERİ	D
HARMAN YERİ YARILIR	F
KAYNANAM BANA DARILIR	F
KAYNANAM BANA DARILMA	F
ELOĞLUDUR SARILIR	F

Tablo 36. “Biberim Biberim Acı Biberim”

Türkünün Teması: “Askere giden yâr” ve “kaynana” temalı bir Kütahya türküsüdür.

Türkünün Konusu: Türkü askere giden yavuklu için yakılmıştır. Kadında kavuşamama korkusu vardır. Diğer dizelerde ise kaynana esas alınmış, harman zamanı yaşananlar mizahi bir şekilde dile getirilmiştir.

Şiir Yapısı: Uyak düzeni aaba/ccçc/dded/ffff şeklindedir. Mani tipi uyak kullanılmıştır. Türkü dörtlü dizeler hâlinde dört kıta olarak yazılmıştır. 3. Kıta 7’li hece ölçüsü ile yazılmıştır. Diğer kıtalarda ölçü birliği yoktur.

Dil Özellikleri: Kütahya yöresinin dil özellikleri türküye yansımıştır. Yaşantı tarzı da türkü de hissedilmektedir. “Harman yeri, ak gerdan, yâr” kelimeleri yörenin çok kullandığı sözcüklerdir.

3.2.12. “Ekin Ektim Dağ Başına” Adlı Türkünün Edebî Açıdan Özellikleri

TÜRKÜNÜN SÖZLERİ	FORM YAPISI
EKİN EKTİM DAĞ BAŞINA YELLENİR	A
BENİM GÖNLÜM YÂRİ ÖZLER DELLENİR	A
A BOSTANCI BİR BOSTAN VER HASTAM VAR	B
HASTA DEĞİL GURBET ELDE DOSTUM VAR	B
BİZİM ÖKÜZ TOPAL OLDU TABANDAN	C
GİTTİ YÂRİM GELMEZ OLDU YABANDAN	C
AKŞAM OLUR YILDIZ DOĞAR YÜCEDEN	Ç
YÂRİMİN KOYNUNDAN ÇIKMAM GECEDEN	Ç
TEKMEN BAĞI AŞMALIĞA PEK YAKIN	D
ÇÖZ ZÜLÜFLERİNİ SABAHLAR YAKIN	D
GÜVERCİNLER YUVA YAPAR KAYADA	E
YÂRİM GELSİN BEN EREYİM MURADA	E

Tablo 37. “Ekin Ektim Dağ Başına”

Türkünün Teması: Türküde gurbete giden sevgiliye duyulan hasret dile getirilmiştir.

Türkünün Konusu: “Hasret” konulu bir Kütahya türküsüdür. Sevgili, gurbettedir ve sılada kalan kadın ona bu türküyü yakarak duygularını dile getirmektedir. Kavuşma hayalî kuran kadın, duygularını ve sevgili döndüğünde yapacaklarını tasarlamaktadır. Tek isteği, gurbete giden sevgilinin dönmesidir.

Şiir Yapısı: Türkü ikişerli dizelerden oluşan kıtalar hâlinde beyit şeklinde yazılmıştır. aa/bb/cc/çç/dd/ee şeklinde kafiye şemasına sahiptir. Her dize 11’li hece ölçüsüne uygun olacak şekilde yazılmıştır.

Dil Özellikleri: Türküde yöresel özellikler ve kelimeler görülmektedir. Zaman ekin zamanıdır. Yörede ekin zamanı belirgin bir zamandır ve türkülerin dile getirildiği sosyal bir ortamdır. “Dellenmek, bostancı, yaban, yüceden, tekmen, aşmalık, zülûf, murat” kelimeleri yörede sık kullanılan kelimelerdir. Dellenmek, hiddetlenmek; bostancı, bostan yetiştiren kimse; yaban, gurbet; yüceden, yüksekte; tekmen, taşlık yerleşim yeri, aşmalık, asma için ayrılmış yer; zülûf, sevgilinin saç, murat ise istek, arzu anlamlarına gelmektedir.

3.2.13. “Harman Yeri Sürmeli” Adlı Türkünün Edebî Açıdan Özellikleri

TÜRKÜNÜN SÖZLERİ	FORM YAPISI
HARMAN YERİ SÜRMEĒİ	A
BAĒDAŞ GURUP DURMALI	A
ASKERDEKİ YÂRİME	B
TEL VURUP GETİRMELİ	A
BİBERİM BİBERİM ACI BİBERİM	C
BEN ELLERE NE DEYİM BENİM KADERİM	C
BEN ELLERE NE DEYİM ÇİLEM TECELLİM	C
HARMAN YERİ YAŞ YERİ	Ç
YAVAŞ YÜRÜ HOŞ YÜRÜ	Ç
AK GERDANIN ALTINDA	D
OTUZ İKİ DİŞ YERİ	Ç
BİBERİM BİBERİM ACI BİBERİM	C
BEN ELLERE NE DEYİM BENİM KADERİM	C
BEN ELLERE NE DEYİM ÇİLEM TECELLİM	C
HARMAN YERİ YARILDI	E
KAYNANAM BANA DARILDI	E
NE DARILDIN KAYNANA	F
OĒLUN BANA SARILDI	E
BİBERİM BİBERİM ACI BİBERİM	C
BEN ELLERE NE DEYİM BENİM KADERİM	C
BEN ELLERE NE DEYİM ÇİLEM TECELLİM	C

Tablo 38. “Harman Yeri Sürmeli”

Türkünün Teması: Asker eşe duyulan özlem neticesinde yakılan bir türküdür.

Türkünün Konusu: Kadın, asker eşini özlemektedir. Bunun için de bu türküyü yakmıştır. Eşi, görme isteği yoğundur. Mani tipi uyak şeklinde yakılan türkünün kıtaları arasında nakarat bölümü bulunmaktadır. Türkünün yakıldığı zaman da türküde belli olup harman zamanına denk gelmektedir.

Şiir Yapısı: Türkü altı kıtadan oluşmakta her bağımsız kıtadan sonra nakarat kısmı söylenmektedir. Eserin şiir yapısı mani tipi uyaktır. Aaba/ ccc/ çççdç/ ccc/ eeefe/ ccc şeklinde uyak şemasına sahiptir. Asker eşini özleyen kadın, aynı zamanda kaynanasının oğlunu kıskanmasından da yakınmakta ve onu kıskandıracak sözler söylemektedir. Yaşadığı özlemi “acı biberim, tecellim, kaderim” gibi ifadelerle dile getirmektedir. Dizelerdeki hece sayılarına bakıldığında 1. kıta 7’li; nakarat bölümü ilk dize 11’li, iki ve üçüncü dize 12’li; nakarat kısmı haricindeki diğer dizeler de 7’li hece ölçüsü ile yazılmıştır.

Dil Özellikleri: Kütahya yöresinde görülen yaşam koşulları türküden anlaşılıyor. Harman zamanı bu ifadelerden biridir. Harman, sosyal ilişkilerin de olduğu bir mekân ve zaman olduğu için kadın duygu ve düşüncelerini türküsü aracılığıyla herkesin duyup anlayabileceği bir ortamda söyler. Kaynanası ile sıkıntılarını anlatır. Yörede görülen türkülerde kaynana-gelin anlaşmazlıkları da görülmektedir.

3.2.14. “İğnem Düştü Yerlere” Adlı Türkünün Edebî Açından Özellikleri

TÜRKÜNÜN SÖZLERİ	FORM YAPISI
İĞNEM DÜŞTÜ YERLERE	A
KARIŞTI GAZELLERE	A
TABIATIM KURUSUN	B
BAKARIM GÜZELLERE	A
HOP ŞİMDALLI ŞİMDALLI	C
YAR KAPISI MANDALLI	C
MANDALINI KIRMALI	Ç
İÇERİYE GİRMELİ	Ç
VAR OLDUĞUN BİLMELİ	Ç
GÜVEM DALI EĞMELİ	D
GÜVEMİNİ YEMELİ	D
HAKİKATLİ YAR İSE	E
SEVDİĞİNE VARMALI	D
HOP ŞİMDALLI ŞİMDALLI	C
YAR KAPISI MANDALLI	C
MANDALINI KIRMALI	Ç
İÇERİYE GİRMELİ	Ç
VAR OLDUĞUN BİLMELİ	Ç

Tablo 39. “İğnem Düştü Yerlere”

Türkünün Teması: Düz kadın oyun havasıdır. Eğlence amaçlı yazılmıştır.

Türkünün Konusu: Konu olmasından ziyade eğlence amaçlı yakılan düz kadın oyun havasıdır.

Şiir Yapısı: Türkü, kıtalar hâlinde arada nakarat kısmı söylenerek yazılmış bir Kütahya türküsüdür. İlk kıta aaba uyak şeması ile yazılmış olup mani tipi uyak özelliği göstermektedir. Nakarat kısmı ccççç şeklindedir. 3. Kıta yine mani tipi uyak şeması ile yazılmış ardından nakarat kısmı gelmiştir. 7’li hece ölçüsü ile yazılmıştır.

Dil Özellikleri: Yöreye ait dil özellikleri ve kelimeler türküde görülmektedir. Karıştı gazellere derken gazel sonbahar yaprağı anlamına geldiği için türkünün sonbaharda yakıldığı intibası da doğmaktadır. **Güvem:** Bir tür erik, yabani erik **Gazel:** Kuru yaprak **Tabiat:** Huy, karakter **Hakikatli:** Yakınlığı ve bağlılığı sürekli olan, vefa gösteren anlamlarına gelmektedir.

3.2.15. “Taş Duvar Örülür mü?” Adlı Türkünün Edebî Açıdan Özellikleri

TÜRKÜNÜN SÖZLERİ	FORM YAPISI
KAYNANA: TAŞ DUVAR ÖRÜLÜR MÜ?	A
KAYNANA DÖVÜLÜR MÜ?	A
KAYNANAYI DÖVEN GELİN	B
MAHALLEDE SEVİLİR Mİ?	A
MAŞA BACAĞI GELİN	C
ÇIRPI BACAĞI GELİN	C
O OĞLANI BEN DOĞURDUM	Ç
BAŞI SAÇAKLI GELİN	C
GELİN: OĞLUNU DA ALDIM YA	D
KOLUMA DA SARDIM YA	D
ÇATLA DA PATLA SEN KAYNANA	E
MURADIMA ERDİM YA	D
SENİNLE DEĞİL DİRDİM	F
BU EVE GELİN GELDİM	F
OĞLUNU BEN SEVİYORUM	G
BEN ONA GÖNÜL VERDİM	F
KAYNANA: İNEKLERİ SAĞDIN MI?	Ğ
YOĞURLARI ÇALDIN MI?	Ğ
AKŞAM SABAH GEZEKTESİN	H
BAHÇEYİ SULADIN MI?	Ğ
MAŞA BACAĞI GELİN	C
ÇIRPI BACAĞI GELİN	C
O OĞLANI BEN DOĞURDUM	Ç
BAŞI SAÇAKLI GELİN	C
GELİN: İNEKLERİ DOYURDUM	I
KERPİÇ GİBİ YOĞURDUM	I
OĞLUN VAR DİYE ÖVÜNME	İ
BEN DE OĞLAN DOĞURDUM	I
SENİNLE DEĞİL DİRDİM	F
BU EVE GELİN GELDİM	F
OĞLUNU BEN SEVİYORUM	G
BEN ONA GÖNÜL VERDİM	F
GELİN – KAYNANA: BAKMA BİZ TEPİŞİRİZ	J
YİNE DE GÜLÜŞÜRÜZ	J
KONU KOMŞU ÇATLASIN	K
SONUNDA ÖPÜŞÜRÜZ	J

Tablo 40. “Taş Duvar Örülür mü?”

Türkünün Teması: Türküde gelin-kaynana atışması yer almaktadır.

Türkünün Konusu: Gelin ve kaynana arasında damadı paylaşamama konusu ele alınıp güldürme amaçlı yakılan bir kadın türküsüdür. Türkünün sonunda zaten gönül alma da yapılmıştır.

Şiir Yapısı: Türkü dörderli kıtalar hâlinde iki kıta kaynana, iki kıta gelin söyleyecek düzendedir. İkinci kıtalar, türkünün nakarat kısmını oluşturmaktadır. Uyak şeması mani tipi uyak olup aaba/ccçc/dded/ffgf/ğğhğ/ccçc/ıııı/ffgf/jkj şeklinde kafiye düzenine sahiptir. Mani özelliği göstermesinden dolayı 7’li hece ölçüsü ile yazılmıştır.

Dil Özellikleri: Yöreyle ait dil özellikleri ve kelimeler türküde görülmektedir.

Çırpı: Çalı. **Gezek:** 1. Çok gezen (kimse). 2. Köy halkının, köy odasına gelen misafire, çobana, imama sıra ile yemek göndermesi. **Yoğurt Çalmak:** Yoğurt mayalamak

3.2.16. “Manisa’yla Bergama’nın Arası” Adlı Türkünün Edebî Açından Özellikleri

TÜRKÜNÜN SÖZLERİ	FORM YAPISI
MANİSA’YLA BERGAMA’NIN ARASI	A
YAKTI DA BENİ GAŞLARININ GARASI	A
GARA GARA GARGALAR	B
CEVİZ DALINI IRGALAR	B
ON BEŞİNE BASAN KIZ	C
SEVDİĞİNE EL SALLAR.	B
YELEK DE DİKTİM GEYMEDİ	Ç
DİKDİYİME DEYMEDİ	Ç
SAĞ OLASI ANAM DA BUBAM	D
SEVDİĞİME VERMEDİ.	Ç
MANİSA’YLA BERGAMA’NIN ASKERİ	E
BEN YOLCUYUM YOLLARI BANA GÖSTERİN.	F
GARA GARA GARGALAR	B
CEVİZ DALINI IRGALAR	B
ON BEŞİNE BASAN KIZ	C
SEVDİĞİNE EL SALLAR.	B
YELEK DE DİKTİM GEYMEDİ	Ç
DİKDİYİME DEYMEDİ	Ç
SAĞ OLASI ANAM DA BUBAM	D
SEVDİĞİME VERMEDİ.	Ç

Tablo 41. “Manisa’yla Bergama’nın Arası”

Türkünün Teması: Sevdiğine verilmeyen ve sevdiği askere giden kadının yaktığı duygu dolu bir türküdür.

Türkünün Konusu: Türküyü yakan kadının sevdiği askere gitmiştir. Kızın ailesi kızı sevdiğine vermemiştir. O da duygularını dile getirmek, yaşadığı acıyı anlatmak için bu türküyü yakmıştır. Türküde sevda ve ayrılık acısı, özlem ağır bir şekilde hissedilmektedir.

Şiir Yapısı: Türkü iki dizeden oluşan bölüm ile başlamaktadır. Sonra dörtlükler hâlinde yazılan iki kıtadan oluşan nakarat söylenir, devamında yine iki dizeden oluşan kıta söylenir ve nakarat bölümüne geçilir. Türküde mani tipi uyak özellikleri görülmektedir. Uyak şeması aa/ bbcb/ ççdç/ ef/ bbcb/ ççdç şeklindedir. Türküde dizelerdeki hece sayılarına bakıldığında eşitlik görülmemekte, bu yüzden de serbest ölçü ile yakılmıştır diyebiliriz.

Dil Özellikleri: Kütahya'ya ait diz değişim özelliklerinin yoğun olarak görüldüğü bir türküdür. Örneğin k-g değişimi vardır: Gaşlarının (kaşlarının), garası (karası), garga (karga); “i-e” değişimi geymedi (giymedi); “ğ-y” değişimi diktiyime (diktiğime), deymedi (değmedi), benzeşme kuralına aykırılık dikdiyime (diktiğime); “a-u” değişimi bubam (babam) buna örnek olarak gösterilebilir. Yöreye ait kelimelerin fazlaca görüldüğü bir Kütahya türküsüdür: **Irgalamak:** Yerinden oynatıp, sallamak, sarımsak. **Yelek:** Ceket altına giyilen kolsuz ve kısa giysi.

3.2.17. “Tarlada Bostan Olur mu?” Adlı Türkünün Edebî Açından Özellikleri

TÜRKÜNÜN SÖZLERİ	FORM YAPISI
TARLADA BOSTAN OLUR MU?	A
DİLLERE DESTAN OLUR MU?	A
BENİM YÂRİM ASKERDEN KARA GÖZLÜM	B
ACEP TERHİS OLUR MU?	A
HAYDİ, YÂRİM KAYABAŞINA KAYABAŞINA, YENİ GİRMİŞ ON ÜÇ AMAN DA YÂRİM YAŞINA.	C
TARLAMIN ÜSTÜ SÜRÜLÜ, SIRMALI SAÇLARI ÖRÜLÜ, BENİM YÂRİM GELİNCE KARA GÖZLÜM, ÇEYİZ, BOHÇAM DÜRÜLÜ.	Ç
HAYDİ, YÂRİM KAYABAŞINA KAYABAŞINA, YENİ GİRMİŞ ON ÜÇ AMAN DA YÂRİM YAŞINA.	C

Tablo 42. “Tarlada Bostan Olur mu?”

Türkünün Teması: Türküde askerdeki yâre olan özlem anlatılmıştır.

Türkünün Konusu: Askere giden sevgiliye kadın ağzından yazılmış bir Kütahya türküsüdür. Türküyü yakan, karşısında biri varmış da onunla konuşuyormuş gibi türküsünü dile getirmiştir. Yavuklu veya sevilen askerden döndüğünde artık evliliğe hazır olduğunu bu türkü ile çevresine duyurmaktadır.

Şiir Yapısı: Şiir dördlükler hâlinde yazılmış olup kıtalar arasında iki dizeli nakarat bölümü bulunmaktadır. 1 ve 3. Kıtalar mani tipi uyak özelliği göstermektedir. Türküde aaba/ cc/ çbç/ cc şeklinde uyak şeması vardır.

Türkünün ölçüsü tam bir standart olmasa da 1 ve 3. kıtalarda 8’li hece ölçüsü sezilse de üçüncü dize bunu bozmuştur. Nakarat bölümünde de 14’lü hece ölçüsü görülmektedir. Kıtalar arasındaki ölçüler birbirini tutmamaktadır. Serbest ölçü ile yazılmıştır diyebiliriz.

Dil Özellikleri: Yöreye has kelime ve yaşantı tarzı türküde sezilmektedir. Türküde tarım ve ekim zamanı türkünün yakıldığı da sözlerden anlaşılmaktadır:
Bostan: Sebze bahçesi **Acep:** Acaba **Çeyiz:** Gelin için hazırlanan her türlü eşya, cihaz. **Bohça:** İçine çamaşır, elbise vb. koyup sarılan dört köşe kumaş.

3.2.18. “Köprüden Geçer İken” Adlı Türkünün Edebî Açıdan Özellikleri

TÜRKÜNÜN SÖZLERİ	FORM YAPISI
KÖPRÜDEN GEÇER İKEN (AY OĞLAN OĞLAN OĞLANA)	A
KÖPRÜ DE SALLADI BENİ	B
GİDİ GÂVURUN OĞLU (OĞLAN OĞLAN OĞLANA)	C
İPSİZ BAĞLADI BENİ	B
HELE GİNE ÇAPKIN OĞLANA	Ç
HELE BAYGIN OĞLANA	Ç
MALİM MÜLKÜM OĞLANA	D
İSTANBUL İKİ KOLDUR (AY OĞLAN OĞLAN OĞLANA)	E
BİRİ SAĞ BİRİ SOLDUR	E
KAŞLARININ ARASI (OĞLAN OĞLAN OĞLANA)	F
CENNETE GİDEN YOLDUR	E
HELE GİNE ÇAPKIN OĞLANA	Ç
HELE BAYGIN OĞLANA	Ç
Malım mülküm oğlana	D

Tablo 43. “Köprüden Geçer İken”

Türkünün Teması: Türküde “sevda, aşk” teması işlenmiştir.

Türkünün Konusu: Genç bir delikanlıya olan sevdayı anlatmaktadır.

Şiir Yapısı: Türkü dört kıtadan oluşmaktadır. İki ve dördüncü kıtalar nakarat bölümüdür. Birinci kıta abcb şeklinde kafiyelenmiştir. İkinci kıta nakarat bölümü üç dizeden oluşmuştur. (ççd). Ayrıca türküde “Ay oğlan oğlan oğlana” ve “Oğlan oğlan oğlana” kısımları da ahenk katmak için söylenmiştir. Türküde dize sayıları eşit olmadığı için hece ölçüsü kullanılmamış, serbest ölçüye göre yazılmıştır.

Dil Özellikleri: Türkünün yazıldığı zamanın dil özellikleri de kullanılan kelimelere yansımıştır. Bunlara örnek verecek olursak; **Gâvur:** Mecaz anlamda kullanılmıştır. Halk arasında merhametsiz ve acımasız kişilere söylenir. **Gine:** Yine anlamına gelir. Y-g değişimine örnektir.

3.2.19. “Çömüdüm” Adlı Türkünün Edebî Açından Özellikleri

TÜRKÜNÜN SÖZLERİ	FORM YAPISI
AY OĞLAN YİĞİT MİSİN?	A
DAĞLARDA GEYİK MİSİN?	A
SELAM VERDİM ALMADIN	B
ALLAH'TAN BÜYÜK MÜSÜN?	A
ÇÖMÜDÜMÜ DÜMÜ ÇÖMÜDÜM ÇÖMÜDÜM VAY	C
DERDİNDEN ÇÜRÜDÜM VAY	C
AY OĞLAN ARSIZ OĞLAN	Ç
DÜNYADA YERSİZ OĞLAN	Ç
KALAYSIZ KABA BENZER	D
DÜNYADA YÂR SIZ OĞLAN	Ç
ÇÖMÜDÜMÜ DÜMÜ ÇÖMÜDÜM ÇÖMÜDÜM VAY	C
DERDİNDEN ÇÜRÜDÜM VAY	C
AY OĞLAN İMANA GEL	E
DÖN DOLAN PINARA GEL	E
HİÇ BAHANEN YOK İSE	F
ÇEVRENİ YUMAĞA GEL	E
ÇÖMÜDÜMÜ DÜMÜ ÇÖMÜDÜM ÇÖMÜDÜM VAY	C
DERDİNDEN ÇÜRÜDÜM VAY	C

Tablo 44. “Çömüdüm”

Türkünün Teması: Sitem

Türkünün Konusu: Türküyü yakan kadının; âşık olduğu erkeğin onu görmezden gelişi, selamını almayışı sitemli bir şekilde dile getirilmiştir.

Şiir Yapısı: Türkü nakarat kısımlarını saymadığımızda üç kıtadan oluşmaktadır. Kıtalar arasında ise iki dizeden oluşan nakarat kıtası yer almakta böylelikle türkü altı kıta olmaktadır. Uyak şeması aaba/cc/ççdç/cc/eefe/cc şeklindedir. Nakarat olmayan kıtalarda kullanılan uyak şeması mani tipi uyaktır. Yine nakarat kısmı sayılmadığında türkü 7’lihece ölçüsü ile yazılmıştır.

Dil Özellikleri: Zamanın dili dikkate alındığında “oğlan” bir sesleniş kelimesi olarak kullanılmaktadır. “Ay” ünlemi de seslenme öncesi sıkça kullanılır.

Yumak: Yıkamak

3.2.20. “Ben Gürgenden Ok Yaparım” Adlı Türkünün Edebî Açıdan Özellikleri

TÜRKÜNÜN SÖZLERİ	FORM YAPISI
BEN GÜRGENDEN OK YAPARIM	A
DÖNER ARDIMA BAKARIM	A
SAKALLIDAN PEK KORKARIM	A
KORKTUĞUM BAŞIMA GELDİ	B
ATIM DURDU BEN YORULDUM	C
ATIMIN TERKİNİ VURDUM	C
SAKALLIYA YÂR Mİ OLDUM	C
KORKTUĞUM BAŞIMA GELDİ	B

Tablo 45. “Ben Gürgenden Ok Yaparım”

Türkünün Teması: Türküde istemediği biriyle evlenen bir kadının hissettiği duygular tema olarak işlenmiştir.

Türkünün Konusu: Türkü yakan kadın; istemediği, sevmediği biri ile evlenmesinden duyduğu üzüntüyü dile getirmektedir.

Şiir Yapısı: Türkü iki kıtadır. Uyak şeması aaab/cccb şeklinde düz kafiye biçimindedir. Türkünün tüm dizeleri sekiz hece ile yazıldığı için 8’li hece ölçüsü kullanılmıştır.

Dil Özellikleri: Zamanın dili dikkate alındığında değişiklik görülmemiştir.

Terki: Eyerin arka bölümü

3.2.21. “Aşağıdan Geliyor Üç Atlı” Adlı Türkünün Edebî Açından Özellikleri

TÜRKÜNÜN SÖZLERİ	FORM YAPISI
AŞAĞIDAN GELİYOR ÜÇ ATLI (AMAN)	A
VAR MI İÇİNİZDE MEHEMMET ATLI	A
(AH) VAR MI İÇİNİZDE MEHEMMET ATLI	A
O MEHEMMET HEPİNİZDEN KIYMATLI (AMAN)	B
YANARIM YANARIM BEN BAŞIMA YANARIM	B
UZAK GİTMEM ÇİVİLİ DE ÇAMDAN DÖNERİM	B
AŞAĞIDAN ÇIKTI BAYRAĞIN UCU (AMAN)	C
BEŞİKTE ÇOCUĞUN TELLİ SORGUCU	C
(AH) BEŞİKTE ÇOCUĞUN TELLİ SORGUCU	C
SEN BENİMSİN BEN SENİNİM (AMAN)	Ç
YANARIM YANARIM BEN BAŞIMA YANARIM	B
UZAK GİTMEM ÇİVİLİ DE ÇAMDAN DÖNERİM	B

Tablo 46. “Aşağıdan Geliyor Üç Atlı”

Türkünün Teması: Türküde aşk, sevda teması işlenmiştir.

Türkünün Konusu: Bir kadın tarafından yakılan türkü de kadının Mehmet (Mehmet) adlı erkeğe duyduğu aşk anlatılmaktadır.

Şiir Yapısı: Türkü 4-2-4 dizeden oluşan kıtalar şeklindedir. Uyak şeması aaaa/bb/ccc şeklinde. Kıtalardaki dizelerin hece sayıları birbirlerine eşit olmadığı için serbest ölçü kullanılmıştır.

Dil Özellikleri: Türkünün yazıldığı zamanın dil özellikleri de kullanılan kelimelere yansımıştır. Bunlara örnek verecek olursak; **Mehmet:** Mehmet (Muhammet kökenli ad, isim) **Sorguç:** Başlık **Gucu:** Gücü, zoru.

3.2.22. “Kınalar Karılır Tasta” Adlı Türkünün Edebî Açıdan Özellikleri

TÜRKÜNÜN SÖZLERİ	FORM YAPISI
KINALAR KARILIR TASTA	A
OĞLAN EVİ PEK HAVASTA	A
GIZ ANASI GARA YASTA	A
GELİN DE GINAN KUTLU OLSUN	B
TUZ TAŞINI TUZSUZ KOYAN	C
ANASINI KIZSIZ KOYAN	C
EVLERİNİ ISSIZ KOYAN	C
GELİN DE GINAN KUTLU OLSUN	B

Tablo 47. “Kınalar Karılır Tasta”

Türkünün Teması: Kınası yakılan bir gelin için yakılmış bir kadın türküsüdür.

Türkünün Konusu: Kına gecesi türküsüdür. Gelin olup giden bir kızı anlatmaktadır.

Şiir Yapısı: Türkü, iki kıtadan dörder dizeden oluşmaktadır. Her iki kıta da aaab/cccb şeklinde düz uyak şeklinde kafiyelenmiştir. Türkünün son dizelerinde dokuz hece bulursa da türkü sekizli hece ölçüsüne göre yazılmıştır.

Dil Özellikleri: Türkünün yakıldığı zamanın diz özelliklerini taşıyan kelimeler görülmektedir. **Havas:** Heves, anlamına gelir. “a-e” değişimi görülmektedir. **Gız:** Kız, anlamına gelir. “k-g” değişimi görülmektedir. **Gına:** Kına, anlamına gelir. “k-g” değişimi görülmektedir.

3.2.23. “Al Kirezim Mor Kirezim” Adlı Türkünün Edebî Açından Özellikleri

TÜRKÜNÜN SÖZLERİ	FORM YAPISI
AL KİREZİM MOR KİREZİM	A
ELİNDE ALTIN TEREZİM	A
YANDIM AMAN AMAN BEN YANARIM	B
AMAN AMAN BEN YANARIM	B
SELBES BOYLARINA BEN YANARIM	B
AL İSTERİM MOR İSTERİM	C
YENLERİNİ DAR İSTERİM	C
YANDIM AMAN AMAN BEN YANARIM	B
AMAN AMAN BEN YANARIM	B
SELBES BOYLARINA BEN YANARIM	B
EZEL OLUR GÜZEL OLUR	Ç
KARA YAĞIZ PEK GÜZEL OLUR	Ç
YANDIM AMAN AMAN BEN YANARIM	B
AMAN AMAN BEN YANARIM	B
SELBES BOYLARINA BEN YANARIM	B

Tablo 48. “Al Kirezim Mor Kirezim”

Türkünün Teması: Türküde işlenen tema aşk, sevdadır.

Türkünün Konusu: Türküyü yakan kadın, sevdiği erkeğe karşı duygularını dile getirmiş, onu tarif etmiştir.

Şiir Yapısı: Türkü, ikişer dizeden oluşan üç kıta arasına üçer dizelik nakarat bölümlerinin eklenmesi şeklindedir. Uyak şeması aa/bbb/cc/bbb/çç/bbb şeklindedir. Türküdeki dizelerin hece sayıları birbirine eşit değildir. Serbest ölçü ile yazılmıştır diyebiliriz.

Dil Özellikleri: Türküde yöresel dil özellikleri görülmektedir. “a-e”, “r-l” değişimleri görülmektedir. **Yen:** Giysi kolunun dirsekten aşağı bölümü. **Kirez:** Kiraz. **Terezi:** Terazi. **Selbes:** Yakışıklı.

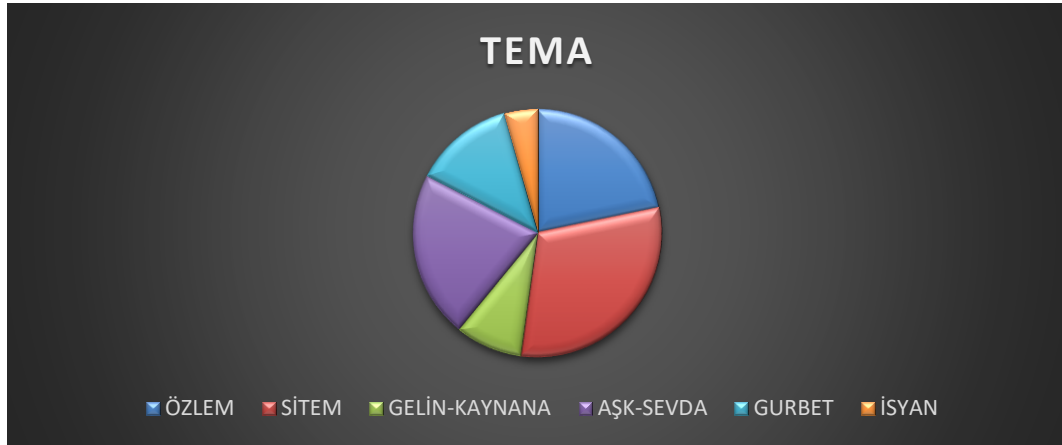
TÜRKÜLERİN EDEBİ ÖZELLİKLERİ				
TÜRKÜNÜN İSMİ	TEMASI	KONUSU	ŞİİR YAPISI	DİL ÖZELLİKLERİ
Askerlere Giydirmişler Kareyi	Özlem	Sevgiliye özlem	11'li hece ölçüsü.	Kütahya yöresinin dil özelliklerine rastlanmaktadır
Sarı Yazma	Sitem	Sevgiliye sitem	Serbest ölçü.	Kütahya yöresinin dil özelliklerine rastlanmaktadır
Yasemen Dalına Yar Neden Eymeli	Gelin Kaynana	Gelinin istekleri	Serbest ölçü.	Kütahya yöresinin dil özelliklerine rastlanmaktadır
Çam Telleri (Gelin Havası)	Sitem	Anne, babaya sitem.	8'li hece ölçüsü.	Kütahya yöresinin dil özelliklerine rastlanmaktadır
Fincanın Dibi Noktalı	Sitem	Anne, babaya sitem.	Serbest ölçü.	Kütahya yöresinin dil özelliklerine rastlanmaktadır
Karımca Karımca	Aşk	Kadının bir erkeğe olan aşkı.	Serbest ölçü.	Kütahya yöresinin dil özelliklerine rastlanmaktadır
A İstanbul Sen Bir Han mısın?	Sitem	İstanbul'a, sitem.	Serbest ölçü	Kütahya yöresinin dil özelliklerine rastlanmaktadır
Altın Tas İçinde Kınam Ezdiler	Gurbet	Anneye kavuşma isteği.	11'li hece ölçüsü.	Kütahya yöresinin dil özelliklerine rastlanmaktadır
Ambara Koydular Mısır Darısı	İsyan	Kendisinden küçük bir erkekle evlendirilen kadının isyanı.	11'li hece ölçüsü.	Kütahya yöresinin dil özelliklerine rastlanmaktadır.
Ben Bir Sarı Demircinin Kızıyım	Özlem	Anneye özlem.	11'li hece ölçüsü.	Kütahya yöresinin dil özelliklerine rastlanmaktadır
Biberim Biberim Acı Biberim	Özlem	Askerdeki eşine özlem ve kaynanaya atf.	Serbest ölçü	Kütahya yöresinin dil özelliklerine rastlanmaktadır.
Ekin Ektim Dağ Başına	Gurbet.	Gurbette olan sevgiliye özlem.	11'li hece ölçüsü.	Kütahya yöresinin dil özelliklerine rastlanmaktadır.
Harman Yeri Sürmeli	Özlem	Askere giden eşine özlem.	Serbest ölçü.	Kütahya yöresinin dil özelliklerine rastlanmaktadır.
İğnem Düştü Yerlere	Aşk	Kızın bir delikanlıya olan aşkı	7'li hece ölçüsü.	Kütahya yöresinin dil özelliklerine rastlanmaktadır.
Taş Duvar Örülür mü?	Gelin Kaynana	Gelin ve kaynana arasında damadı paylaşamama. Mizah.	7'li hece ölçüsü.	Kütahya yöresinin dil özelliklerine rastlanmaktadır.
Manisa'yla Bergama'nın Arası	Sitem	Anne, babaya sitem.	Serbest ölçü.	Kütahya yöresinin dil özelliklerine rastlanmaktadır.
Tarlada Bostan Olur mu?"	Özlem	Askerdeki sevgiliye özlem,	Serbest ölçü.	Kütahya yöresinin dil özelliklerine rastlanmaktadır.
Köprüden Geçer İken	Aşk	Kızın bir delikanlıya olan aşkı	Serbest ölçü.	Kütahya yöresinin dil özelliklerine rastlanmaktadır.
Çömüdüm	Sitem	Kadının âşık olduğu erkeğe sitem	7'li hece ölçüsü..	Kütahya yöresinin dil özelliklerine rastlanmaktadır.
Ben Gürgenden Ok Yaparım	Sitem	Zorla evlendirilen kadının duyduğu üzüntüsü ve sitemi.	8'li hece ölçüsü.	Kütahya yöresinin dil özelliklerine rastlanmaktadır.
Aşağıdan Geliyor Üç Atlı	Aşk	Kadının Mehmet adlı erkeğe duyduğu aşkı.	Serbest ölçü.	Kütahya yöresinin dil özelliklerine rastlanmaktadır.

TÜRKÜLERİN EDEBİ ÖZELLİKLERİ					
TÜRKÜNÜN İSMİ	TEMASI	KONUSU	ŞİİR YAPISI	DİL ÖZELLİKLERİ	
Kınalar Karılır Tasta	Gurbet	Gelin olup giden bir kızı anlatmaktadır.	8'li hece ölçüsü.	Kütahya yöresinin dil özelliklerine rastlanmaktadır.	
Al Kirezim Mor Kirezim	Aşk	Kadının sevdiği erkeğe karşı duygularını dile getirmesi.	Serbest ölçü.	Kütahya yöresinin dil özelliklerine rastlanmaktadır.	

Tablo 49. Kütahya Yöresi Kadın Ağzı Türkülerinin Edebi İnceleme Tablosu

Bu tespitlerden yola çıkarak eserlerin tümü tema, konu, şiir yapısı ve dil özellikleri bakımından incelenip tek bir tabloda sunulmuş ve yorumlanmıştır. Tema ve konular grafikte sunulurken oranlar aynıdır. Buradan yola çıkarak şunu ifade etmek faydalı olacaktır. Tema şiirde işlenen duygudur, konu ise temanın tamamen somutlaştırılarak ortaya konulmasıdır. Örneğin “özlem” bir temadır, anneye ya da sevgiliye olan özlem ise bir konudur.

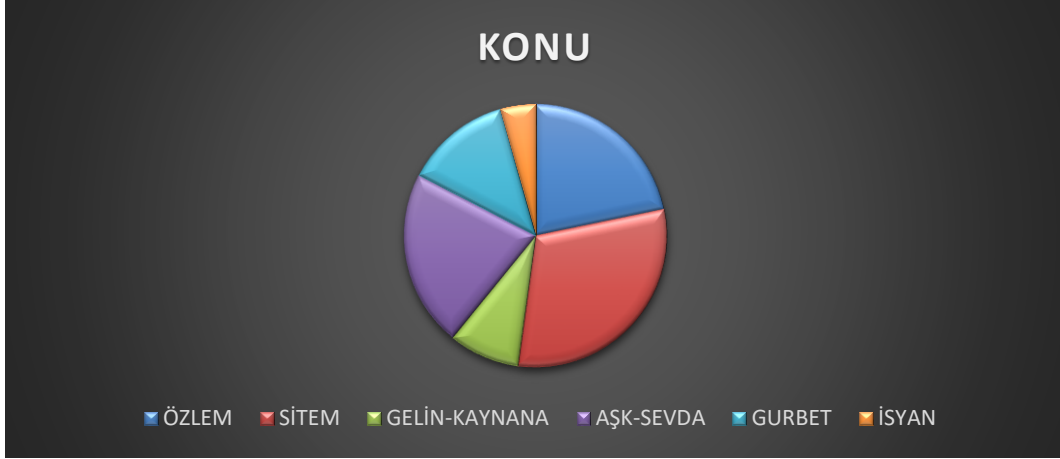
TRT Repertuar arşivinde bulunan 23 Kütahya yöresi kadın ağzı türkülerinin Edebi yönden temaları incelendiğinde 6 farklı tema belirlenmiştir. Bu temaların %22’i özlem (n=5), %30’u sitem (n=7), %9’u gelin-kaynana (n=2), %22’si aşk ve sevdâ (n=5), %13’ü gurbet (n=3) ve %4’nün isyan (n=1) olduğu tespit edilmiştir.

Görsel 34. “Tema”

TRT Repertuar arşivinde bulunan 23 Kütahya yöresi kadın ağzı türkülerinin Edebi yönden konuları incelendiğinde 6 farklı konu belirlenmiştir. Bu konuların %22’i anne, baba, eş ve sevgiliye özlem (n=5), %30’u anne, baba, eş ve sevgiliye sitem (n=7), %9’u gelin-kaynana (n=2), %22’si sevgiliye olan aşk ve sevdâ (n=5),

%13'ü gelin verilen kızın gurbet acısı (n=3) ve %4'nün anneye, babaya ve sevgiliye olan isyanı (n=1) olduğu tespit edilmiştir.

Görsel 35. “Konu”

TRT Repertuvar arşivinde bulunan 23 Kütahya yöresi kadın ağızlı türkülerinin edebi yönden şiir yapıları incelendiğinde kullanılan 4 farklı hece ölçüsü olduğu belirlenmiştir. Bu hece ölçülerinin %13'ü 7'li (n=3), %13'ü 8'li (n=3), %22'si 11'li (n=5) hece ölçüleri ile yazılırken, %52'si serbest (n=12) hece ölçüsü ile yazıldığı tespit edilmiştir.

Görsel 36. “Şiir Yapısı”

Uyak şemaları değerlendirilirken dize sonlarında bulunan sözcükler arasındaki ses benzerliklerine göre bir gruplandırma yapılmıştır. Bu gruplandırmalar “a” harfi ile başlayarak yapılmıştır.

Dil özellikleri incelendiğinde yöresel kelimelere ve bu kelimeler içerisinde ses değişimleri görülmüştür. Buna ek olarak anlatım özellikleri içerisinde türkülerde yörenin gelenek ve görenekleri, örf ve adetleri de görülmektedir.

3.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

“TRT Repertuvar arşivine kayıtlı Kütahya yöresine ait kadın ağız türkülerin oyun özellikleri nasıldır?”

Özlem ÖZRENK, Zehra DÜRÜLÜ, Kerim VURAL, Hediye AYKANAT ve Aynur İÇTİ yapılan kişisel görüşmelerde Kütahya yöresi kadın ağız türkülerin oyun özellikleri ile ilgili şunları ifade etmişlerdir:

“...Kütahya yöresi kadın oyunları bana göre özünü korumuş en güzel oyunlardan biri. Kütahya merkez oyunlarından bahsediyorum. Kütahya kadın oyunları ağır, naif ve gösteriş oynanan oyunlardır. Kıyafetler konusunda çeşidimiz çoktur, nakışların işlemelerine göre isimlendirilir ve ağır kıyafetlerdir. Oyunlarımızda topuk hareketleri ve kol hareketleri vardır. İki oyunumuzda çökme vardır. Bunun dışında hoplama, zıplama, sekme yoktur. Küçük sekmeler vardır. Çömüdüm ve İğnem Düştü Yerlere oyunların da çökmeler vardır. Bunun dışında Ahmet Bey, Ebelerin Şakşaklıdır Kapısı, Yoğurdum Var gibi oyunlarda da yan sekmeler vardır. Diğerleri daha ağır karşılıklı, gitmeli gelmeli ve dönmeli şeklindedir. Oyunlarımız kadın kınalarında, gezeklerinde oynanır. Şimdi ki gezeklerde eskisi gibi oyunlar neredeyse hiç oynanmıyor. Eskiden hatırlarım! Çocukken annemle gittiğim gezeklerde ortada tepsi çalan ve türkü söyleyen bir teyze olurdu. Şimdi artık öyle değil. Kınalarımızda ise hala oyun var ki zaten olmazsa olmaz. Ama kınalarda artık bizim büyüklerimizden dinlediğimiz kınalar gibi olmuyor. Eskiden ve kınalarda da eğlenceyi çalan ve söyleyen teyze yönetirmiş. Oyuncuları da o davet edermiş. Oyuna ikili ikili kalkırmış. Zaten eskiden evlerde çok büyük odalarda yok. O şekilde oynanmış eskiden. Oyunlara sizi davet etmezlerse kalkmazsınız. Kimse kendi kendine oynamaya kalkmaz. Çünkü

Kütahya kadınları ağırdır, nazlıdır. Oyuna davete icabet ederek kalkarlar ve oynarlar” (Ö. ÖZRENK ile kişisel görüşme 09 Ekim 2022).

“...Kütahya yöresi kadın oyunları kadın kınalarımızda oynanır. Düğünlerde erkeklerle karışık olduğu için çok oynanmaz. Gezeklerimizde oynanır. Kendi yaşitlarımızla birlikte yaptığımız kızlar içi gezeklerde sesi güzel olanlar türkü söylerler bunun yanında deblek çalarlardı. Yoğurdum Var, Çömüdüm, İğnem Düştü Yerlere oynanırdı daha çok bilinen. Enstrüman dediğim gibi deblek, eğer yoksa güğüm, tepsi çalınırdı. Yöremizde oyunlara davet edilerek kalkılırdı. Deblek çalan teyzemiz kimin oynamasını istiyorsa işaret eder ve o kişiler oyuna kalkarlardı. Genellikle iki kişi oynanırdı. Davetsiz kimse oynamazdı. Davetsiz oyuna kalkmamak, adap ve edepten gelen bir durumdur. İsteyen herkes oyuna kalkmazdı. Şimdi ki gezek ve kınalarımız böyle değil. Türkü söylenmiyor. Oyunlar oynanıyorsa bile güncel müzikler ile cd vs. ile oynanıyor. Kütahya türküleri zor ve ağırdır. Bu yüzden de söyleyen seçilirdi. Makamsal özellik taşıyan çok türkümüz var. Bunu da saray ve Mevlevilik kültürüne bağlayabilirsiniz. Yani sarayın ve Mevleviliğin etkisi vardır. Sarayın etkisi oyunlara da yansımıştır. Oyunlarımız ağır oyunlardır ve ağır urbaları vardır” (Z. DÜRÜLÜ ile kişisel görüşme 09 Ekim 2022).

“...Halk Oyunları deyince aslında kültürümüzün en önemli unsurlarından biri olduğunu bilmemiz gerekiyor. Nedenine gelince; Türkiye kültür açısından çok güzel bir ülke biliyorsunuz ve her bölgede kendine göre kültürler oluşmuş ve yerel özelliklere sahip olmuştur. Kütahya'ya gelince biliyorsunuz, Kütahya çok eski bir kent olduğu için uzun yıllar Germiyan Beyliğine başkentlik yapmış, dolayısıyla beylik merkezi olduğu içinde; biliyorsunuz Germiyan Beyliğine bir devlet kuruluşu yani, Osmanlı'dan önce devlet olmuş ve uzun yıllarda bu devlet olmayı sürdürmüştür. 120 odalı bir sarayı vardı Germiyan beyliğinin tabii bunun yanında da yerli halkımız konaklarda yaşıyordu. Bu sarayın ve konaklarda yaşamanın vermiş olduğu kültür nedeni ile Kütahya'da bu kültür özellikle geliştiği için şairlere, sanatçılara ve âlimlere büyük vermişler ve bunları koruma altına almışlar ve her alanda yardımcı olmuşlardır. Kütahya Germiyan beyliği döneminde şehzadeler eğitim merkezi olmuştur. Dolayısıyla buna bağlı olarak da tasavvufun ileri olması ve Ahilik teşkilatının olması da Kütahya'da bu kültürümüze daha fazla zenginlik kazandırmıştır ve müziğimizi de bu konularda etkilemiştir, Dolayısıyla müziklerden sonrada oyun kültürü

gelişmiş ve biliyorsun oyun kültüründe de giysi konusunda, oyun konusunda etkili olan hususlar var... Bunlardan en önemlileri de düğünler, gezekler ve eğlencelerdir. Bu zamanlarda oyun kültürü oldukça gelişmiş olup, dolayısıyla Kütahya'da erkek ve kadın oyunları gerçekten kendine has yöresel özellikler taşıyan oyunlardır. Kadın oyunlarını en fazla etkileyen unsurlardan biriside saray kültürünün yaşatılmasıdır. Çünkü sarayda yaşayan insanların maddi durumları iyi, para sıkıntıları yok, giysi konusu çok zengin. Kadın giysileri konusunda Türkiye'nin en zengin illerinin başında geliyor Kütahya. Çünkü kendine, has kadın giysileri var. Önemlilerini sayarsak; yedi çeşit kadın giysisi var. Tepebaşı mesela. Tepebaşının hem üç etek, hem de şalvar kısmı var. Bunlar kendi aralarında da desenler aldığı zaman farklı isimler alıyor. Aynı zamanda Tepebaşı kostümü gelin kostümüdür. Devlet hatun Osmanlı'ya gelin giderken bu kostümü giymiştir. En kıymetli elmaslar ve taşlarla süslenerek gelin başı oluşturulmuştur. Bunun dışında; Eğrimli ve Dizibağlı şalvar takımdır. Pullu; hem üç etek tarzı, hem şalvar tarzı vardır. Pullunun üzerindeki desenlere baktığımız zaman, dört çeşidi vardır. Dallı sadece şalvar takımı var ancak Bindallıda sadece üç etek tarzı var. Bunun dışında; Çatkılı var, bu da şalvar takımıdır üç eteği yok. Dolayısıyla, Halk oyunları bir noktada kişilerin beğenilme duygularının ön plana çıktığı bir kavramdır. İnsanlar oyuna kalktığı zaman beğenilme duygusu ön planda yatar. Tabi bu beğenilme duygusunu destekleyen unsurların en başında da giydiği kostümlerdir ve oyun tarzıdır. Oyunlar bizim yöremizde genellikle iki kişi arasında oynanır. Bazen dört kişide görülür. Kına gecelerinde yaşlılar pek bulanmaz, genç kızlar kendi aralarında eğlenirler. Ama düğün olduğu zamanda gençler genelde çok bulunmazlar, orta yaşlı ve ileri yaşlılar oynarlar. Gelin geldiği zaman ilk oyuna kalkanlar, gelinin yengeleridir. Oyunu onlar başlatırlar. Düğüne gelen insanlarda, o düğünde ki ileri gelen insanlar tarafından oyuna kaldırılır. En fazla üç oyun oynarlar. Fazla oynamak isteyen oynayabilir ama üç oyun oynamak bir noktada gelenek haline gelmiştir. Oyundan çıkan insanlar kaşıkları ve bahşişleri çalgıcının önüne bırakıp otururlar. Oyun şekillerini ise şöyle anlatabiliriz: ağır oyunlar dediğimizde; Ebelerin Şakşaklıdır Kapısı, Yoğurdum Var, Yasemen Dalı oynanır. Bu oyunlarda kol çevirme hareketleri vardır. Karşılıklı oynanır, geçmeler ve dönmeler vardır. Bir de yan tarafa sekmeler vardır bu da sekmeden ziyade, adımlar yaylanarak yapılır. Ağır kostümlü oyunlar çok hoptamalı

zıplamalı değildir. Dolayısıyla yanlara sekmelerde dizler kırılarak bir estetik verilir. Bizde “Hiç mi Cuma debleği görmedin” diye bir hatırlatma sözü vardır. Toplumda, özellikle gezeklerde ve düğünlerde adabı muaşeret kurallarına uymayan insanlar için bir hatırlatma sözü ve uyarı olarak kullanılır. Oynamasını bilmeyen kadınlarda oyuna kalkarlar ve usulüne göre oynamazlarsa, onlara da “Hiç mi Cuma debleği görmedin” diye hatırlatma ve uyarı yapılır” (K. VURAL ile kişisel görüşme 22 Eylül 2022).

“...Kütahya’da Yoğurdum var, İnnem Düştü Yerlere, Çömüdüm, Yasemen Dalı gibi oyunları kızlar içi gezeklerde oynardık. Birer hafta arayla herkesin evine giderdik. Tefimiz, debleğimiz çalar orada oynardık. Kınalarda; kına bittiği zaman kızın evine giderdik.”Ahenk”derler.. Kızın elini ayağını yakarız, kınasını yani.. Kayınna gelir camdan küpecikler atar (şeker, bozuk para) sabaha kadar oynardık. Sadece kızlar olurdu” (H. AYKANAT ile kişisel görüşme 26 Eylül 2022).

“...Kütahya’da kadın oyunları kına ve gezeklerde oynanır. Tabi türkü olmadan oyun almayacağı için de türküler söylenir. Ebelerin Şakşaklıdır Kapısı, Çömüdüm, Hop Şimdallı gibi türküler okunur ve oyunlar oynanır. Oyun oynamayı çocukken annemin götürdüğü kına ve gezeklerden öğrendim. Lise yıllarında ise halk oyunu ekibi ile devam ettim. Yarışmalarda, gösterilerde kına ve gezeklerde kadın oyunlarını oynadım. Şimdi oyunlar toplu oynanıyor ama bizim eski Kütahya geleneğinde iki kişi oynanırdı. Onlar oturduğu zaman başkaları oyuna kalkarlardı. Eskiden kınanın sahibi, yani kızın annesi güzel oynayanları davet ederdi. Kadınların oynadıkları ortamda kesinlikle erkek olmaz sadece kadınlar olurdu. Şimdiki kınalarımız, gezeklerimiz eskisi gibi değil. Kınalarda oynanıyor ama gezeklerde çok oynamıyoruz” (A. İÇTİ ile kişisel görüşme 09 Ekim 2022).

Görüşmelerden edindiğimiz bilgilerden de anlaşılacağı gibi Kütahya yöresi kadın oyunları, geçmişten günümüze özünü koruyarak gelmiştir. Saray kültürünün etkisi kadın oyunlarına, ifadelerine ve kıyafetlerine de yansımıştır. Bu yüzden türküler ve oyunları ağır özellikler gösterir. Ağır oyunlarda kol çevirme hareketleri vardır. Ağır kostümlü oyunlarda ise hoplama, zıplama hareketleri görülmez. Topuk ve kol hareketleri sıkça görülür. Çömüdüm ve İğnem Düştü Yerlere olmak üzere iki oyunda çökme hareketi görülür. Genel olarak küçük sekmeli, gitmeli gelmeli ve

dönmelidir. Kullanılan çalgılar tef ve deblektir. Kütahya yöresinde kadın oyunlarının oynandığı yerler erkeklerin olmadığı, kadın kınaları ve kadın gezekleridir.

TRT Türk Halk Müziği arşivine kayıtlı Kütahya yöresine ait 23 kadın ağzı türküsü incelendiğinde repertuvar arşivine kayıtlı olan 3 türkü ile repertuvar dışı olan 2 türkü olmak üzere toplam 5 türkünün yörede kadınlar tarafından oynandığı görülmüştür. Bu türküler oyun özellikleri bakımından ayrı ayrı sunulmuştur. Bunların yanında yörede yine kadınlar tarafından oynanan Sinanoğlu, Kar mı Yağdı gibi erkek ağzı türkülerde bulunmaktadır.

3.3.1. Ebelerin Şakşaklıdır Kapısı

Özlem ÖZRENK, yapılan kişisel görüşmede Kütahya yöresi “Ebelerin Şakşaklıdır Kapısı” adlı türkünün oynanış şeklini şu şekilde açıklamıştır:

“...Genellikle iki kişi oynanan bir oyundur. Toplu olarak da oynanabilir. Toplu oynanırsa çember formunda oynanır. Oyuncular birbirlerinin karşısına geçer, ellerine kaşıklarını alırlar. Çalgıcı kadın tef, deblek, darbuka eğer bunlar yoksa tepsi, bakır vs. ile türküye giriş yapar. Oyuncular elleri yanında ya da göbek hizasında önde olacak şekilde kaşıklarını şaklatarak türkünün giriş bölümünü dinlerler. Ayaklar sağ İleriye, sol arka çapraza, sağa tekrar ileriye, sol öne ve ileriye çekilirken; sağ ayak sol ayağın yanına getirilir. Kollar ilk adımla birlikte, göğüs hizasından biraz daha yukarıda olacak şekilde sağa ve sola açılır. Ayaklar sol öne ve ileriye atıldığı zaman kollar iki yandan inerek önde birleşir. Sağ ayak sol ayağın yanına gelirken, kollar indirildiği şekilde iki yandan yukarı yerine kaldırılır. Bu hareketler karşılıklı Çember formunda dönerek Türkü'nün bağlantı bölümü gelene kadar devam eder. Bağlantı bölümü geldiğinde, karşı karşıya durulur. Herkes kendi sağına doğru hareket eder. Sağ ayağını ön çapraza atıp, sol ayağını arkasına getirir. Bu hareket üç kez tekrarlanır. Sonra sol ayağını sola doğru atıp, sağ ayağını sola doğru getirir ve başlangıç noktasına karşılıklı duracak şekilde geri dönerler.” (Ö. ÖZRENK ile kişisel görüşme. 03. Kasım 2022)

“Ebelerin Şakşaklıdır Kapısı” adlı türkünün oynanış şekli Görsel 32.’ de karekod olarak verilmiştir.

Görsel 37. "Ebelerin Şakşaklıdır Kapısı"

Görsel 38. "Ebelerin Şakşaklıdır Kapısı Oyun Videosu"

3.3.2. Yoğurdum Var

Özlem ÖZRENK yapılan kişisel görüşmede Kütahya yöresi "Yoğurdum Var" adlı türkünün oynanış şeklini şu şekilde açıklamıştır:

"...Genellikle iki kişi ile karşılıklı, ayna usulü oynanan bir oyundur. Oyuncular birbirlerinin karşısına geçer, ellerine kaşıklarını alırlar. Çalgıcı kadın tef, deblek, darbuka eğer bunlar yoksa tepsi bakır vs. ile türküye giriş yapar. Oyuncular elleri yanında ya da göbek hizasında önde olacak şekilde kaşıklarını şaklatarak türkünün giriş bölümünü dinlerler. Oyuncular birbirlerine doğru dört adım ileriye doğru atarlar. Dört adımda dönerek, yerlerine geri giderler. Dört adım tekrar birbirlerine doğru giderler. Yine dört adımda geriye doğru dönmeden yerlerine giderler. Türkünün bağlantı kısmına kadar bu şekilde devam ederler. Kollar, sağ ayak sol kol, sol ayak sağ kol olacak şekilde aşağıdan yukarıya doğru çember çizilerek çevrilir. Türkünün bağlantı kısmında aynı yöne doğru üç adım bir ayak götürülür ve diğer yanına getirilir. Dördüncü adımda başlangıç noktasına geri döndür. Sonra aynı hareketler diğer tarafa doğru yapılır. Bağlantı bölümünün üçüncü sözünde yönleri aynı tarafa olacak şekilde, birbirlerine doğru gidilir ve yüz yüze gelecek şekilde oyun bitirilir.

Bağlantı bölümünde kollar iki yanda açık, gittikleri yöne doğru üç kez esnetilirken, dördüncü adımda gittikleri yönün tersinden çift el aynı yönde yukarıdan aşağıya gittikleri yöne doğru çember şeklinde çevrilir ve başlangıç noktasına tekrar gelinir” (Ö. ÖZRENK ile kişisel görüşme. 03. Kasım 2022).

“Yoğurdum Var” adlı türkünün oynanış şekli Görsel 34.’de karekod olarak verilmiştir.

Görsel 39. “Yoğurdum Var”

Görsel 40. “Yoğurdum Var Oyun Videosu”

3.3.3. Çömüdüm

Özlem ÖZRENK yapılan kişisel görüşmede Kütahya yöresi “Çömüdüm” adlı türkünün oynanış şeklini şu şekilde açıklamıştır:

“...Genellikle iki kişi oynanan bir oyundur. Toplu olarak da oynanabilir. Toplu oynanırsa Çember formunda oynanır. Oyuncular birbirlerinin karşısına geçer,

ellerine kaşıklarını alırlar. Çalgıcı kadın tef, deblek, darbuka eğer bunlar yoksa tepsî, bakır vs. ile türküye giriş yapar. Oyuncular elleri yanında ya da göbek hizasında önde olacak şekilde kaşıklarını şaklatarak türkünün giriş bölümünü dinlerler. Sol ayak sol tarafa doğru bir adım atar, sağ ayak yanına getirilir. Sonra hafifçe sağa ön çapraza doğru üç defa sağ ayak götürülür ve sol ayak yanına getirilir. Kollar yanda, göğüs hizasının üstünde açık, sol ayak sola giderken sağa kol yukardan aşağıya doğru Çember çizerek çevrilir. Sağa giderken her iki kol aynı anda sağa doğru esnetilir. Oyun Türkü'nün bağlantı bölümüne kadar bu şekilde devam eder. Sonra sol tarafa doğru sökülür ve dört defa kaşık vurularak vücut esnetilir. Aynı hareket sağ tarafa doğru da yapılır. Daha sonra sağa el aşağıdan yukarıya doğru çevrilerek dönüp kalkılır ve oyuna bu şekilde devam edilir. Türkünün ikinci bölümünde aynı hareketler ile oyun son bulur” (Ö. ÖZRENK ile kişisel görüşme. 03. Kasım 2022).

“Çömüdüm” adlı türkünün oynanış şekli Görsel 36.’da karekod olarak verilmiştir.

Görsel 41. “Çömüdüm”

Görsel 42. “Çömüdüm Oyun Videosu”

3.3.4. Yasemen Dalı

Özlem ÖZRENK yapılan kişisel görüşmede Kütahya yöresi “Yasemen Dalı Yar Neden Eğmeli” adlı türkünün oynanış şeklini şu şekilde açıklamıştır:

“...Yasemen dalı türküsü sadece gelin tarafından kaşksız olarak oynanan bir oyundur. Müzik çalgıcı kadın tarafından tef, deblek, darbuka eğer bunlar yoksa tepsi bakır vs. ile başlatılır. Gelin ortada yöresel kıyafeti üzerinde, başında elmaslı fesi ile bekler, müziğin ritmine uygun şekilde kollarını çember şeklinde sağ ve sol kol olmak üzere çevirerek avuçlarından bir şey serper gibi oynamaya başlar. Belli bir kuralı yoktur ve serbest oynanan bir oyundur. Ayaklar öne, arkaya ve yana doğru hareket ettirilir, kollar çevrilerek dönüş yapılır. Evlerinin ve evliliklerinin huzurlu, mutlu, bereketli olmasını temenni ederek bereketi sembolize eden arpa, buğday taneleri saçtığı düşünerek eller çevrilir. Yaşadığımız şu dönemde yapılmıyor ancak geçmişte yani çok eskilerde, gelin oynarken gerçekten arpa buğday taneleri Serpermiş.” (Ö. ÖZRENK ile kişisel görüşme. 03. Kasım 2022)

“Yasemen Dalı Yar Neden Eğmeli” adlı türkünün oynanış şekli Görsel 38.’de karekod olarak verilmiştir.

Görsel 43. “Yasemen Dalı Yar Neden Eymeli”

Görsel 44. Yasemen Dalı Yar Neden Eymeli Oyun Videosu

3.3.5. İğnem Düştü Yerlere (Şimdallı)

Özlem ÖZRENK yapılan kişisel görüşmede Kütahya yöresi “İğnem Düştü Yerlere (Şimdallı)” adlı türkünün oynanış şeklini şu şekilde açıklamıştır:

“...Genellikle iki kişi ile karşılıklı oynanan bir oyundur. Oyuncular birbirlerinin karşısına geçer, ellerine kaşıklarını alırlar. Çalgıcı kadın tef, deblek, darbuka eğer bunlar yoksa tepsi, bakır vs. ile türküye giriş yapar. Türkü söylenmeye başladığında oyuncular ellerini göbek üstünde yan yana tutup müziğin ritmine göre sağa ve sola götürüp kaşıkları şaklatarak çalgıcıya eşlik ederler. Oyuna başlayınca sağa doğru dört adımla, sağ ayağı yana atıp sol ayağını sağ ayağının yanına getirir. Aynı figür sola doğru sol ayak ile tekrarlanır. Aynı figür yine karşılıklı sağ ayak ile birbirlerine doğru yapılır ve tekrar aynı figürler ile geriye doğru başlangıç noktasına geçilir. Kollar iki yanda göğüs hizasının üstünde açık yanlara giderken, gittikleri yönlere doğru

esnetilir. Karşılıklı oynarken yukarıda yanlarda tutulur. Bağlantı bölümünde, önce sağa çökülür üç kez kaşık vurularak vücut esnetilir. Daha sonra sola doğru çökülür, yine üç kez kaşık vurulur ve vücut esnetilir. Ardından kaşık vurulup kollar iki yandan yukarıya doğru açılarak kalkılır ve karşılıklı olarak iki kez sağ ayağının üstünde yukarıya doğru esnenir. Birbirlerine doğru sağ ayak öne atılır, sol ayak nokta Şeklinde sağ ayağın yanına getirilir. Sonra sol ayak öne doğru atılır, sağ ayak nokta şeklinde sol ayağın yanına getirilir. Aynı şekilde geriye doğru başlangıç noktasına gelinir. Bu arada kollar yukarıda ve yanda açık olacak şekilde kaşık çalınır. Oyun, türkünün sonuna kadar aynı figürler ile tekrarlatılarak bitirilir” (Ö. Özrenk ile kişisel görüşme. 03. Kasım 2022).

“İğnem Düştü Yerlere (Şimdallı)” adlı türkünün oynanış şekli Görsel 40.’da karekod olarak verilmiştir.

Görsel 45. “İğnem Düştü Yerlere”

Görsel 46. “İğnem Düştü Yerlere Oyun Videosu”

3.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

“TRT Repertuvar arşivine kayıtlı Kütahya yöresine ait kadın ağzı türkülerin hikâyelerine ulaşılabilenlerinin hikâyeleri ve konuları nelerdir?”

TRT Türk Halk Müziği arşivine kayıtlı Kütahya yöresine ait 23 kadın ağzı türkülerden yapılan araştırmalar ve görüşmeler sonucunda üçünün hikâyesine ulaşılabilmektedir.

3.4.1. “Altın Tas İçinde Kınam Ezdiler” Adlı Türkünün Hikâyesi

Günhan “Kütahya Yöresi ve Folklorundan Damlalar” adlı çalışmasında türkünün hikâyesi ile ilgili şu bilgileri sunmuştur.

“...evvelce hali vakti yerinde ve biraz varyetli iken fakir düşen bir zatın, evlenme çağında kızı varmış. Çok güzel, içli, görgülü, kibar, çıtı, pıtı olan bu bir tek kızına, muhtelif tabakalardan birçok taliplisi olmuş. Bu taliplileri arasında zengin bir köy ağası da varmış. Bu köy ağası, kızı oğluna almak ister. Düğün ve çeyiz masrafından sonra fakir babaya sermaye olabilecek derecede maddi menfaatler verir. Bu cazip teklif karşısında ana baba kızlarını bu köy ağasının oğluna vermeyi kararlaştırarak söz keserler. Kız bu karardan haberdar olunca günlerce yemez, içmez, ağlar, sızlar ve nihayet anası bir gün kızına; “-Kızım, ne kadar ağlasan, sızlasan babanın kararı kesin, sayende durumumuz da düzelecek” der. Kız annesinin bu sözlerinden, babasının mali vaziyetinin düzelmesi, kendisinin feda edilmesine kabil olacağını ve bu kararın bozulmasına imkân ve ihtimal olmadığını anlar. Kız sonunda kaderine boyun eğer. Günün birinde zorla vekâleti alınarak ağanın oğluna nikâhı kıyılır. Düğün kurulur, haftalarca ziyafetler verilir, pehlivanlar güreş tutar, cirit oyunları, at yarışları yapılır. Velhasıl çok şenlikli ve eğlenceli bir düğün olur. Bir perşembe günü sabahın alaca karanlığında gelin ata bindirilerek, köyden gelen, şehirden

eklenen, atlı, silahlı zeybeklerden müteşekkil düğün alayı tarafından on saat mesafedeki damadın köyüne götürülür. Günler, aylar, geçer. Zavallı kızcağzı, buradaki muhite ısınmaz. Gelenek, göreneklerine alışamaz ve nihayet verem olur. Kız gündün güne zayıflar, git gide erir. Zavallı her gün evinin yanındaki küçük bir tepeye çıkarak, sabah güneşin doğuşunu, her akşamda güneşin son kızıl ışıklarının yavaş yavaş kaybolarak batışını, seyredemiş. Bu tepeden, gözleri hasretini çektiği köyünün yollarına dalarak, üzüntüler içinde ezgiler bestelermiş” (Günhan, 2009, s.39).

Yapılan araştırmalar doğrultusunda “Altıntaş İçinde Kınamı Ezdiler” adlı türkünün hikâyesi böyle gelişmiştir.

3.4.2. “A İstanbul Sen Bir Han mısın” Adlı Türkünün Hikâyesi

Salün “Sazımız, Sözümüz, Türkülerimiz, Öykülerimiz ile Kütahya” adlı çalışmasında türkünün hikâyesi ile ilgili şu bilgileri sunmuştur.

“Osmanlı imparatorluğu zamanında İstanbul başşehir olması münasebetiyle, valilik sıfatıyla görev yapmakta olan Ethem Paşa bir ara görev icabı İstanbul'a gider. Kendisini şehrin şatafatlı yaşantısına kaptırır. Eğlence, kadın derken yedi yıl Kütahya'ya dönmez. Bu ayrılığı içi ne sindiremeyen eşi Esmâ Hanım sitemkâr bir tavır içerisinde bir şiir yazar. Dilden dile dolaşarak zaman içerisinde türkü haline gelmiştir” (Salün, 1997, s.42).

Yapılan araştırmalar doğrultusunda “A İstanbul Sen Bir Han mısın” adlı türkünün hikâyesi böyle gelişmiştir.

3.4.3. “Sarılı Yazma” Adlı Türkünün Hikâyesi

Ahmet Altınsoy ile yapılan telefon görüşmesinde Kütahya/Tavşanlı/Yörgüç köyüne ait türkünün hikâyesi konusunda şunları ifade etmiştir:

“...Kütahya'nın Tavşanlı ilçesine bağlı olan Yörgüç köyünde yeni evli bir çiftin kısa bir hikâyesidir bu. O dönemde askerleri, asker ocağına kura ile götürüyorlarmış. Çiftler daha üç günlük evli iken inzibatlar köye gelirler ve asker götürmek için kura çekmeye başlarlar. Kurada üç günlük evli olan gencin ismi de çıkınca damadı askere alırlar. Yeni gelin kızda türkünün sözlerinden de

anlaşılacağı gibi kuracıya sitem ve isyan dolu sözler ile bu türküyü yakmış.” (A. Altınsoy ile telefon görüşmesi, 01. Kasım 2022).

Yapılan görüşme doğrultusunda “Sarılı Yazma” adlı türkünün hikâyesi böyle gelişmiştir.

Ulaşılabilen türkü hikâyelerini incelediğimizde üç türkünün hikâyesinde gurbet, sitem, özlem ve isyan konularının ele alındığı değerlendirilmiştir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. Sonuçlar

Bu bölümde araştırma bulgularına dayalı olarak elde edilen sonuçlara yer verilecektir. TRT Repertuar arşivinde Kütahya yöresine ait tespit edilen kadın ağız türküler ve bu türkülerle ilgili sonuçlar aşağıda maddeler halinde sunulmuştur.

4.1.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar: TRT repertuar arşivine kayıtlı Kütahya yöresine ait kadın ağız türkülerin ezgi (tür, makamsal dizi, ses aralıkları), ritim (usul, ölçü, düzum, tempo) ve melodik seyir özellikleri nasıldır?

1. TRT Repertuarında yer alan 23 Kütahya yöresi kadın ağız türkülerin dizi yapıları yönünden incelendiğinde, 7 farklı makam dizisi belirlenmiştir. Bu makam dizilerinin %39' u Hicaz (n=9), %13'ü Uşşak (n=3), %18' i Hüseyini (n=4), %4'ü Kürdi (n=1), %18'i Karcıgar (n=4) , %4'ü Saba (n=1), %4'ünün Segâh (n=1) olduğu,
2. Türkülerin ses genişliklerine bakıldığında büyük oranda 9 ses genişliğine sahip türküler belirlenmiştir. Buna ek olarak %4'ü 5 ses (n=1), %17'si 6 ses (n=4), %9'u 7 ses (n=2), %22'si 8 ses (n=5), %39'u 9 ses (n=9), %9'unun 10 ses (n=2) aralığında olduğu,
3. Türkülerin ölçü yapılarına bakıldığında çoğunlukla 9 zamanlı türkülerin olduğu ve %74'ü 9 zamanlı (n=17), %5' i 27 zamanlı (n=1), %4' ü 6 zamanlı (n=1), %4' ü 7 zamanlı (n=1), %13' ü 4 zamanlı (n=3)'dir. "Sarılı Yazmamı Yırtar Eklerim" türküsünde söz unsuru göz önüne alınarak ölçü değişikliği olduğu,
4. Türkülerin form yapılarına bakıldığında tümünün sözlü kırık hava olduğu sonucuna varılmıştır.

4.1.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar: TRT repertuar arşivine kayıtlı Kütahya yöresine ait kadın ağız türkülerin edebi açıdan (tema, konu, şiir yapısı, dil özellikleri) özellikleri nasıldır?

1. TRT Repertuarında yer alan 23 Kütahya yöresi kadın ağız türkülerde işlenen temalara bakıldığında 6 farklı tema işlendiği belirlenmiştir. Bu temaların;

- %22'i özlem (n=5), %30'u sitem (n=7), %9'u gelin-kaynana (n=2), %22'si aşk ve sevda (n=5), %13'ü gurbet (n=3) ve %4'nün isyan (n=1) olduğu,
2. Türkülerde işlenen konulara bakıldığında 6 farklı konu işlendiği belirlenmiştir. Bu konuların; %22'i özlem (n=5), %30'u sitem (n=7), %9'u gelin-kaynana (n=2), %22'si aşk ve sevda (n=5), %13'ü gurbet (n=3) ve %4'nün isyan (n=1) olduğu
 3. Türkülerin şiir yapıları incelendiğinde kullanılan 4 farklı hece ölçüsü olduğu belirlenmiştir. Bu hece ölçülerinin %13'ü 7'li (n=3), %13'ü 8'li (n=3), %22'si 11'li (n=5) hece ölçüleri ile yazılırken, %52'sinin serbest (n=12) hece ölçüsü ile yazıldığı,
 4. Türkülerin dil özellikleri incelendiğinde yöresel kelimelere ve bu kelimeler içerisinde ses değişimleri görülmüştür. Buna ek olarak anlatım özellikleri içerisinde türkülerde yörenin gelenek ve görenekleri, örf ve adetlerin görüldüğü sonucuna varılmıştır.

4.1.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar: TRT repertuar arşivine kayıtlı Kütahya yöresine ait kadın ağız türkülerin oyun özellikleri nasıldır?

1. TRT Türk Halk Müziği arşivine kayıtlı Kütahya yöresine ait 23 kadın ağız türküsü incelendiğinde repertuar arşivine kayıtlı olan 3 türkü ile repertuar dışı olan 2 türkü olmak üzere toplam 5 türkünün yörede kadınlar tarafından oynandığı,
2. Bu oyunların ritmik yapılarının ağır karakterde olduğu,
3. Ağır oyunlarda kol çevirme hareketleri, ağır kostümlü oyunlarda ise hoplama, zıplama hareketlerinin görülmediği, topuk ve kol hareketlerinin sıkça görüldüğü, Çömüdüm ve İğnem Düştü Yerlere olmak üzere iki oyunda çökme hareketi görüldüğü, oyunların genel olarak küçük sekmeli, gitmeli gelmeli ve dönmeli olduğu,
4. Oyunlarda kullanılan çalgıların tef, deblek eğer yoksa tepsi, küp gibi aletlerin kullanıldığı,
5. Kütahya yöresinde kadın oyunlarının oynandığı yerler erkeklerin olmadığı, kadın kınaları ve kadın gezekleri olduğu sonucuna varılmıştır.

4.1.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar: TRT repertuar arşivine kayıtlı Kütahya yöresine ait kadın ağız türkülerin hikâyelerine ulaşılabilenlerinin hikâyeleri ve konuları nelerdir?

1. TRT Türk Halk Müziği arşivine kayıtlı Kütahya yöresine ait 23 kadın ağız türküsü incelendiğinde, yapılan araştırmalar ve görüşmeler sonucunda üç türkünün hikâyesine ulaşılmış,
2. Altın Tas İçinde Kınam Ezdiler adlı türkünün hikâyesinde anneye ve babaya olan sitem, özlem,
3. A İstanbul Sen Bir Han mısın adlı türkünün hikâyesinde İstanbul'a olan sitem, kadının eşine olan özlemi,
4. Sarılı Yazma adlı türkünün hikâyesinde kuracıya sitem ve isyan konularının işlendiği sonucuna varılmıştır.

4.2. Öneriler

1. Araştırmanın sonuçlarına göre aşağıdaki öneriler sunulmuştur.
2. Yöredeki eski ve yeni icra biçimleri, oyun şekilleri arasındaki farkların daha detaylı incelenerek kayıt altına alınıp arşivlenmelidir.
3. Geleneklerin yaşatılması adına kadın icracıların daha çok öne çıkması kurum ve kuruluşlar tarafından desteklenmelidir.
4. Elde edilen bulgular ışığında, Kütahya yöresi kadın ağız türküleri, genel, mesleki ve özengen müzik eğitimi kurumlarında çalgı, ses ve koro eğitiminde Türk halk müziği dağarcığı olarak kullanılabilir dolayısıyla daha geniş kitlelere aktarılabilmesi sağlanabilir.
5. Türk müziği geleneğinde kadın kimliği ve varlığına etki eden öğeler, aynı zamanda Türk halk müziği içerisinde kadının müzikal kimliği ile bulunuşu, ileride yapılacak olan çalışmaların kaynak konusu olabilir.
6. Yöre müziklerinin farklılıklarının belirlenmesinin önemi ve gerekliliği açısından müzikal ve edebi inceleme ve tasnif çalışmalarına teşvik edilerek yaygınlaşması sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Acar, H. (2019). “Türk Kültür ve Devlet Geleneğinde Kadın”. İnsan ve İnsan Bilim Kültür Sanat ve Düşünce Dergisi, 6(21).
- Altınay, R. F. (2009). “Cumhuriyet Döneminde Kütahya ve Yöresinde İlk Halk Müziği Derlemeleri”. Hisarlı Ahmet ve Kütahya Türküleri Sempozyumu Bildirileri Kitabı, 10 Ocak 2009, Ekspres Matbaası: Kütahya.
- Aral Kuzlu, A. (1999). “THM’ de Kadın Ağzı Türkülerin Müzikal Ve Edebi Özelliklerinin İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Bayburtlu S. A, Ulusoy Y. D. (2022). “Erzurum Türkülerinde Kadın” Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 24(3).
- Beydüz, Z. Y. (2009). “Kütahya Yöresi Bağlama Tavrı ve Kütahya Düzeni Üzerine Bir İnceleme”. Hisarlı Ahmet ve Kütahya Türküleri Sempozyumu Bildirileri Kitabı.10 Ocak 2009, Ekspres Matbaası: Kütahya.
- Bulut S. (2017). “Giresun İli Ve Yöresi Ağzlarında Kadın” Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi, 9(2).
- Çelebi, A. (1991). “Türk Halk Oyunları Eğitici Ve Öğrencilerinin Türk Halk Oyunlarını Nasıl Algıladıklarına İlişkin Bir Araştırma (İzmir İli Örneği)”, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Emnalar, A. (1998). “Tüm Yönleriyle Türk Halk Müziği ve Nazariyatı” Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir.
- Erdal, G. (2020). “Halk Kültüründe Kadının Türkü Yakıcı Kimliği Ve Kadın Ağzı Türkülerde (Kocaeli Örneği)” Uluslararası Halk Bilimi Araştırmaları Dergisi, 3(4).
- Gazimihal, R. M. (1975). “Ülkelerde Kopuz ve Tezeneli Sazlarımız” Kültür Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dergisi: 15, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- Gök Akyıldız, S. (2020). “Teke Yöresi Türkülerinde Kadın”, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 8(104), 179-192.
- Günhan, A. (2009). “Kütahya ve Yöresi Folklorundan Damlalar”. Ekspres Matbaa. Kütahya.

- Hisarlı, M. ve Pektaş, İ. (1995). “Hisarlı Ahmet Yorumuyla Kütahya Türküleri” Baskı: Abacılar Koll. Şti. Kütahya.
- İrten S. (2019). “Türk Halk Müziğinde Kadının Müzikal İfadeleri ve Toplumsal Cinsiyet” Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- İstanbul, S. (2014). “Kültür ve Müzik Eğitimi Ögesi Olan Türkülerde Kadın Temasının Analizi” Doktora Tezi, T.C. Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Müzik Eğitimi Bilim Dalı, Konya.
- Kahraman, A. S. (2013). “Evliya Çelebi, Günümüz Türkçesi İle Evliya Çelebi Seyahatnamesi” 7-10 Kitaplar, Dizin, Yapı Kredi Yayınları-3778, İstanbul.
- Karağaoğlu, D. (1982). “Kütahya’da Musiki”. S. Arman (Ed.), Atatürk’ün Doğumunun 100. Yılına Armağan Kütahya. Formül Matbaası: İstanbul.
- Kaya, G. (1999). “Halk Kültüründe Kadının Konumu”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kılınç, F. (2014). “Gaziantep Yöresi Kadın Oyunlarının İncelenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı. Gaziantep.
- Kınık, M. (2011). “Bir İletişim Aracı Olarak Türk Halk Müziği Ve Türküler”. Erciyes İletişim Dergisi, 2(1).
- Mete, F., Aksay Albuz, S. & Candeğer, Ü. (2022). “Halk türkülerinde saklanan hayatlar: Kadın ağzı türküleri.” Rumeli’de Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, (29).
- Mustan Dönmez B. ve Haşhaş S. (2014). “Konularına Göre Yapılmış Türkü Sınıflandırmalarının Geleneksel Türk Halk Müziği Nazariyatı Açısından Değerlendirilmesi”. Turkish Studies (Elektronik), 9(5), 1619 - 1629.
- Örnek, V. S. (1977). “Türk Halk Bilimi”. İş Bankası Kültür Yayınları Folklor Dizisi:4. Ankara.
- Ötken, N. (2011). “Toplumsal cinsiyet bağlamında halk oyunlarında kadın”, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 8(1).
- Ötken, N. (2011). “Toplumsal cinsiyet bağlamında halk oyunlarında kadın”, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 8(1).

- Özbek, A. M. (1994). Folklor Ve Türkülerimiz. Ötüken Neşriyat: İstanbul.
- Salün, M. (1997). “Sazımız, Sözümüz, Türkülerimiz, Öykülerimiz ile Kütahya” Ekspres Matbaası, Kütahya.
- Tezcan, M. (2017). “Kütahya ve Kültür Değerlerimiz” Kütahya İlinde Yetişenler Derneği Kültür Yayınları No:3, Ekspres Matbaası, Kütahya.
- Turan, M. (1994). “Kültür Değişimleri”. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları: İstanbul.
- Türkmen, U. (2009). “Halk Eğitiminde Toplumun Değişim ve Gelişiminde Bilimsel ve Sanatsal Çalışmaların Yeri ve Önemi”. Hisarlı Ahmet ve Kütahya Türküleri Sempozyumu Bildirileri Kitabı. 10 Ocak 2009, Ekspres Matbaası: Kütahya.
- Uğurlu Kırılı, E. Dr. (2014). “Kültürel Bellek Aktarıcısı Olarak Ninni” Milli Folklor Dergisi, 13(102).
- Uslu, E. (2014). “Orta Anadolu Abdallarının Saz Ve Vokal İcra Özelliklerinin Çözümlemesi: Neşet Ertuş Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzik Anasanat Dalı Müzikoloji Programı, Kocaeli.
- Vural, G. F. (2011). “Türk Kültürünün Aynası: Türküler” e-Journal of New World Sciences Academy, 6(3), Article No: D0068.
- Yeşilyurt, R. (2021). “Geleneksel Türk Halk Müziğinde Yörelere Özgü Müzikal Kimlik Saptamaları “Ege Bölgesi Örneği”. Doktora Tezi. T.C. İnönü Üniversitesi Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). “Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri”. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yöre, S. (2012). “Kırşehir yöresi halk müziği kültürünün kodları ve temsiliyeti”. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 9(1).

İnternet Kaynakları

- Aksoy, İ. (2016). “Toplumsal ve Siyasal Süreçte Türk Kadını” Yasama Dergisi, (32), <https://kutuphane.dogus.edu.tr/mvt/pdf.php?pdf=0020813&lng=0>
- Doğramacı, E. (1985). “Cumhuriyet Döneminde Türk Kadını”, Dergi Park Akademik, Cilt 1, Sayı 1, Ocak, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/696738> [30.09.2022].
- <http://www.kutahya.gov.tr/tarihce> (Erişim Tarihi: 13.08.2022).
- Tuncer, H. (1989). “Türk Kadınının Geçirdiği Evrimin Tarihçesi ve Bugünkü Durumu”, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, VI(16), Kasım, <https://www.atam.gov.tr/atam-dergisi/aturuk-arastirma-merkezi-dergisi-cilt-vi-kasim-1989-sayi-16> [29.09.2022].
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri. <https://sozluk.gov.tr/> (erişim tarihi:27.02.2022).

Kaynak Kişiler

1. **Prof. Dr. Kürşat GÜLBELAZ:** Sakarya Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Türk Halk Oyunları Bölümü Öğretim Üyesi
2. **Yusuf Ziya BEYDÜZ:** Dumlupınar Üniversitesi Öğretim Görevlisi, Saz ve Ses Sanatçısı, Çalgı yapımcı.
3. **Kerim VURAL:** Araştırmacı, Derlemeci, Eğitimci
4. **Mustafa SALÜN:** Derlemeci, Araştırmacı, Yazar, Kültür Bakanlığı Mahalli Sanatçı
5. **Mesut TEZCAN:** Derlemeci, Araştırmacı, Yazar, Kültür Bakanlığı Mahalli Sanatçı
6. **Hediye AYKANAT:** Kütahya yöresi eski kadın okuyuculardan
7. **Aynur İÇTİ:** Eğitimci
8. **Özlem ÖZRENK:** Halk Oyunları Eğitimci
9. **Zehra DÜRÜLÜ:** Halk Oyunları Eğitimci
10. **Ahmet ALTINSOY:** Çalgı Yapımcısı, Kültür Bakanlığı Mahalli Sanatçı

EKLER

EK-1. GÖRÜŞME SORULARI

Görüşme Yeri ve Tarihi:

Demografik Sorular:

1. Adınız Soyadınız?
2. Doğum yeriniz, yılınız ve yaşınız?
3. Nerede yaşıyorsunuz?
4. Eğitim durumunuz?
5. Geçiminizi ne ile sağlıyorsunuz? Mesleğiniz nedir?

Kütahya Halkının Sosyokültürel Hayatına İlişkin Sorular:

1. Kütahya halkının yaşam tarzı nasıldır? Aile, mesken, yerleşik yaşamları hakkında bilgi verir misiniz?
2. Yörede yaşayan insanların sosyal, kültürel hayatları ile ilgili bilgi verir misiniz?
3. Kütahya halkının cenaze, düğün, şölen, düğün, eğlence, örf, adet, gelenek ve görenekleri gibi ritüelleri nasıldır? Kısaca bilgi verir misiniz?

Kütahya Yöresi Halk Müziği, Kadın Müziği, Gezekler, Düğün ve Kınalarına, Oyunlarına ve Türkü Hikâvelerine İlişkin Sorular:

1. Kütahya yöresi halk müziğinin icra şekilleri hakkında bilgi verir misiniz?
2. Kütahya yöresinde kullanılan çalgılar hakkında bilgi verir misiniz?
3. Kütahya yöresi türküleri konuları hakkında bilgi verir misiniz?
4. Müzikle kaç yıldır ilgilisiniz? Size ustalık yapan var mıydı? Varsa adlarını öğrenebilir miyiz?
5. Sadece kadınların çalıp söyleyip oynadığı türküler nelerdir?
6. Kütahya'da kadınların hayatında müziğin yeri nedir?
7. Kadınlar türküleri icra ederken hangi çalgıları çalarlar?
8. Kütahya Yöresi Kadın Gezekleri ile ilgili kısaca bilgi verir misiniz?
9. Gezeklerde eğlencelerde söylediğiniz türkülerin isimleri nelerdir?
10. Gençliğinizdeki düğünlerden kınalardan bahsedebilir misiniz?

11. Dügünlerde ve kınalarda kimler çalıp söylerdi?
12. Bu çalınıp söylenen türkülerin oyunları var mıdır? Varsa oyunların özellikleri hakkında bilgi verir misiniz?
13. Kaç yıldan beri halk oyunları oynuyorsunuz?
14. Halk oyunları ile ilgili bir eğitim aldınız mı, nereden?
15. . Kütahya'da oyunlar kaşıkla mı oynanır?
16. Kütahya kadın oyunlarında hangi figürler bulunur?
17. Bildiğiniz Türkü hikâyeleri var mı?